

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Civilinės teisės ir civilinio proceso katedra**

Valerij Lauš,
V kurso, komercinės teisės
studijų atšakos studento

Magistro darbas

Laikinių apsaugos priemonių taikymo problematika

Vadovas: lekt. Egidijus Laužikas

Recenzentas: asist. Veslava Ruskan

Vilnius 2007

TURINYS

Ižanga	2
1. Laikinų apsaugos priemonių samprata.....	4
1.1. Laikinųjų apsaugos priemonių rūšys	8
1.2. Laikinųjų apsaugos priemonių taikymo tikslas.....	9
1.3. Teisingumo, ekonomiškumo ir proporcingumo principai	10
1.4. Laikinųjų apsaugos priemonių požymiai	12
1.5. Teismo sprendimo įvykdymo užtikrinimas	13
2. Laikinųjų apsaugos priemonių taikymo pagrindai.....	14
2.1. Dalyvaujančių byloje ar kitų suinteresuotų asmenų prašymas	14
2.1.1. Laikinųjų apsaugos priemonių taikymas iki ieškinio pareiškimo.....	15
2.1.2. Laikinųjų apsaugos priemonių taikymas teismo iniciatyva.....	17
2.2. Reali grėsmė būsimo teismo sprendimo įvykdymui.....	19
2.3. Materialiųjų teisių santykių tarp šalių buvimas	22
3. Prašymo dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo nagrinėjimas.....	25
3.1. Atsakovo informavimas	26
3.2. Žyminis mokestis	30
3.3. Teismo nutartis.....	31
3.4. Laikinųjų apsaugos priemonių taikymas teismo įsakymo išdavimo procedūroje bei dokumentiniame procese.....	33
4. Atsakovo nuostolių, galimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimas	35
5. Laikinųjų apsaugos priemonių galiojimas, panaikinimas ir vienos laikinosios priemonės pakeitimas kita	43
6. Laikinųjų apsaugos priemonių vykdymas ir apskundimas	47
7. Atsakomybė dėl laikinųjų apsaugos priemonių pažeidimo	51
8. Laikinųjų apsaugos priemonių taikymo ypatumai civilinėse bylose, turinčiose užsienio (tarptautinį) elementą.....	53
Išvados	58
Literatūros sąrašas.....	60
Santrauka.....	69
Summary	70

IŽANGA

Pasirinkta tema yra aktuali, kadangi civiliniame procese ginčo šalys dažnai naudojami laikinųjų apsaugos priemonių institutu. Teismų praktikoje pastebima tendencija prašyti taikyti laikinasias apsaugos priemones sprendžiant bet kurią ginčą. Tokie prašymai teismuose dažniau yra tenkinami negu atvirksčiai, t. y. laikinosios apsaugos priemonės taikomos pakankamai dažnai. Taikant šias priemones, susiduriama ir su problemomis.

Magistro darbo objektas – laikinųjų apsaugos priemonių taikymo Lietuvos teismų praktikoje probleminiai aspektai. Darbo tikslai yra išanalizuoti teismų praktiką, taikant laikinasias apsaugos priemones, įvertinti, ar teismai teisingai taiko teisės normas, reglamentuojančias laikinasias apsaugos priemones, ir su kokiomis problemomis teismai susiduria. Siekiant atskleisti tik esminius probleminius klausimus ir atsižvelgiant į darbo apimtį, atskirai neanalizuojami probleminiai klausimai, susiję su konkrečių laikinųjų apsaugos priemonių taikymu.

Darbe naudojami šie tyrimo metodai: aprašomasis, sisteminės analizės, lyginamasis, teleologinis ir loginis. Taikant aprašomąjį metodą, remiamasi atitinkamais teisės doktrinos šaltiniais, norminiais teisės aktais ir teismų praktika. Sisteminės analizės metodo taikymą lemia pati teisės mokslo sisteminė prigimtis. Negalima taikyti vienos teisės normos izoliuotai nuo kitų. Lyginamasis metodas naudojamas palyginti ir įvertinti teisinio reglamentavimo ir praktikos santykį. Siekiant atskleisti norminiuose teisės aktuose įtvirtintų nuostatų tikslus, reikalingas teleologinis metodas. Išvadų formulavimui, teismų praktikos apibendrinimui taikomas loginis metodas.

Nagrinėjama tema Lietuvoje iki šiol nebuvo išsamiai tyrinėta. Vadovėlių ar monografijų, kurių objektas būtų tik laikinųjų apsaugos priemonių institutas, nėra. Laikinosios apsaugos priemonės nagrinėjamos tik civilinio proceso teisės vadovėliuose. Kai kurie laikinųjų apsaugos priemonių aspektai (labiau susiję su užsienio valstybėmis) nagrinėjami mokslo straipsniuose. Pastaruoju metu¹ Vilniaus universiteto Teisės fakultete magistro darbų, kurių tema būtų susijusi su laikinosiomis apsaugos priemonėmis, nebuvo rašyta.

Atskleidžiant pasirinktą temą, remiamasi norminiais teisės aktais ir teisės doktrina, kuri yra civilinio proceso teisės vadovėliuose, kodeksų komentaruose ir mokslo straipsniuose. Pagrindinis dėmesys skiriamas praktinei medžiagai, t. y. teismų sprendimams. Svarbūs šaltiniai yra Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – LAT)

¹ Remiamasi Vilniaus universiteto Saulėtekio informacinio centro pateiktu vienerių ir dvejų metų senumo VU TF CT ir CP katedroje parašytų magistro darbų sąrašu.

nutartys ir konsultacijos, kuriose pateikiami atsakymai į žemesnės grandies teismų teisėjams iškilusius klausimus. Kadangi nutartys dėl laikinųjų apsaugos priemonių neskundžiamos kasacine tvarka, didelę praktinę reikšmę turi Lietuvos apeliacinio teismo (toliau – LAPT) nutartys, priimtos pagal atskiruosius skundus.

Magistro darbas susideda iš 8 skyrių. Kiekviename skyriuje analizuojami pagrindiniai klausimai, susiję su laikinųjų apsaugos priemonių taikymu. Tik aprašius ir išanalizavus visus klausimus, susijusius su laikinosiomis apsaugos priemonėmis, galima rasti probleminių situacijų. Todėl atskiro skyriaus, kuriame nagrinėjami probleminiai klausimai, nėra. Nagrinėjant vieną ar kitą laikinųjų apsaugos priemonių klausimą konkrečiame darbo skyriuje, randamos problemos, todėl jos ir analizuojamos tame skyriuje.

1. LAIKINŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ SAMPRATA

Vienas iš civilinio proceso tikslų, nurodytų Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso² (toliau – CPK) 2 straipsnyje, yra ginti asmenų, kurių materialinės subjektinės teisės ar įstatymų saugomi interesai pažeisti ar ginčijami, interesus. Žmogaus teisė kreiptis teisminės gynybos numatyta svarbiausiuose tarptautiniuose dokumentuose ir Lietuvos Respublikos Konstitucijoje³. Pažeista asmens materialinė subjektinė teisė bus apginta tik tuo atveju, jeigu priimtas teismo sprendimas bus tinkamai įvykdytas. Todėl kai kurie teisės aktai numato ne tik žmogaus teisę kreiptis teisminės gynybos, o žmogaus teisę kreiptis efektyvios, t. y. veiksmingos, teisminės gynybos. Tik užtikrinus efektyvią teisminę gynybą, bus pasiektas minėtas civilinio proceso tikslas.

Civilinio ginčo nagrinėjimas teisme paprastai prasideda civilinės bylos iškėlimu, o baigiasi priimto teismo sprendimo tinkamu įvykdymu. Civilinės bylos nagrinėjimas nuo pirmosios iki paskutinės stadijos trunka tam tikrą laiką, kuris kartais gali užsitęsti iki kelerių metų. Per tą laiką dėl tam tikrų objektyvių ar subjektyvių aplinkybių gali tapti sunku arba neįmanoma tinkamai įvykdyti įsiteisėjusį teismo sprendimą. Pavyzdžiui, nesąžiningas skolininkas, sužinojęs apie pareikštą ieškinį, jam priklausantį turtą gali perleisti tretiesiems asmenims, paslėpti arba sunaikinti. Jeigu toks pavojus realiai egzistuoja, teismas gali taikyti įstatymais nustatytas laikinas apsaugos priemones. Teismo veikla taikant priemones, kad būtų įvykdytas būsimas teismo sprendimas patenkinus ieškinį, vadinama laikinųjų apsaugos priemonių taikymu⁴.

Laikinųjų apsaugos priemonių taikymą reglamentuoja keliolika norminių teisės aktų. Pagrindinės laikinųjų apsaugos priemonių taikymo taisyklės išdėstytos CPK XI skyriaus penktajame skirsnyje (144-152 straipsniai). Laikinųjų apsaugos priemonių rūšys, jų taikymo ir vykdymo ypatumai gali būti nustatyti ir kituose norminiuose teisės aktuose. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse⁵ (toliau – CK) (3.65 straipsnis, 3.75 straipsnio 3 dalis), Turto arešto aktų registro įstatyme⁶, Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatyme⁷ (toliau – ATGTĮ) (81 straipsnis), Lietuvos Respublikos dizaino įstatyme⁸ (47³ straipsnis), Lietuvos Respublikos patentų įstatyme⁹ (41³ straipsnis),

² Valstybės žinios, 2002, Nr. 36-1340.

³ Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014.

⁴ LAUŽIKAS, Egidijus; MIKELĖNAS, Valentinas; NEKROŠIUS, Vytautas. *Civilinio proceso teisė: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2003. I t., p. 387.

⁵ Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.

⁶ Valstybės žinios, 1999, Nr. 101-2897.

⁷ Valstybės žinios, 1999, Nr. 50-1598.

⁸ Valstybės žinios, 2002, Nr. 112-4980.

⁹ Valstybės žinios, 1994, Nr. 8-120.

Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatyme¹⁰ (50³ straipsnis), Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatyme¹¹ (9 straipsnio 2 dalies 5 punktas, 3 dalis), Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatyme¹² (6 straipsnio 1 dalies 4 punktas), Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatyme¹³ (12 ir 20 straipsniai), Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatyme¹⁴ (122 straipsnio 3 dalis), Sprendimų vykdymo instrukcijoje¹⁵ (7 punktas) ir kt.

Konkrečios laikinosios apsaugos priemonės numatytos įstatymuose. CPK 145 straipsnio 1 dalyje nurodytos šios laikinosios apsaugos priemonės:

1. atsakovo nekilnojamojo daikto areštas;
2. įrašas viešame registre dėl nuosavybės teisės perleidimo draudimo;
3. kilnojamųjų daiktų, piniginių lėšų ar turtinių teisių, priklausančių atsakovui ir esančių pas atsakovą arba trečiuosius asmenis, areštas;
4. atsakovui priklausančio daikto sulaikymas;
5. atsakovo turto administratoriaus paskyrimas;
6. draudimas atsakovui dalyvauti tam tikruose sandoriuose arba imtis tam tikrų veiksmų;
7. draudimas kitiems asmenims perduoti atsakovui turtą arba vykdyti kitas prievoles;
8. išimtiniais atvejais draudimas atsakovui išvykti iš nuolatinės gyvenamosios vietos;
9. turto realizavimo sustabdymas, jeigu pareikštas ieškinys dėl arešto šiam turtui panaikinimo;
10. išieškojimo vykdymo procese sustabdymas;
11. laikino materialinio išlaikymo priteisimas ar laikinų apribojimų nustatymas;
12. įpareigojimas atlikti veiksmus, užkertančius kelią žalai atsirasti ar padidėti;

Šis sąrašas nėra baigtinis, nes CPK 145 straipsnio 1 dalies 13 punktas leidžia kituose įstatymuose numatyti laikinasias apsaugos priemones, kurių nesiėmus teismo sprendimo įvykdymas gali pasunkėti ar pasidaryti nebeįmanomas.

CK 3.65 straipsnis, 3.75 straipsnio 3 dalis nustato, kad santuokos nutraukimo dėl sutuoktinio (sutuoktinių) kaltės bylose taip pat bylose dėl sutuoktinių gyvenimo skyrium

¹⁰ Valstybės žinios, 2000, Nr. 92-2844.

¹¹ Valstybės žinios, 2001, Nr. 31-1010.

¹² Valstybės žinios, 2001, Nr. 31-1012.

¹³ Valstybės žinios, 1996, Nr. 39-961.

¹⁴ Valstybės žinios, 1996, Nr. 84-2000.

¹⁵ Patvirtinta Teisingumo ministro 2005 m. spalio 27 d. įsakymu Nr. 1R-352 (Valstybės žinios, 2005, Nr. 130-4682).

(separacija) teismas, atsižvelgdamas į sutuoktinių vaikų, taip pat į vieno sutuoktinio interesus, gali taikyti šias laikinas apsaugos priemones:

1. įpareigoti, esant galimybei, vieną sutuoktinį gyventi skyrium;
2. nustatyti nepilnamečių vaikų gyvenamąją vietą su vienu iš tėvų;
3. įpareigoti vieną sutuoktinį netrukdyti kitam sutuoktiniui naudotis tam tikru turtu;
4. priteisti iš vieno sutuoktinio laikiną išlaikymą nepilnamečiams vaikams ar kitam sutuoktiniui;
5. areštuoti turtą, kol bus išspręstas jo priklausomybės nuosavybės teise vienam sutuoktiniui klausimas, taip pat siekiant užtikrinti išlaikymo mokėjimą;
6. areštuoti vieno sutuoktinio turtą, kurio verte būtų galima užtikrinti teismo išlaidų atlyginimą kitam sutuoktiniui;
7. uždrausti vienam sutuoktiniui matytis su nepilnamečiais vaikais ar lankytis tam tikrose vietose.

Nors CK 3.65 straipsnis yra CK skirsnyje, reglamentuojančiame santuokos nutraukimą dėl vieno sutuoktinio kaltės, tačiau ši norma laikytina bendrąja ir taikytina visais atvejais, kai būtina apginti nepilnamečių vaikų ar vieno sutuoktinio interesus, pavyzdžiui, sprendžiant vaikų globos (rūpybos), tėvų valdžios ribojimo ar vaikų atskyrimo nuo tėvų ir panašius klausimus¹⁶.

ATGTĮ 81 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad kai yra pakankamas pagrindas įtarti, kad buvo padarytas autorių teisių, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių pažeidimas, teismas CPK nustatyta tvarka gali taikyti laikinas apsaugos priemones, būtinas užkirsti kelią gresiantiems neteisėtiems veiksams, neteisėtiems veiksams skubiai nutraukti ir teismo galutiniam sprendimui įvykdyti, tai yra:

1. uždrausti asmenims daryti gresiantį pagal ATGTĮ saugomų teisių pažeidimą;
2. įpareigoti asmenis laikinai nutraukti pagal ATGTĮ saugomų teisių pažeidimą;
3. uždrausti tarpininkui teikti paslaugas tretiesiems asmenims, kurie šiomis paslaugomis naudojami pažeisdami ATGTĮ nustatytas teises;
4. areštuoti, uždrausti, kad pateiktų į apyvartą, arba išimti iš apyvartos kūrinių, kitų pagal ATGTĮ saugomų teisių objektų kopijas ir prekes, jei įtariama, kad jos pažeidžia autorių teises, gretutines teises ar *sui generis* teises;
5. areštuoti pagal ATGTĮ saugomų teisių pažeidimų įtariamų asmenų turtą, kurį turi jie arba tretieji asmenys, įskaitant banko sąskaitas, ypač priemones ir įrangą,

¹⁶ MIKELĖNAS, Valentinas. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Trečioji knyga. Šeimos teisė*. Vilnius: Justitia, 2002, p. 136.

kurios, kaip įtariama, daugiausia naudojamos pagal ATGTĮ saugomas teisės pažeidžiančioms kūrinų, kitų saugomų teisių objektų kopijoms, prekėms sukurti ar gaminti.

Dizaino įstatymo 47³ straipsnyje, Patentų įstatymo 41³ straipsnyje ir Prekių ženklų įstatymo 50³ straipsnyje įtvirtintos analogiškos nuostatos dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo. Kai yra pakankamas pagrindas įtarti, kad buvo šių įstatymų nustatytų teisių pažeidimas, teismas CPK nustatyta tvarka gali taikyti laikinąsias apsaugos priemones, būtinas užkirsti kelią gresiantiems neteisėtiems veiksams, neteisėtiems veiksams skubiai nutraukti ir teismo galutiniam sprendimui įvykdyti, tai yra:

1. uždrausti asmenims daryti gresiantį šių įstatymų nustatytų teisių pažeidimą;
2. įpareigoti asmenis laikinai nutraukti šių įstatymų nustatytų teisių pažeidimą;
3. uždrausti tarpininkui teikti paslaugas tretiesiems asmenims, kurie šiomis paslaugomis naudojasi pažeisdami šių įstatymų nustatytas teises;
4. areštuoti, uždrausti, kad pateiktų į apyvartą, arba išimti iš apyvartos šių įstatymų nustatytų teisių objektų kopijas ir prekes, jei įtariama, kad jos pažeidžia šių įstatymų nustatytas teises;
5. areštuoti šių įstatymų nustatytų teisių pažeidimų įtariamų asmenų turta, kurį turi jie arba tretieji asmenys, įskaitant banko ir kitų kredito įstaigų sąskaitas; taip pat reikalauti pateikti banko, finansinius ar komercinius dokumentus ar sudaryti galimybę susipažinti su šiais dokumentais, jeigu pažeidimas padarytas komerciniu tikslu.

Teismas, spręsdamas ginčus, kylančius iš viešųjų pirkimų santykių, gali taikyti Viešųjų pirkimų įstatymo 122 straipsnio 3 dalyje numatytą laikinąją apsaugos priemonę – pirkimų procedūrų sustabdymą.

Latvijos CPK¹⁷ 139 straipsnyje, Estijos CPK¹⁸ 154 straipsnio 2 dalyje ir Rusijos CPK¹⁹ 140 straipsnio 1 dalyje numatytos konkrečios laikinosios apsaugos priemonės iš esmės yra panašios į Lietuvos CPK 145 straipsnio 1 dalyje numatytas priemones. Tačiau Vokietijos įstatymai nevardija konkrečių laikinųjų apsaugos priemonių, nes baigtinių sąrašų nustatymas privatiems teisiniams santykiams reguliuoti nėra tikslingas ir

¹⁷ Гражданский процессуальный закон [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-01]. Prieiga per internetą: <<http://icpo-vad.tripod.com/civpren.html>>

¹⁸ Гражданско-процессуальный кодекс [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-01]. Prieiga per internetą: <<http://icpo-vad.tripod.com/civpren.html>>

¹⁹ Гражданский процессуальный кодекс [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-01]. Prieiga per internetą: <<http://www.gdezakon.ru/grpr>>

efektyvus, kadangi pačių visuomeninių santykių nepastovumas neleidžia jų įvilkti į pastovų teisės rūbą²⁰.

1.1. Laikinių apsaugos priemonių rūšys

Atsižvelgiant į pateiktą konkrečių laikinių apsaugos priemonių sąrašą, jas galima suskirstyti į rūšis remiantis skirtingais kriterijais. Pagal *siekiamą tikslą* jos gali būti:

1. galutinio teismo sprendimo įvykdymą užtikrinančios priemonės (pavyzdžiui, atsakovo turto areštas);
2. prevencinės priemonės (pavyzdžiui, draudimas atsakovui imtis tam tikrų veiksmų);
3. įrodymus užtikrinančios priemonės (pavyzdžiui, kilnojamojo daikto, dėl kurio vyksta ginčas, areštas).

Pagal tai, *kieno prašymu* taikomos:

1. dalyvaujančių byloje asmenų prašymu;
2. kitų suinteresuotų asmenų prašymų;
3. teismo iniciatyva (tais atvejais, kai yra būtina apginti viešąjį interesą).

Pagal *taikymo momentą*:

1. taikomos bylos iškėlimo stadijoje (pavyzdžiui, kai kartu su ieškiniu pateikiamas prašymas taikyti laikinąsias apsaugos priemones);
2. taikomos vėlesnėse civilinio proceso stadijose (pavyzdžiui, kai tik teismo nagrinėjimo stadijoje paaiškėjo aplinkybės, dėl kurių būsimo teismo sprendimo bus neįmanoma įvykdyti);
3. taikomos nepareiškus ieškinio (pavyzdžiui, išimtiniais atvejais, kai ruošiamas sudėtingesnis ieškinys, reikalaujantis daugiau laiko).

Pagal tai, *kieno atžvilgiu* taikomos:

1. taikomos turto atžvilgiu (pavyzdžiui, daikto, piniginių lėšų areštas);
2. taikomos asmens atžvilgiu (pavyzdžiui, draudimas vienam sutuoktiniui matytis su nepilnamečiais vaikais ar lankytis tam tikrose vietose).

Pagal *pareigų pobūdį*:

1. nustatančios pasyvias pareigas (pavyzdžiui, draudimas atsakovui išvykti iš gyvenamosios vietos);

²⁰ PELENIS, Dainius. Laikinoji teisinė apsauga Vokietijos civiliniame procese: nustatymo sąlygos ir priemonių sistema. *Teisė*, 2002, Nr. 42, p. 105.

2. nustatančios aktyvias pareigas (pavyzdžiui, įpareigojimas atlikti veiksmus, užkertančius kelią žalai atsirasti ar padidėti).

Pagal tai, *kur numatytos*:

1. numatytos CPK (pagrindinis laikinųjų apsaugos priemonių sąrašas);
2. numatytos kituose įstatymuose (papildomas laikinųjų apsaugos priemonių sąrašas).

1.2. Laikinųjų apsaugos priemonių taikymo tikslas

Pagrindinis laikinųjų apsaugos priemonių taikymo tikslas yra būsimo teismo sprendimo tinkamas įvykdymas. Jis yra įtvirtintas CPK 144 straipsnio 1 dalyje. LAT savo praktikoje taip pat yra pasisakęs dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo tikslo. Vienoje civilinėje byloje²¹ LAT konstatavo, jog laikinosios apsaugos priemonės dažniausiai taikomos byloje dalyvaujančių asmenų prašymu siekiant apsaugoti ieškovo ar kitų suinteresuotų asmenų interesus, kad priėmus teismui jiems palankų sprendimą būtų galima jį realiai įvykdyti. Analizuojant kitus įstatymus galima išskirti daugiau laikinųjų apsaugos priemonių taikymo tikslų, kurie papildo pagrindinį tikslą. Papildomi tikslai yra: užkirsti kelią gresiantiems neteisėtiems veiksams; neteisėtiems veiksams skubiai nutraukti; užtikrinti nekludomą pasinaudojimą teismine gynyba (pavyzdžiui, santuokos nutraukimo byloje dėl vieno sutuoktinio kaltės galima įpareigoti, esant galimybei, vieną sutuoktinį gyventi skyrium); ieškovo ir atsakovo finansinės padėties pusiausvyros išlaikymas (pavyzdžiui, laikino išlaikymo nepilnamečiams vaikams ar kitam sutuoktiniui priteisimas iš kito sutuoktinio santuokos nutraukimo byloje) ir kt.

Išnagrinėjus teismų praktiką²² dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, galima išskirti dar vieną tikslą, kurį šios priemonės pasiekia, nors toks tikslas nėra numatytas įstatyme. Ne paslaptis, kad dažnai laikinosios apsaugos priemonės naudojamos kaip tam tikras poveikis skolininkui. Pavyzdžiui, skolininkas žino, kad yra skolingas (t. y. neginčija, kad kreditorius turi reikalavimo teisę), tačiau delsia atsiskaityti su kreditoriumi. Jeigu kreditorius kreipsis į teismą ir neprašys taikyti laikinųjų apsaugos priemonių, skolininkas dar kurį laiką galės delsti ir neatsiskaitinėti su kreditoriumi. Tačiau kreditoriui ieškinyje paprašius taikyti laikinąsias apsaugos priemones (pavyzdžiui, areštuoti skolininko turta), o teismui jas pritaikius, skolininkas iš karto atsiskaito su kreditoriumi.

²¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. lapkričio 10 d. nutartis civilinėje byloje V. B., A. B. v. L. K., Nr. 3K-3-518/2004, kat. 119.

²² Žr. Vilniaus m. 2 apylinkės teismo 2006 m. lapkričio 22 d. nutartis civilinėje byloje A. Ambraso projektavimo firma v. UAB „Forumus“, Nr. 2-9498-726/2006.

Savo ruožtu kreditorius atsiima ieškinį, o pritaikytos laikinosios priemonės panaikinamos. Darytina išvada, kad kreditorius laikinašias apsaugos priemones kartais naudoja kaip tam tikrą poveikio priemonę, kuri priverčia skolininką greičiau atsiskaityti su kreditoriumi.

1.3. Teisingumo, ekonomiškumo ir proporcingumo principai

CPK 145 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad laikinosios apsaugos priemonės parenkamos vadovaujantis ekonomiškumo principu. Be šio principo teismų praktikoje, taikant laikinašias apsaugos priemones, minimi teisingumo, proporcingumo ir kiti principai.

Teisingumo principo, taikant laikinašias apsaugos priemones, esmę atskleidė LAT vienoje civilinėje byloje²³ nurodęs, jog taikant laikinašias apsaugos priemones teisingumas reikalauja, kad asmeniui padaryta žala būtų atlyginama visiškai, tačiau kartu būtina atsižvelgti ne tik į kreditoriaus, bet ir į pagrįstus skolininko interesus, į jo turtinę padėtį, laikinųjų apsaugos priemonių taikymo pasekmes skolininkui bei kitiems su skolininko veikla susijusiems asmenims.

Minėtoje LAT byloje taip pat buvo pasisakyta dėl proporcingumo principo. Teismas nurodė, kad taikomos laikinosios apsaugos priemonės turi būti proporcingos siekiamiems tikslams, t. y. teisingumas reikalauja užtikrinti kreditoriaus ir skolininkų teisėtų interesų pusiausvyrą.

LApT vienoje iš savo bylų²⁴ taip pat pažymėjo, kad teisingumo principas reikalauja išlaikyti proceso šalių interesų pusiausvyrą, t. y. laikinosios apsaugos priemonės turi būti parenkamos tokios, kad nesuteiktų nė vienai iš šalių perdėto pranašumo ar nevaržytų vienos proceso šalies teisių daugiau, nei būtina tikslui pasiekti.

Ekonomiškumo principas reiškia, kad bendra laikinųjų apsaugos priemonių suma neturi būti iš esmės didesnė už ieškinio sumą (CPK 145 straipsnio 2 dalis). Teismų praktikoje šis principas suprantamas dar plačiau. Vienoje civilinėje byloje²⁵ LApT pažymėjo, kad pagal CPK 145 straipsnio 2 dalį teismas laikinašias apsaugos priemones turi parinkti vadovaudamasis ekonomiškumo principu, kuris, be kita ko, reiškia, kad teismas turi taikyti tokias ir tiek laikinųjų apsaugos priemonių, kiek būtina būsimo teismo sprendimo įvykdymo užtikrinimui. Tai reiškia, kad negalima paskirti tokių laikinųjų apsaugos priemonių, kurios konkrečiu atveju neturi jokios įtakos būsimo teismo

²³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. sausio 21 d. nutartis civilinėje byloje *Šveicarijos įmonė „Apatit Ferlizers S. A.“ v. AB „Lifosa“*, Nr. 3K-3-146/2002, kat. 124.

²⁴ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje *V. M. v. S. M. K., T. S.*, Nr. 2-671/2006, kat. 110.1 (S).

²⁵ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. birželio 29 d. nutartis civilinėje byloje *bankrutuojanti AB „Lietuvos kuras“ v. UAB „Gepala“*, Nr. 2-383/2006, kat. 110.3.

sprendimo įvykdymui. Kitoje civilinėje byloje²⁶ LApT konstatavo, kad laikinoji apsaugos priemonė, neatitinkanti ieškovo pareikšto reikalavimo esmės ir nesusijusi su būsimo teismo sprendimo įvykdymo konkrečioje byloje apsauga, negali būti taikoma. Teismas taip pat pažymėjo, jog tiesiogiai su pareikštu reikalavimu ir būsimo teismo sprendimo įvykdymu nesusijusių bei įtakos teismo sprendimo įvykdymui nedarančių apribojimų atsakovo atžvilgiu taikymas pažeidžia ekonomiškumo principą, todėl yra neteisėtas.

Su ekonomiškumo principu yra glaudžiai susijęs tikslingumo kriterijus. Teismų praktikoje dažnai pasitaiko bylų, kuriose taikoma laikinoji apsaugos priemonė – akcijų areštas. Jeigu teismas, areštuodamas akcijas, apriboja visas akcininko turtines ir neturtines teises, taip gali būti suvaržomos atsakovo teisės, kurios visai nesusijusios su ieškinio reikalavimų užtikrinimu. Pagrindinis tikslas yra, kad akcijos nebūtų perleistos kitiems asmenimis arba nesumažėtų akcijų vertė. Todėl teismas turi konkrečiai apibrėžti, kokias turtines ir neturtines teises apriboja. Pavyzdžiui, siekiant, kad akcijos nenuvertėtų, galima nustatyti tik tam tikrus apribojimus. LApT vienoje byloje²⁷ konstatavo, jog akcijų areštas, leidžiant naudotis ginčo akcijomis suteikiamomis tam tikromis akcininko teisėmis, gali sąlygoti akcijų nuvertėjimą dėl tokių visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimų kaip įstatų pakeitimas, įstatinio kapitalo didinimas ar mažinimas (išskyrus, kai tai numatyta įstatyme), vienos rūšies akcijų keitimas į kitos rūšies akcijas, bendrovės likvidavimas ar reorganizavimas, pelno paskirstymas, ilgalaikio turto, kurio vertė didesnė kaip 1/20 bendrovių įstatinio kapitalo, perleidimas, nuoma ar įkeitimas, taip pat kitų subjektų prievolių, kurių dydis didesnis kaip 1/20 bendrovės įstatinio kapitalo, įvykdymo laidavimas bei garantavimas, todėl sprendė, kad balsavimo šiais klausimais uždraudimas atsakovui yra viena iš galimų būsimo teismo sprendimo įvykdymą byloje užtikrinančių laikinųjų apsaugos priemonių. Kitoje byloje²⁸ LApT pažymėjo, kad tokios neturtinės akcininkų teisės kaip dalyvavimas visuotiniame akcininkų susirinkime, informacijos apie bendrovės ūkinę veiklą gavimas, bendrovės valdymo organų sprendimų apskundimas ir kitos, nedaro tiesioginės įtakos areštuotų akcijų vertei, todėl neįtakoja ir ieškovo galimybės gauti savo reikalavimo patenkinimą iš areštuoto turto, be to, negalėdamas realizuoti šių akcijų suteikiamų neturtinių teisių, atsakovas būtų nušalintas nuo bet kokios įtakos bendrovės, kurios akcijos areštuotos, valdymui, o tai nepagrįstai pažeistų atsakovo interesus.

²⁶ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. birželio 19 d. nutartis civilinėje byloje *UAB FMĮ „VB Vilfima“ v. UAB „Alma Littera“ ir kt.*, Nr. 2-256/2003, kat. 95.3.

²⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. vasario 2 d. nutartis civilinėje byloje *P. A., T. A. v. A. B., UAB „Metbalta“*, Nr. 2-52/2006, kat. 110.1.

²⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. balandžio 13 d. nutartis civilinėje byloje *O. J. v. R. A. D.*, Nr. 2-198/2006, kat. 110.1.

Ekonomiškumo ir proporcingumo principai taip pat reikalauja, kad teismas, areštuodamas atsakovo turtą, pirmiausia areštuotų nekilnojamąjį turtą ir kitą ilgalaikį materialųjį turtą ir tik jo nesant ar esant nepakankamai areštuoti atsakovo pinigines lėšas. Tai reiškia, kad teismas turi taikyti mažiausiai atsakovo veiklą varžančias laikinas apsaugos priemones. Vienoje civilinėje byloje²⁹ LAPT yra pasisakęs, kad pinigai yra ypač svarbus svertas kiekvienos įmonės normaliai komerciniai veiklai užtikrinti, todėl piniginių lėšų areštas apsunkina bet kokios įmonės veiklą, be to gali paliesti ir trečiųjų asmenų teises bei teisėtus interesus. Tad piniginių lėšų areštą galima taikyti tik tada, kai negalima taikyti kitų laikinųjų apsaugos priemonių ar jų nepakanka teismo sprendimo įvykdymui užtikrinti. Net ir tuo atveju, kai areštuojamos ūkio subjekto pinigines lėšas, teismas turėtų leisti iš jų išmokėti darbuotojams darbo užmokestį, mokesčius valstybei ir socialinio draudimo įmokas.

1.4. Laikinių apsaugos priemonių požymiai

Civilinio proceso teisės teorijoje³⁰ išskiriami tokie laikinių apsaugos priemonių požymiai:

1. laikinas apsaugos priemonės taiko tik teismas;
2. jos taikomos dalyvaujančių byloje ar kitų suinteresuotų asmenų prašymu, taip pat teismo iniciatyva;
3. jos yra tik laikino pobūdžio;
4. jos nėra skirtos ieškovo interesams patenkinti;
5. jos taikomos atsakovui arba kitiems asmenims, kurie su atsakovu yra susiję turtiniais ryšiais;
6. jos taikomo turint tikslą užtikrinti būsimo teismo sprendimo įvykdymą ir siekiant kitų su būsimo teismo sprendimo įvykdymo užtikrinimu susijusių tikslų;
7. gali būti taikomos tik įstatymuose numatytos laikinosios apsaugos priemonės ir tik esant įstatymuose nustatytoms sąlygoms.

²⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. birželio 29 d. nutartis civilinėje byloje *bankrutuojanti AB „Lietuvos kuras“ v. UAB „Gepala“*, Nr. 2-383/2006, kat. 110.3.

³⁰ DRIUKAS, Artūras; VALANČIUS, Virgilijus. Civilinis procesas: teorija ir praktika: vadovėlis. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006, II t., p. 511.

1.5. Teismo sprendimo įvykdymo užtikrinimas

Įstatymų leidėjas CPK 271 straipsnio pavadinime vartoja dar vieną sąvoką: „sprendimo įvykdymo užtikrinimas“. Ką ši sąvoka galėtų reikšti? Koks yra šios sąvokos santykis su laikinųjų apsaugos priemonių sąvoka? Pažymėtina, kad CPK 271 straipsnyje teismo teisė užtikrinti sprendimo įvykdymą nėra paminėta. Ji paminėta tik šio straipsnio pavadinime. Nors šiame straipsnyje teismo teisė užtikrinti sprendimo įvykdymą nėra minima, tokia išvada darytina iš šio straipsnio pavadinimo, taip pat iš CPK 144 straipsnio 3 dalies nuostatų, pagal kurias laikinosios apsaugos priemonės gali būti taikomos esant bet kuriai civilinio proceso stadijai, taigi ir priėmus sprendimą³¹. Sprendimo įvykdymas užtikrinamas vadovaujantis CPK 144-152 straipsniais. Tačiau užtikrinant sprendimo vykdymą negali būti reikalaujama, kad ieškovas užtikrintų galimų atsakovo nuostolių atlyginimą (CPK 147 straipsnis)³². Šią poziciją palaiko ir LAT³³.

Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo įstatymo projekte³⁴ (toliau – CPK pakeitimo įstatymo projektas) siūloma CPK 271 straipsnį papildyti 3 dalimi, kurioje būtų nustatyta, kad sprendimo įvykdymo užtikrinimui *mutatis mutandis* taikomos šio kodekso XI skyriaus penktojo skirsnio nuostatos. Darytina išvada, kad CPK 271 straipsnio pavadinimo paminėta sąvoka „sprendimo įvykdymo užtikrinimas“ iš esmės atitinka laikinųjų apsaugos priemonių sąvoką.

³¹ DRIUKAS, Artūras, et al. *Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso komentaras*. Vilnius: Justitia, 2005. II t., p. 184.

³² DRIUKAS, Artūras; VALANČIUS, Virgilijus. *Civilinis procesas: teorija ir praktika: vadovėlis*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007. III t., p. 783.

³³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senato 1997 m. birželio 13 d. nutarimo Nr. 5 „Dėl įstatymų, reguliuojančių teismo sprendimo priėmimo ir išdėstymo tvarką, taikymo teismų praktikoje“ 13 punktas.

³⁴ Šiuo metu rengiamas CPK pakeitimo įstatymo projektas, kuriuo siekiama pakeisti ir papildyti galiojantį CPK. Kai kurie siūlomi pakeitimai ir papildymai yra susiję su laikinosiomis apsaugos priemonėmis. Pakeitimai ir papildymai turėtų įsigalioti 2008 m. sausio 1 d. Kol kas CPK pakeitimo įstatymo projektas viešai neskelbiamas. Šio darbo autorius CPK pakeitimo įstatymo projektą gavo iš projekto rengimo darbo grupės nario.

2. LAIKINŲJŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ TAIKYMO PAGRINDAI

Remiantis CPK 144 straipsniu galima išskirti laikinųjų apsaugos priemonių taikymo pagrindus. Pirmasis yra dalyvaujančių byloje ar kitų suinteresuotų asmenų prašymas taikyti laikinąsias apsaugos priemones. Praktikoje laikinosios apsaugos priemonės dažniausiai taikomos dalyvaujančių byloje asmenų prašymu. Šį teiginį patvirtina LAT, kuris vienoje civilinėje byloje³⁵ nurodė, jog laikinosios apsaugos priemonės dažniausiai taikomos byloje dalyvaujančių asmenų prašymu siekiant apsaugoti ieškovo ar kitų suinteresuotų asmenų interesus, kad priėmus teismui jiems palankų sprendimą būtų galima jį realiai įvykdyti. Toks reglamentavimas atitinka CPK 13 straipsnyje įtvirtintą dispozityvumo principą, kuris reiškia, kad šalys ir kiti proceso dalyviai, laikydamiesi CPK nuostatų, turi teisę laisvai disponuoti joms priklausančiomis procesinėmis teisėmis. Įstatymų leidėjas, nurodydamas, kad laikinosios apsaugos priemonės taikomos dalyvaujančių byloje ar kitų suinteresuotų asmenų prašymu, įtvirtino bendrąją taisyklę. Ši bendroji taisyklė turi išimtį, o būtent, nesant minėtų asmenų prašymo, teismas savo iniciatyva gali taikyti laikinąsias apsaugos priemones. Numatyta šios išimties taikymo sąlyga – jeigu tai yra būtina siekiant apginti viešąjį interesą. Antras laikinųjų apsaugos priemonių taikymo pagrindas yra egzistuojantis pavojus, kad jų nesiėmus būsimo teismo sprendimo įvykdymas ar ieškovo teisių įgyvendinimas dėl esamos faktinės padėties pasikeitimo pasidarytų nebeįmanomas arba iš esmės pasunkėtų³⁶. Civilinio proceso teisės teorijoje³⁷ dar galima rasti nuomonių, kad laikinųjų apsaugos priemonių taikymo pagrindas galėtų būti materialųjų teisinių santykių tarp šalių buvimas arba ieškinio pagrįstumas. Šiuos pagrindus reikėtų analizuoti plačiau.

2.1. Dalyvaujančių byloje ar kitų suinteresuotų asmenų prašymas

Minėta, kad laikinosios apsaugos priemonės dažniausiai taikomos dalyvaujančių byloje asmenų prašymu. Labai retais atvejais – kitų suinteresuotų asmenų prašymu. Prašymas taikyti laikinąsias apsaugos priemones turi atitikti bendrus procesiniam dokumentui keliamus formos ir turinio reikalavimus, nurodytus CPK 111 straipsnyje. Tačiau tokiam prašymui CPK nustato ir specifinius turinio reikalavimus. Tai susiję su kitu laikinųjų

³⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. lapkričio 10 d. nutartis civilinėje byloje V. B., A. B. v. L. K., Nr. 3K-3-518/2004, kat. 119.

³⁶ PELENIS, Dainius. Laikinosios teisinės apsaugos institutas naujajame Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse: pamatinės nuostatos. *Teisė*, 2004, Nr. 50, p. 118.

³⁷ *Ibidem*, p. 119-120; *Cit. op.* 30, p. 522-524.

apsaugos priemonių taikymo pagrindu – egzistuojančiu pavojumi, jog nesiėmus laikinųjų apsaugos priemonių teismo sprendimo įvykdymas gali pasunkėti arba pasidaryti nebeįmanomas. Todėl prašyme būtina nurodyti konkrečias aplinkybes, įrodančias, kad toks pavojus iš tikrųjų egzistuoja. Teismui turi būti pateikti įrodymai, patvirtinantys išdėstytas aplinkybes. Prašyme taip pat būtina nurodyti, kokios laikinosios apsaugos priemonės ir koku būdu turi būti taikomos.

Prašymas taikyti laikinąsias apsaugos priemones gali būti nurodomas ieškinyje, priešieškinyje, pareiškimė išduoti teismo įsakymą, apeliaciniame ar kasaciniame skunde, prašyme atnaujinti procesą. Tai, kad asmuo gali prašyti taikyti laikinąsias apsaugos priemones, pateikdamas prašymą dėl proceso atnaujinimo civilinėje byloje, patvirtino LAT, kuris savo konsultacijoje³⁸ nurodė, kad CPK 144 straipsnio 3 dalies nuostata, jog laikinosios apsaugos priemonės gali būti taikomos bet kurioje civilinio proceso stadijoje, *inter alia* reiškia teismo teisę taikyti laikinąsias apsaugos priemones prašymo atnaujinti procesą nagrinėjimo metu. Prašymas taikyti laikinąsias apsaugos priemones gali būti surašytas ir paduotas kaip atskiras procesinis dokumentas. Dažniausiai tai būna tais atvejais, kai prašymas taikyti laikinąsias apsaugos priemones paduodamas dar nepareiškus ieškinio arba bylos nagrinėjimo teisme metu. Paprastai toks prašymas reiškiamas civilinės bylos iškėlimo stadijoje, rečiau kitose civilinio proceso stadijose. Išimtiniais atvejais įstatymas leidžia pateikti prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo dar nepareiškus ieškinio.

2.1.1. Laikinių apsaugos priemonių taikymas iki ieškinio pareiškimo

Ieškinio pareiškimas nėra būtina laikinųjų apsaugos priemonių taikymo sąlyga. Lietuvoje tai buvo ne visada. Galimybė taikyti laikinąsias apsaugos priemones atsirado 2001 m. liepos 1 d., kai buvo pakeistas 1964 m. CPK³⁹ 155 straipsnis. Iki to laiko Lietuvos civilinio proceso teisėje šis institutas buvo vadinamas ieškinio užtikrinimu. Pats pavadinimas reiškė, kad tokio pobūdžio apsaugos priemonės buvo skirtos jau pareikšto ieškinio užtikrinimui. Tai buvo akivaizdus ankstesnio teisinio reguliavimo trūkumas. Tačiau tarpukario Lietuvoje kai kuriais įstatymų numatytais atvejais buvo leidžiama

³⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. spalio 28 d. konsultacija Nr. A3-113.

³⁹ Valstybės žinios, 1964, Nr. 19-1369.

užtikrinti dar nepaduotą teismui ieškinį⁴⁰. Daugumos valstybių civilinio proceso teisė įtvirtina galimybę užtikrinti būsimą ieškinį⁴¹.

Ieškinio surašymas yra gana sudėtingas, atsakingas ir nemažai laiko užimantis veiksmas ir jam atlikti reikia teisinių žinių, išreikalauti, surinkti ir išstudijuoti įvairius dokumentus, todėl galimas atvejis, kad atsakovas, sužinojęs apie ieškovo rengiamą ieškinį, gali imtis nesažiningų priemonių, apsunkinančių ar darančių visai nebeįmanomą jam nepalankaus teismo sprendimo įvykdymą⁴². Per tą laiką būsimam ieškovui gali būti padaryta nepataisoma žala. Dėl šios priežasties nuo 2001 m. liepos 1 d. buvo numatyta galimybė taikyti laikinąsias apsaugos priemones iki ieškinio pareiškimo. LAT savo konsultacijoje⁴³ pažymėjo, kad 1964 m. CPK 155 straipsnio pakeitimu buvo siekiama išplėsti ieškinio užtikrinimo priemonių taikymo sferą ir nustatyti galimybę jas taikyti ne tik jau pareikštam ieškiniui užtikrinti, bet ir iki ieškinio pareiškimo padavimo teismui.

Dar kartą reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad laikinųjų apsaugos priemonių taikymas iki ieškinio pareiškimo – tai išimtinė situacija. CPK 148 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad teismas gali imtis laikinųjų apsaugos priemonių iki ieškinio teismui padavimo dienos remdamasis pagrįstu rašytiniu suinteresuoto asmens prašymu. Asmuo, prašantis taikyti laikinąsias apsaugos priemones iki ieškinio padavimo dienos, privalo nurodyti teismui, dėl kokių priežasčių ieškinys nebuvo paduotas iš karto, ir pateikti įrodymus, patvirtinančius tam tikrą grėsmę pareiškėjo turtiniams interesams (CPK 148 straipsnio 3 dalis). Pavyzdžiui, ieškinys negali būti paduotas iš karto, nes yra skaičiuojama būsimo ieškinio suma, ieškoma advokato, išreikalaujami papildomi dokumentai ir pan. Asmuo, prašantis teismą pritaikyti laikinąsias apsaugos priemones iki ieškinio pareiškimo, savo prašyme privalo nurodyti: 1) dėl kokių priežasčių ieškinys negali būti paduotas iš karto; 2) įrodymus, patvirtinančius tam tikrą pavojų jo interesams, t. y. būsimo teismo sprendimo įvykdymui. Paprastai poreikis taikyti laikinąsias apsaugos priemones atsiranda, kai atsakovui tampa žinoma, kad jam norima iškelti civilinę bylą. Todėl atvejai, kai prašoma taikyti laikinąsias apsaugos priemones iki ieškinio padavimo, yra daugiau specifiniai. Todėl jiems nustatyti papildomi reikalavimai, kad nebūtų piktnaudžiavimo.

Išanalizavus teismų praktiką⁴⁴, pastebėta, kad teismas atsargiai vertina galimybę taikyti laikinąsias apsaugos priemones iki ieškinio teismui padavimo dienos. Teismai

⁴⁰ MAČYS, Vl. *Civilinio proceso paskaitos*. Sine loco: Teisių fakulteto leidinys, 1924, p. 186.

⁴¹ MIKELĖNAS, Valentinas. *Civilinis procesas*. Pirmoji dalis. Antrasis leidimas. Vilnius: Justitia, 1997, p. 377.

⁴² *Cit. op.* 4, p. 387.

⁴³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. sausio 17 d. konsultacija Nr. A3-53.

⁴⁴ Žr. Vilniaus m. 2 apylinkės teismo 2006 m. gruodžio 8 d. nutartis civilinėje byloje V. V., E. G. v. D. K., Nr. 2-10440-580/2006.

atsižvelgia, kad tai yra išimtinė situacija, todėl reikalauja pateikti duomenis, įrodančius realią grėsmę pareiškėjo interesams, ir pagrįstus paaiškinimus, kodėl ieškinys negali būti pateiktas iš karto.

Šio darbo autoriaus nuomone, jeigu teismas sutinka taikyti laikinąją apsaugos priemonę iki ieškinio teismui padavimo dienos, tai jis turėtų rimtai apsvarstyti galimybę pareikalauti, kad ieškovas užtikrintų atsakovo nuostolių, galimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimą. Tokia teismų praktika turėtų sumažinti ieškovo galimybę piktnaudžiauti tokia teise. O tikimybė, kad ieškovas gali piktnaudžiauti šia teise, yra pakankamai didelė.

2.1.2. Laikinių apsaugos priemonių taikymas teismo iniciatyva

Nesant dalyvaujančių byloje ar kitų suinteresuotų asmenų prašymo, teismas gali taikyti laikinas apsaugos priemones savo iniciatyva. Ši teismo teisė numatyta CPK 144 straipsnio 2 dalyje. Tačiau turi egzistuoti viena sąlyga – jeigu tai yra būtina siekiant apginti viešąjį interesą. Toks teismo įsikišimas riboja dispozityvumo bei šalių procesinio lygiateisiškumo principus. Bet šis ribojimas pateisinamas būtinumu apginti viešąjį interesą.

Dažniausiai būtinumas ginti viešąjį interesą yra šeimos bylose, ginant nepilnamečių vaikų ar kito sutuoktinio interesus, darbo bylose, ginant darbuotojo pažeistas teises ir interesus. Kai kurie autoriai⁴⁵ pritaria, kad šeimos narių teisių ir teisėtų interesų gynimas yra viešojo intereso gynimas. Teismai, nagrinėdami darbo bylas, taip pat nemažą dėmesį skiria viešajam interesui. Tai sąlygoja šios aplinkybės: visuomenės suinteresuotumas kiek galima taikesniu darbuotojų ir darbdavių ginčo išsprendimu; tokio ginčo šalys iš esmės nėra lygios (darbuotojas laikomas ekonomiškai ir teisiškai kur kas silpnesne šalimi); kitos aplinkybės.

Šio darbo autorius mano, kad viešasis interesas civiliniame procese nėra susijęs vien su šeimos ar darbo bylomis. CPK 144 straipsnio 2 dalies norma leidžia suprasti, kad viešojo intereso apraiškų galima rasti ir kitų kategorijų civilinėse bylose. Šią poziciją galima pagrįsti ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo (toliau – Konstitucinis Teismas) praktika. Vienoje konstitucinės justicijos byloje⁴⁶ Konstitucinis Teismas konstatavo, kad įstatymu negalima nustatyti kokio nors baigtinio bylų, kuriose teismui

⁴⁵ LAUŽIKAS, Egidijus; MIKELĖNAS, Valentinas; NEKROŠIUS, Vytautas. *Civilinio proceso teisė: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2005. II t., p. 192.

⁴⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas konstitucinės justicijos byloje [*bylos pavadinimas pateikiamas literatūros sąrašė*] Nr. 35/03-11/06 (Valstybės žinios, 2006, Nr. 102-3957).

leidžiama apginti viešąjį interesą, sąrašo arba bylų, kuriose teismui neleidžiama apginti viešojo intereso, sąrašo.

Įstatymų leidėjas, suteikdamas teismui teisę savo iniciatyva taikyti laikinąsias apsaugos priemonės, kai to reikalauja viešasis interesas, šioje normoje nepateikė viešojo intereso sampratos, palikdamas ją aiškinti teismų praktikai. Tai reiškia, kad įstatymų leidėjas viešąjį interesą supranta plačiai ir suteikia teismui teisę savo iniciatyva spręsti, yra konkrečiu atveju viešasis interesas taikyti laikinąsias apsaugos priemonės ar nėra. Šiuo atveju teismas pats sprendžia apie viešojo intereso buvimą ar nebuvimą. Visais atvejais teismas privalo tai motyvuoti. Minėtoje Konstitucinio Teismo byloje taip pat pažymėta, kad viešojo intereso laikytinas ne bet koks teisėtas asmens ar grupės asmenų interesas, o tik toks, kuris atspindi ir išreiškia pamatines visuomenės vertybes, kurias įtvirtina, saugo ir gina Konstitucija; tai *inter alia* visuomenės atvirumas ir darna, teisingumas, asmens teisės ir laisvės, teisės viešpatavimas ir kt. Tai toks visuomenės ar jos dalies interesas, kurį valstybė, vykdydama savo funkcijas, yra konstituciškai įpareigota užtikrinti ir tenkinti, *inter alia* per teismus, pagal savo kompetenciją sprendžiančius bylas. Aiškios ribos tarp viešojo intereso buvimo ir nebuvimo nubrėžti neįmanoma.

LApT savo nutartyse⁴⁷ taip pat bando aiškinti viešojo intereso sampratą. LApT pažymėjo, kad bendraja prasme viešasis interesas reiškia naudą visuomenei ar jos daliai, žmonių gėrovę. Viešasis interesas taip pat siejamas su vartotojų teisių apsauga.

Lietuvos teisės literatūroje viešasis interesas suprantamas kaip visuomenės interesas, kuris atskirais atvejais gali būti apibrėžiamas tam tikra visuomeninių santykių ar visuomenės grupės sritimi, pavyzdžiui, vartotojų, tautinės mažumos, nepilnamečių, valstybės interesai ir kita⁴⁸. Tačiau tiek teisės literatūroje, tiek teismų praktikoje laikomasi pozicijos, kad neįmanoma suformuluoti universalios viešojo intereso sąvokos⁴⁹.

Teismas savo iniciatyva, kai to reikalauja viešasis interesas, turi teisę ne tik taikyti laikinąją apsaugos priemonę, bet ir ją panaikinti arba pakeisti (CPK 146 straipsnio 5 dalis, 150 straipsnio 2 dalies 1 punktas).

Išanalizavus teismų praktiką, pastebėta, kad teismai nesinaudoja jiems suteikta teise savo iniciatyva, siekiant apginti viešąjį interesą, taikyti, naikinti ar keisti laikinąsias

⁴⁷ Žr.: Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Palink“ v. Raseinių rajono savivaldybė, Nr. 2-670/2006, kat. 110.1; Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. gruodžio 14 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Relinė apsauga“ v. AB „Rytų skirstomieji tinklai“, Nr. 2-689/2006, kat. 110.1; 110.2.

⁴⁸ DRIUKAS, Artūras; VALANČIUS, Virgilijus. *Civilinis procesas: teorija ir praktika*: vadovėlis. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005. I t., p. 669.

⁴⁹ GEČAITĖ, Vilma. Viešojo intereso samprata civiliniame procese. *Justitia*, 2006, Nr. 2 (60), p. 63.

apsaugos priemonės. Norima pasakyti, kad teismai savo iniciatyva vengia atlikti veiksmus, susijusius su laikinosiomis apsaugos priemonėmis. Teismai dažniausia vadovaujasi viešuoju interesu, atsisakydami tenkinti ieškovo prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, t. y. motyvuodami, kad laikinųjų apsaugos priemonių taikymas konkrečioje byloje pažeidžia viešąjį interesą.

Pastebėtina, kad užsienio šalyse laikinosios apsaugos priemonės taikomos tik šalies prašymu. Teismas savo iniciatyva to nedaro⁵⁰.

2.2. Reali grėsmė būsimo teismo sprendimo įvykdymui

Kitas laikinųjų apsaugos priemonių taikymo pagrindas yra reali grėsmė būsimo teismo sprendimo įvykdymui. Šiame darbe jau buvo minėta, kad teismui turi būti pateikti įrodymai, patvirtinantys, jog iš tikrųjų egzistuoja pavojus būsiamam teismo sprendimui. LAT konsultacijoje⁵¹ išaiškino, jog tokiais įrodymais galėtų būti duomenys, liudijantys, kad asmuo, kurį rengiamasi patraukti bylos atsakovu, ar jau patrauktas atsakovas, sužinojęs apie rengiamą ar pareikštą ieškinį, imasi nesąžiningų priemonių, dėl kurių būsimo teismo sprendimo įvykdymas gali pasunkėti arba pasidaryti nebeįmanomas, pavyzdžiui, apie tai galima būtų spręsti iš tokių veiksmų: spaudoje ar kitose informacijos priemonėse pasirodęs skelbimas apie atsakovui priklausančio turto pardavimą, asmens gyvenamosios vietos pakeitimas, sudarymas sutarčių, kuriomis siekiama padidinti to asmens turtinius įsipareigojimus tretiesiems asmenims ir pan. Tokį pavojų taip pat gali sukelti tiek paties skolininko, tiek trečiųjų asmenų veiksmai bei atsitiktinės aplinkybės, pavyzdžiui, gresiantis daikto perleidimas, apsunkinimas, sugadinimas ar sunaikinimas, taip pat daikto suvartojimas; nerūpestinga, lengvabūdiška prekyba ir jai skirtų priemonių naudojimas visai ne verslo tikslams; turto slapstymas arba įtarimą keliantys sandoriai dėl skolininko turto perleidimo ar apsunkinimo; pareigos susilaikyti nuo tam tikrų veiksmų atlikimo atveju – gresiantis jos pažeidimas; skolininko pabėgimo tikimybė ir dažnai keičiama jo buvimo vieta⁵².

Atskiros analizės reikalauja kriterijus – didelė ieškinio suma, kaip aplinkybė, įrodanti realų pavojų, kad būsimo teismo sprendimo įvykdymas gali pasunkėti arba pasidaryti nebeįmanomas. Kaip teismų praktikoje vertinama ši aplinkybė? Išanalizavus LAPT praktiką, randama daug nutarčių, kuriose teismas pasisako, kad didelė ieškinio suma savaime preziūmuoja būtinumą taikyti laikinąsias apsaugos priemones. Pavyzdžiui,

⁵⁰ *Cit. op. 41*, p. 378.

⁵¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. balandžio 11 d. konsultacija Nr. A3-82.

⁵² *Cit. op. 36*, p. 118-119.

LApT vienoje nutartyje⁵³ nurodė, kad pagal suformuotą teismų praktiką didelė reikalavimo suma vertinama kaip grėsmės pareiškėjo turtiniams interesams buvimas ir savaime preziūmuoja būtinumą taikyti laikinąsias apsaugos priemones tikslu pašalinti tokios grėsmės buvimą bei išvengti galimo sprendimo neįvykdymo rizikos. Kitoje nutartyje⁵⁴ teismas pabrėžė, kad didelė ieškinio suma teismų praktikoje pripažįstama kaip vienas iš pagrindų, kada tikslinga taikyti laikinąsias apsaugos priemones. Kai kurių autorių nuomone⁵⁵, vien ieškinio sumos dydis negali lemti būtinybės taikyti laikinąsias apsaugos priemones, ypač jeigu ieškinys pareikštas ekonomiškai stipriam ūkio subjektui. Tokiai nuomonei reikėtų pritarti. Esant tik didelei ieškinio sumai, kai ieškinys pareiškiamas ekonomiškai stipriam ūkio subjektui, ir nesant kitų aplinkybių, keliančių grėsmę būsimo teismo sprendimo tinkamam įvykdymui, vargu ar būtų pagrįsta taikyti laikinąsias apsaugos priemones. Dažnai atsakovai, prieštaraudami laikinųjų apsaugos priemonių taikymui, nurodo, kad jų finansinė padėtis gera, turi daug ilgalaikio turto, kasmetinis grynasis pelnas yra didelis, todėl nėra jokios rizikos, kad būsimo teismo sprendimo įvykdymas gali būti apsunkintas ar apskirtai neįmanomas. Tačiau LApT vienoje civilinėje byloje⁵⁶ konstatavo, jog civilinio proceso įstatymas nesieja laikinųjų apsaugos priemonių taikymo su atsakovo finansiniu pajėgumu ar galimybe atsiskaityti su ieškovu esant priimtam jo atžvilgiu palankiam teismo sprendimui. Teismas taip pat paminėjo, kad atsakovo turimas turtas savaime nepaneigia būsimo teismo sprendimo neįvykdymo rizikos.

LApT praktikoje esama nutarčių, kuriose teismas jau ne taip kategoriškai pasisako šiuo klausimu. Pavyzdžiui, vienoje iš vėlesnių nutarčių⁵⁷ teismas pažymėjo, kad savaime didelė ieškinio suma nėra pagrindas taikyti laikinąsias apsaugos priemones, tačiau būtina atsižvelgti į šį kriterijų tais atvejais, kai atsakovo valdomas nuosavybės teise turtas, įstatinis kapitalas yra žymiai mažesnis už ieškinio sumą. Tačiau tokių nutarčių yra labai nedaug. Absoliuti dauguma nutarčių, kuriose LApT pasisako, kad didelė ieškinio suma yra pakankamas pagrindas taikyti laikinąsias apsaugos priemones, rodo, jog šis kriterijus teismų laikomas esminiu pagrindu taikant laikinąsias apsaugos priemones.

⁵³ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. gruodžio 2 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Parko bildukas“ v. A. N., J. N.*, Nr. 2-567/2004, kat. 95.3; 1.4.

⁵⁴ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. spalio 21 d. nutartis civilinėje byloje *F. L. v. A. M.*, Nr. 2-506/2004, kat. 116; 95.3; 3.11.

⁵⁵ *Cit. op. 30*, p. 526.

⁵⁶ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Laumeksa“ v. AB SEB Vilniaus bankas, UAB „Klaipėdos monolitas“*, Nr. 2-540/2005, kat. 110.1.

⁵⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. rugpjūčio 11 d. nutartis civilinėje byloje *bankrutuojanti UAB „Tradicija“ v. UAB „LNTV“*, V. P., Nr. 2-389/2005, kat. 110.1; 110.6.

Pažymėtina, kad visais atvejais asmens prašyme taikyti laikinąsias apsaugos priemones išdėstytas aplinkybes dėl grėsmės pareiškėjo turtiniams interesams turi įvertinti teismas (CPK 185 straipsnis). LAPT vienoje civilinėje byloje⁵⁸ atkreipė dėmesį į tai, kad teismas, sprenddamas klausimą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, neprivalo turėti neginčijamų įrodymų, jog ateityje neabejotinai atsiras grėsmė teismo sprendimui įvykdyti. Teismui pakanka įsitikinti tuo, kad konkrečioje situacijoje tokia grėsmė yra galima, kad egzistuoja tokio pobūdžio grėsmės atsiradimo tikimybė.

Tarpukario Lietuvoje buvo pripažįstama, kad didelė ieškinio suma padidina būsimo teismo sprendimo neįvykdymo riziką⁵⁹.

Išanalizavus teismų praktiką, negalima nepastebėti, kad kriterijus „didelė ieškinio suma“ nėra konkretus. Teismų praktikoje didelė ieškinio suma laikoma ir virš 100 000 Lt suma, ir 3500 Lt suma. Apygardų teismai, kurie nagrinėja civilines bylas, kuriose ieškinio suma yra didesnė kaip 100 000 Lt, automatiškai galėtų nutartyje dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo remtis šia aplinkybe. Tačiau apylinkių teismai, kuriuose pateikiamų ieškinių sumos yra mažesnės, ne visada gali pasiremti šiuo kriterijumi. Kritikuotina tokia apylinkių teismų praktika⁶⁰, kai didelė ieškinio suma pripažįstama 3550,40 Lt suma arba 3442,49 Lt suma, nenurodant kitų motyvų. Atkreiptinas dėmesys, kad kilus ginčui tarp juridinių asmenų, jiems turi būti keliami didesni mokumo reikalavimai negu fiziniams asmenims. Sveikintina tokia apylinkių teismų praktika⁶¹, kai ieškinio suma 3093,67 Lt nepripažįstama didelė ir laikinosios apsaugos priemonės netaikomos. Šio darbo autoriaus nuomone, jeigu apylinkės teismas pripažįsta 3000 Lt sumą didelė, tai jis turi papildomai motyvuoti, kodėl ši suma laikytina didelė. Dažnai ieškovai prašyme dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo nurodo, kad pagrindas jas taikyti yra tas, jog atsakovas nemoka pinigų už suteiktas paslaugas. Šiuo atveju pastebėtina, kad tai, jog atsakovas nemoka pinigų už suteiktas paslaugas, yra pagrindas kreiptis į teismą, o ne taikyti laikinąsias apsaugos priemones.

⁵⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. sausio 6 d. nutartis civilinėje byloje *bankrutuojanti AB „Ekinsta“ v. V. Kiaušo firma „Tikalis“*, Nr. 2-13/2005, kat. 1.5.

⁵⁹ *Cit. op. 40*, p. 180.

⁶⁰ Žr. Vilniaus m. 2 apylinkės teismo 2006 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Ardiva“ v. UAB „Mitrumas“*, Nr. 2-9514-433/2006; Vilniaus m. 2 apylinkės teismo 2007 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje *V. Raukštaus įmonė „Renesansas“ v. UAB „M&M Militzer&Munch Baltica“*, Nr. L2-2092-726/2007.

⁶¹ Vilniaus m. 2 apylinkės teismo 2006 m. rugpjūčio 21 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Vilniaus energija“ v. S. K.*, Nr. 2-7387-726/2006.

2.3. Materialiųjų teisių santykių tarp šalių buvimas

Lietuvos civilinio proceso teisės teorijoje⁶² kalbama apie dar vieną laikinųjų apsaugos priemonių taikymo pagrindą – materialųjų teisinių santykių tarp šalių buvimą. CPK normos tiesiogiai nereikalauja, kad šalis, prašanti taikyti laikinąsias apsaugos priemones, pateiktų teismui įrodymus, jog tarp ginčo šalių yra susiklostę materialieji teisiniai santykiai. Tai, kad įstatymų leidėjas tiesiogiai nenumatė tokios taisyklės, galima paaiškinti tuo, jog teismui yra suteikta teisė taikyti laikinąsias apsaugos priemones dar iki ieškinio padavimo, t. y. teismui nežinant būsimo ieškinio dalyko ir pagrindo. Su materialųjų santykių tarp ginčo šalių buvimu yra susijusi kita svarbi aplinkybė – tai ieškinio pagrįstumas. Materialųjų santykių buvimą ieškovas galėtų nesunkiai įrodyti, pavyzdžiui, pateikti tarp ginčo šalių sudarytą sutartį, neapmokėtą sąskaitą faktūrą ir pan. Sudėtingesnė situacija yra su ieškinio pagrįstumu. CPK teisės normos neįpareigoja teismo įvertinti, ar pareikštas ieškinys iš tikrųjų bus patenkintas. Pagal CPK 148 straipsnio 3 dalį asmuo, prašantis taikyti laikinąsias apsaugos priemones iki ieškinio padavimo dienos, neprivalo pateikti teismui įrodymų dėl ieškinio materialųjų teisinių santykių tarp šalių buvimą ir ieškinio pagrįstumo.

Tai, kad teismas neturėtų iš anksto vertinti ieškinio pagrįstumo, patvirtina ir teismų praktika. LApT tiek bylose, kuriose laikinosios apsaugos priemonės taikomos iki ieškinio padavimo, tiek bylose, kuriose laikinosios apsaugos priemonės taikomos ieškinį padavus, dėl ieškinio pagrįstumo pasisako vienodai. Pavyzdžiui, LApT civilinėse bylose⁶³, kuriose laikinosios apsaugos priemonės buvo pritaikytos iki ieškinio padavimo, nagrinėdamas atskiruosius skundus, pasisakė, kad apelianto atskirojo skundo argumentai dėl jam ketinamo pareikšti ieškinio nepagrįstumo šioje proceso stadijoje nenagrinėtini, kadangi laikinosios apsaugos priemonės šiuo atveju taikomos dar iki ieškinio padavimo. Kitoje byloje⁶⁴, kurioje laikinosios apsaugos priemonės buvo pritaikytos po ieškinio padavimo, LApT pažymėjo, kad teismas, nustatydamas laikinąją apsaugos priemonę, nevertina ieškinio pagrįstumo, nes tai svarstyтина nagrinėjant bylą iš esmės, įvertinant visas bylos aplinkybes ir įrodymus, teismui primant sprendimą dėl ieškovo reikalavimų. Darytina išvada, kad teismai, taikydami laikinąsias apsaugos priemones, nevertina nei tos

⁶² *Cit. op.* 36, p. 119; *Cit. op.* 30, p. 522-524.

⁶³ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. spalio 21 d. nutartis civilinėje byloje *F. L. v. A. M.*, Nr. 2-506/2004, kat. 116; 95.3; 3.11; Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. sausio 6 d. nutartis civilinėje byloje *bankrutuojanti AB „Ekinsta“ v. V. Kiaušo firma „Tikalis“*, Nr. 2-13/2005, kat. 1.5.

⁶⁴ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. rugpjūčio 11 d. nutartis civilinėje byloje *bankrutuojanti UAB „Tradicija“ v UAB „LNTV“, V. P.*, Nr. 2-389/2005, kat. 110.1; 110.6.

aplinkybės, ar tarp ginčo šalių yra susiklostę kokie nors materialieji teisiniai santykiai, nei ieškinio pagrįstumo.

Tokia teismų praktika yra kritikuojama teoretikų⁶⁵, kurie atkreipia dėmesį į tai, kad teismai, taikydami laikinas apsaugos priemones, neturėtų apsiriboti vien taikymo pagrindo konstatavimu. Tokiai kritikai reikėtų tik pritarti. Materialiųjų teisinių santykių tarp ginčo šalių buvimui turėtų būti skiriamas ypatingas dėmesys. Nesant tarp šalių materialųjų teisinių santykių, nėra ir kreditoriaus reikalavimo teisių, kurias reikėtų apsaugoti. Nesant tarp šalių materialųjų teisinių santykių, negali būti jokio būsimo teismo sprendimo. Tačiau nereikėtų pamiršti laikinųjų apsaugos priemonių taikymo tikslų. Jų taikymo tikslas nėra išspręsti bylą iš esmės. Byla iš esmės sprendžiama teismo nagrinėjimo pirmosios instancijos teisme stadijoje. Tada kyla klausimas, kiek daug turi būti įrodyta esant materialųjų teisinių santykių tarp šalių? Jeigu bus pradėta reikalauti įrodyti visa apimtimi, tai neliks ribos tarp laikinųjų apsaugos priemonių taikymo ir bylos išsprendimo iš esmės. Kad taip neatsitiktų, ieškovo pateikiamos aplinkybės turėtų būti teismui pateikiamos kaip tikėtinos. Tai reiškia, kad teismas turi būti labiau įsitikinęs nei neįsitikinęs pateiktų aplinkybių apie tarp šalių susiklosčiusių santykių buvimu ar nebuvimu.

Vokietijos CPK⁶⁶ 920 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta taisyklė, kad prašyme dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo turi būti pateikti įrodymai, kad yra laikinųjų apsaugos priemonių taikymo pagrindas, ir įrodymai, jog yra pakankama tikimybė patenkinti ieškovo reikalavimą. Pagal Latvijos CPK 138 straipsnio 1 dalį ieškovas turi pateikti įrodymus, patvirtinančius jo reikalavimo teisę tuo atveju, jeigu laikinas apsaugos priemonės prašoma taikyti iki ieškinio teismui padavimo dienos. Estijos CPK tokios taisyklės nėra. Pagal Estijos CPK ieškovas, prašydamas taikyti laikinas apsaugos priemones iki ieškinio teismui padavimo dienos, privalo nurodyti teismui, kodėl ieškinys negali būti pateiktas iš karto. Didžiosios Britanijos teismų praktika nuėjo ta linkme, jog iš ieškovo reikalaujama pateiktų faktų, jog jis turi pakankamai šansų laimėti bylą, tačiau tikimybė neturi būti daugiau nei 50 procentų⁶⁷. Švedijoje laikinosios apsaugos priemonės taikomos tik jeigu to prašantis asmuo nurodo pakankamą pagrindą tikėti jo reikalavimo pagrįstumu, o Italijoje – tik esant dviem sąlygoms: tikimybei, kad

⁶⁵ *Cit. op. 36*, p. 119.

⁶⁶ Гражданское процессуальное уложение Германии (Zivilprozessordnung Deutschlands). Москва: Волтерс Клувер, 2006.

⁶⁷ *Cit. op. 36*, p. 119.

ieškovo reikalavimas teisėtas ir pagrįstas, ir realiai grėsmei, kad, nesiėmus užtikrinimo priemonių, būsamas teismo sprendimas negalės būti įvykdytas⁶⁸.

Tarpukario Lietuvoje galiojantis teisinis reglamentavimas reikalavo, kad teismas, užtikrindamas ieškinį, žiūrėtų, jog ieškinyje ar jo dalis būtų paremtas įrodymais. Jeigu ieškinyje paremtas įrodymais, teismas beveik visada užtikrina ieškinį⁶⁹.

Šio darbo autoriaus nuomone, teismai, sprenddami klausimą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, turėtų atkreipti dėmesį į tai, ar tarp šalių iš tikrųjų yra susiklostę kokie nors materialieji teisiniai santykiai. Ar teismai turėtų iš anksto įvertinti ieškinio pagrįstumą? Vienintelį teisingą atsakymą sunku būtų rasti. Vieną vertus, teisingas atrodo argumentas, kad tokiu atveju neliks aiškios ribos tarp laikinųjų apsaugos priemonių taikymo ir bylos išnagrinėjimo iš esmės. Kitą vertus, jeigu teismas, prieš taikydamas laikinąsias apsaugos priemones, iš anksto įvertins, kad ieškinyje nėra pakankamai pagrįstas, tai jis galėtų svarstyti klausimą dėl CPK 147 straipsnio 1 dalies taikymo. Nes tikimybė, kad atsakovas dėl jam pritaikytų laikinųjų apsaugos priemonių gali patirti nuostolių, yra pakankamai reali.

⁶⁸ *Cit. op. 41*, p. 377.

⁶⁹ *Cit. op. 40*, p. 180.

3. PRAŠYMO DĖL LAIKINŲJŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ TAIKYMO NAGRINĖJIMAS

Prašymas taikyti laikinas apsaugos priemones nagrinėjamas rašytinio proceso tvarka⁷⁰. Prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo teismas turi išspręsti ne vėliau kaip per tris dienas nuo jo gavimo (CPK 148 straipsnio 1 dalis). Vilniaus m. 2 apylinkės teismo praktika rodo, kad šio reikalavimo yra laikomasi. Šio reikalavimo vykdymas nesukelia problemų, jeigu toks prašymas paduodamas teismui dar iki ieškinio pareiškimo arba vėlesnėse proceso stadijose (jau iškėlus civilinę bylą). Tačiau dažniau prašymas taikyti laikinas apsaugos priemones pateikiamas kartu su ieškiniu. Ieškinio priėmimo klausimas yra labai svarbus, nes jeigu, pavyzdžiui, pats ieškinys nėra teisingas tam teismui, negalės būti sprendžiamas klausimas ir dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo.

CPK 137 straipsnyje numatyta bendroji taisyklė, kad ieškinio priėmimo klausimą teismas turi išspręsti ne vėliau kaip per dešimt dienų nuo atitinkamo ieškinio registravimo teisme dienos. Jeigu kartu su ieškiniu pateikiamas prašymas taikyti laikinas apsaugos priemones, minėtas dešimties dienų terminas sumažėja iki trijų dienų. CPK nustato, kad šiuo atveju klausimas dėl ieškinio priėmimo turi būti išsprendžiamas nedelsiant, bet ne vėliau kaip per tris dienas. Tai reiškia, kad teismas neturėtų laukti ir tų trijų dienų, o spręsti klausimą kaip įmanoma greičiau. Teismuose, ypač apylinkės, kuriuose pateikiamų ieškinių kiekis yra didelis, tai sukelia problemų, nes prašymų taikyti laikinas apsaugos priemones, kurie paduodami kartu su ieškiniu, yra pakankamai daug. O tai reiškia, kad daugėjant prašymų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, teismai dažniau turės spręsti ieškinio priėmimo klausimą per trumpą trijų dienų terminą.

Praktikoje neretai pasitaiko atveju, kai teismas nustato terminą ieškinio trūkumams pašalinti, jeigu pateiktas ieškinys neatitinka CPK 111 straipsnio 2 dalyje, 135 straipsnyje nurodytų reikalavimų. Kaip tokiu atveju teismas turi išspręsti ieškinyje pateiktą prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo? Juk CPK 148 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo teismas išsprendžia ne vėliau kaip per tris dienas nuo jo gavimo. Nuo kada skaičiuoti šį trijų dienų terminą, ar nuo ieškinio, turinčio trūkumų, gavimo dienos, ar nuo tada, kai gautas ieškinys, pašalinus jo trūkumus? Atsakymą galima rasti LAT konsultacijoje⁷¹, kurioje LAT pažymėjo, kad tokiu atveju

⁷⁰ DRIUKAS, Artūras, *et al. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso komentaras*. Vilnius: Justitia, 2004. I t., p. 346; *Cit. op. 30*, p. 529.

⁷¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. balandžio 11 d. konsultacija Nr. A3-82.

teismas nesprendžia ieškinyje esančio prašymo taikyti laikinas apsaugos priemones, o priima nutartį dėl ieškinio trūkumų šalinimo ir nustato terminą konstatuotiems trūkumams pašalinti. Kai nurodyti ieškinio trūkumai nustatytu terminu pašalinami, teismas, priėmęs ieškinį (CPK 137 straipsnio 1 dalis), per CPK 148 straipsnio 1 dalyje nustatytą trijų dienų terminą išsprendžia ieškovo prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo. Taigi, šiuo atveju CPK 148 straipsnio 1 dalyje numatytas terminas turi būti skaičiuojamas nuo tada, kai pašalinami ieškinio trūkumai ir ieškinys priimamas.

Jeigu teisme gautas prašymas taikyti laikinas apsaugos priemones nepareiškus ieškinio arba toks prašymas gautas, kai ieškinys yra priimtas ir civilinė byla jau iškelta, teismas šį klausimą turi išspręsti ne vėliau kaip per tris dienas nuo šio prašymo registravimo teisme dienos.

Praktikoje taip pat nereti atvejai, kai teismui pateikimas prašymas taikyti laikinas apsaugos priemones iki ieškinio padavimo, tačiau neatitinkantis CPK 148 straipsnio 3 dalyje nustatytų jam reikalavimų (t. y. prašyme nenurodyta, dėl kokių priežasčių ieškinys nebuvo paduotas iš karto, ir nepateikti įrodymai, patvirtinantys tam tikrą grėsmę pareiškėjo turtiniams interesams). LAT savo konsultacijoje⁷² pažymėjo, kad tokiu atveju pripažintina, jog toks dalyvaujančio byloje asmens procesinis dokumentas neatitinka šio dokumento turiniui ir jo priedams įstatymo keliamų reikalavimų, todėl teismas turi priimti nutartį, kuria pareiškėjui būtų nustatytas terminas konstatuotiems procesinio dokumento trūkumams pašalinti (CPK 115 straipsnio 2 dalis). Laiku pašalinus nurodytus trūkumus, teismas per CPK 148 straipsnio 1 dalyje nurodytą trijų dienų terminą turi išspręsti klausimą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo nepareiškus ieškinio.

CPK pakeitimo įstatymo projekte siūloma įtvirtinti taisyklę, kad teismas prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo turi išnagrinėti per penkias dienas, t. y. per dar ilgesnį terminą, nors pagal Latvijos CPK 140 straipsnį teismas tokį prašymą turi išnagrinėti ne vėliau kaip kitą dieną nuo prašymo gavimo, o pagal Estijos CPK 156 straipsnį ir Rusijos CPK 141 straipsnį – prašymo gavimo teisme dieną.

3.1. Atsakovo informavimas

Įgyvendindamas teisės būti išklaustam principą (lot. *audiatur et altera pars*), įstatymų leidėjas CPK 148 straipsnio 1 dalyje numatė bendrąją taisyklę, kad laikinųjų apsaugos priemonių taikymo klausimą teismas sprendžia apie tai pranešdamas atsakovui. Ši taisyklė pagrįsta tuo, kad laikinųjų apsaugos priemonių taikymas yra susijęs su tam tikrais

⁷² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. balandžio 11 d. konsultacija Nr. A3-82.

atsakovui numatomais apribojimais, todėl atsakovui sudaroma galimybė prašyti teismą taikyti jo teises nuo galimų pažeidimų galinčias apsaugoti garantijas. Pavyzdžiui, prašyti teismą taikyti atsakovo nuostolių, galimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimą (CPK 147 straipsnis), įmokėti reikalaujamą priteisti sumą į teismo specialiąją sąskaitą, pateikti teismui laidavimą arba įkeisti turimą turtą (CPK 146 straipsnio 2 dalis), prašyti teismą taikyti kitą, o ne ieškovo prašyme nurodytą, laikinąją apsaugos priemonę (CPK 146 straipsnio 1 dalis), taip pat atsakovas gali išdėstyti argumentus, paneigiančius laikinųjų apsaugos priemonių taikymo būtinumą.

Laikinosios apsaugos priemonės gali būti taikomos ir nepranešus atsakovui. Tai yra išimtis iš bendrosios taisyklės, nes taikyti laikinąsias apsaugos priemones nepranešus atsakovui galima tik išimtiniais atvejais, kai yra reali grėsmė, jog toks pranešimas sutrukdytų laikinųjų apsaugos priemonių taikymą arba padarys jų taikymą neįmanomą (CPK 148 straipsnio 1 dalis). Kartais būtent dėl pranešimo atsakovui apie ketinimą jam taikyti laikinąsias apsaugos priemones gali kilti pavojus būsimam teismo sprendimui. Atsakovas, kuris informuojamas apie jam siūlomas taikyti laikinąsias apsaugos priemones, iš esmės yra išpėjamas apie jam gresiančius „nemalonumus“ ir be didesnių kliūčių gali rasti galimybę padaryti laikinųjų apsaugos priemonių taikymą neįmanomą. Kaip gi šiuo atveju nepranešimas atsakovui apie prašymo taikyti jam laikinąsias apsaugos priemones nagrinėjimą suderinamas su jau minėtu teisės būti išklaustyta principu?

Kadangi nėra absoliučių teisės principų, teisės būti išklaustyta principas turi tam tikrus apribojimus. Vienas iš tokių apribojimų taikomas sprendžiant klausimą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, kadangi laikinosioms apsaugos priemonėms būdingas staigumo ir netikėtumo efektas. CPK šiuo atveju teikia pirmenybę ieškovo interesams, kuri būtina apsaugoti nuo tokių nesažiningų atsakovo veiksmų. Tačiau reikėtų atsižvelgti į tai, kad atsakovo teisių gynība nėra panaikinama, ji tik nukeliama vėlesniam laikui. Atsakovui suteikiama teisė vėliau pateikti teismui argumentus, paneigiančius laikinųjų apsaugos priemonių taikymo būtinumą, arba prašyti taikyti atsakovo nuostolių, galimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimą (CPK 147 straipsnis), įmokėti reikalaujamą priteisti sumą į teismo specialiąją sąskaitą, pateikti teismui laidavimą arba įkeisti turimą turtą (CPK 146 straipsnio 2 dalis), prašyti teismą taikyti kitą, o ne ieškovo prašyme nurodytą, laikinąją apsaugos priemonę (CPK 146 straipsnio 1 dalis).

Vokietijos Federalinis Konstitucinis Teismas 1981 m. sprendė klausimą, ar įstatymo nuostata, leidžianti teismui spręsti laikinųjų apsaugos priemonių taikymo klausimą be išankstinio atsakovo išklausymo, neprieštaruja Pagrindiniame įstatyme įtvirtintai

nuostatai, kad kiekvienas turi teisę būti teismo išklaudytas. Šioje byloje buvo pažymėta, kad jeigu kyla grėsmė dėl būsimo teismo sprendimo įvykdymo, atsisakymas išklaudyti skolininką prieš skiriant laikinąją apsaugos priemonę Pagrindinio įstatymo 103 straipsnio 1 dalies („kiekvienas turi teisę būti teismo išklaudytas“) atžvilgiu yra teisėtas. Tai yra grynai fakto klausimas, nustatant, ši grėsmė yra ar ne. Teismas konkrečiu atveju, įvertindamas visas aplinkybes, privalo tikrinti ir spręsti, ar tokia grėsmė yra. Vadinasi, priimti sprendimą dėl atsisakymo išklaudyti skolininką iš anksto kiekvienu konkrečiu atveju yra paliekama teismo nuožiūrai⁷³. Analogišką klausimą yra sprendęs ir Ispanijos Konstitucinis Teismas, kuris 1992 m. viename ir savo sprendimų pažymėjo, kad Ispanijos civilinio proceso kodekso priešlaikinio arešto priėmimo be išankstinio atsakovo išklaudyto galimybė yra suderinama su Ispanijos Konstitucija. Šis teismas taip pat akcentavo, kad laikinojo pobūdžio priemonės efektyvumas gali atsidurti pavojuje būtent dėl atsakovo išankstinio išklaudyto⁷⁴. Lietuvoje Konstitucinis teismas konstitucinės justicijos byloje⁷⁵ sprendė klausimą apie teisę būti teismo išklaudytam nagrinėjant byloje dalyvaujančių asmenų prašymą dėl proceso atnaujinimo. Tačiau esmė ta pati, t. y. padavus prašymą atnaujinti procesą teismas patikrina, ar prašymas atitinka įstatymo numatytus reikalavimus (ar nepraleistas terminas ir ar pagrįstas pats prašymas), tačiau apie tokio prašymo nagrinėjimą nepraneša kitiems proceso dalyviams. Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad nagrinėjant jau atnaujintą civilinę bylą dalyvaujantys byloje asmenys turi galimybę pareikšti savo nuomonę ir dėl prašymo atnaujinti procesą pagrįstumo.

Reikėtų plačiau aptarti Lietuvos teismų praktiką, kaip teismai taiko CPK 148 straipsnio 1 dalyje numatytą nuostatą. Išanalizavus Vilniaus m. 2 apylinkės teismo nutartis dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, pastebėta, kad praktiškai visais be išimties atvejais teismas apie prašymo taikyti laikinąsias apsaugos priemones nagrinėjimą atsakovui nepraneša. Teisinėje literatūroje⁷⁶ ši aplinkybė yra patvirtinama, teigiant, kad analizuojant teismų praktiką, pastebėta, kad laikinosios apsaugos priemonės beveik visada yra taikomos nepranešus atsakovui. Tai reiškia, kad CPK 148 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta teisės norma praktikoje taikoma kitaip negu numatė įstatymų leidėjas. Buvo minėta, kad nepranešimas atsakovui apie tokio prašymo nagrinėjimą – tai išimtinė situacija, o ne bendroji taisyklė. Negalima paneigti tos aplinkybės, kad pranešimas

⁷³ *Cit. op. 36*, p. 116.

⁷⁴ *Cit. op. 36*, p. 116-117.

⁷⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. birželio 5 d. nutarimas konstitucinės justicijos byloje *dėl Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 371²³ straipsnio 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai* (Valstybės žinios, 2001, Nr. 49-1717).

⁷⁶ ŠULCAS, Irmantas. Kad sprendimas būtų įvykdytas (1). *Juristas*, 2006, Nr. 5, p. 7.

atsakovui apie prašymo taikyti jam laikinąsias apsaugos priemones nagrinėjimas gali sukelti grėsmę laikinųjų apsaugos priemonių tinkamam taikymui, tačiau norėtusi išgirsti teismo motyvus, kodėl prašymas nagrinėjamas atsakovui nepranešant. Kaip gi teismas motyvuoja savo apsisprendimą nagrinėti prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymą nepranešant atsakovui?

Vilniaus 2 apylinkės teismo praktika rodo, kad teisėjas nusprendžia nepranešti atsakovui apie prašymo nagrinėjimą, nenurodydamas pagrįstų motyvų. Beveik kiekvienoje nutartyje, kuria taikomos laikinosios apsaugos priemonės, teismas tenurodo: „Prašymas dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo nagrinėjamas nepranešus atsakovui, teismui manant, jog toks pranešimas sutrukdys laikinųjų apsaugos priemonių taikymą arba padarys jų taikymą nebeįmanomą (CPK 148 straipsnis)“⁷⁷ arba „Prašymas dėl laikinųjų apsaugos priemonių nagrinėjamas skolininkui nepranešus (CPK 148 straipsnio 1 dalis)“⁷⁸. Atkreiptinas dėmesys, kad pasigendama motyvacijos.

Negalima nepastebėti teismų praktikoje⁷⁹ susiklosčiusios nuomonės, kad nepranešimas atsakovui vis tiek, remiantis tik šiuo pagrindu, nepadarys nutarties taikyti laikinąsias apsaugos priemones neteisėta. Tai reiškia, kad jeigu nutartis taikyti laikinąsias apsaugos priemones yra pagrįsta, nors apie prašymo nagrinėjimą nebuvo pranešta atsakovui, apeliacinės instancijos teismas nepanaikins pirmosios instancijos teismo nutarties taikyti laikinąsias apsaugos priemones. Tai patvirtina LApT, kuris vienoje civilinėje byloje⁸⁰ pažymėjo, kad nepranešimas nedaro teismo nutarties nepagrįsta, neteisėta, dėl to nėra neteisingai išsprendžiamas klausimas. Šioje byloje LApT taip pat pažymėjo, kad realiai dėl labai trumpų terminų (3 dienos) atsakovas neturi galimybes pateikti teismui savo argumentų, prašymų ir pan.

CPK pakeitimo įstatymo projekte norima pakeisti CPK 148 straipsnio 1 dalį. Siūloma palikti bendrąją taisyklę, kad apie prašymo nagrinėjimą yra pranešama atsakovui, tačiau ne taip kategoriškai pasisakoma dėl teismo teisės neinformuoti atsakovo: „laikinosios apsaugos priemonės gali būti taikomos nepranešus atsakovui, jeigu yra reali grėsmė, jog toks pranešimas sutrukdys laikinųjų apsaugos priemonių taikymą arba pasidarys jų taikymą nebeįmanomą“. Nebelieka žodžių „išimtiniais atvejais“. Šio

⁷⁷ Žr.: Vilniaus m. 2 apylinkės teismo 2005 m. spalio 14 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Vilniaus energija“ v. E. T., Nr. L2-8522-592/2005; Vilniaus m. 2 apylinkės teismo 2007 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Temidės žvilgsnis“ v. UAB „Statybų organizavimas ir konsultacijos“, Nr. 2-2476-726/2007.

⁷⁸ Vilniaus m. 2 apylinkės teismo 2005 m. liepos 12 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Miko ir Tado leidyklos spaustuvė“ v. G. Butkaus individuali įmonė „Agvila“, Nr. L2-6143-726/2005.

⁷⁹ Nagrinėjant atskirus skundus dėl pirmosios instancijos teismo nutarčių taikyti laikinąsias apsaugos priemones.

⁸⁰ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje bankrutuojanti UAB „Nidos rūta“ v. UAB „Palangos statyba“, Nr. 2-105/2006, kat. 110.1.

darbo autoriaus nuomone, minėtas pakeitimas neturės įtakos jau susiformavusiai teismų praktikai nepranešti atsakovui apie prašymo nagrinėjimą.

Atkreiptinas dėmesys, kad pagal Latvijos CPK 140 straipsnį ir Estijos CPK 153 straipsnio 1 dalį prašymas dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo nagrinėjimas nepranešus atsakovui. Matyt, tai susiję su tuo, kad Latvijos teismas tokį prašymą turi išspręsti ne vėliau kaip kitą dieną po jo gavimo, o Estijos teismas – tą pačią dieną. Rusijoje prašymas dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo turi būti išnagrinėtas šio prašymo teisme gavimo dieną, todėl atsakovas ir kiti suinteresuoti asmenys apie nagrinėjimą neinformuojami⁸¹. Vokietijoje laikinosios apsaugos priemonės paprastai taikomos neišklausius priešingos šalies – atsakovo⁸².

Šio darbo autoriaus nuomone, nereikėtų labai sureikšminti atsakovo informavimo apie prašymo nagrinėjimą, nes realiai dėl trumpų terminų, per kuriuos teismas turi išspręsti ieškovo prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atsakovas negalės išreikšti savo nuomonės dėl jam siūlomų laikinųjų apsaugos priemonių. Net jeigu atsakovas norės pasinaudoti CPK 146 straipsnio 2 dalimi arba 147 straipsnio 1 dalimi, kad teismas netaikytų jam laikinųjų apsaugos priemonių, per trumpą terminą negalės atlikti minėtose teisės normose numatytų veiksmų. CPK pakeitimo įstatymo projekte siūloma nustatyti taisyklę, jog teismas prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių turi išspręsti per penkias dienas (šiuo metu numatytas trijų dienų terminas). Bet ir penkių dienų terminas yra pakankamai trumpas, kad atsakovas galėtų imtis priemonių, paneigiančių laikinųjų apsaugos priemonių taikymo būtinumą. Tačiau visais atvejais išlieka galimybė, kad atsakovo informavimas galės sutrukdyti laikinųjų apsaugos priemonių taikymą. Todėl teismai, išvengdami šių pasekmių, neinformuoja atsakovo. Jeigu teismo pranešimas atsakovui sutrukdytų laikinųjų apsaugos priemonių taikymą, išlieka teorinė galimybė, kad ieškovas bandys reikalauti žalos iš valstybės dėl teismo veiksmų.

3.2. Žyminis mokestis

Nors leidžiama pateikti prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo iki ieškinio teismui padavimo dienos, CPK nustato tam tikrus papildomus reikalavimus, kurie apriboja galimybę piktnaudžiauti tokia teise. Vienas iš tokių reikalavimų yra susijęs su

⁸¹ Алехина, С. А., *et al.* *Комментарий к Гражданскому процессуальному кодексу Российской Федерации*. Москва: Проспект, 2003, с. 273.

⁸² PELENIS, Dainius. Skolininko teisių gynība laikinosios teisinės apsaugos procese Vokietijos civilinio proceso teisės pavyzdžiu. *Teisė*, 2002, Nr. 42, p. 107.

žyminio mokesčio mokėjimu. Suinteresuotas asmuo, pateikdamas prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo iki ieškinio teismui padavimo dienos, sumoka pusę CPK 80 straipsnyje numatyto žyminio mokesčio (CPK 148 straipsnio 2 dalis). Svarbiausia yra tai, kad šis mokestis negražinamas nepareiškus ieškinio per teismo nustatytą terminą, išskyrus atvejus, kai ieškinys nepareiškiamas be suinteresuoto asmens kaltės. Bus laikoma, kad ieškinys nepareiškiamas ne dėl suinteresuoto asmens kaltės, jeigu, pavyzdžiui, atsakovas su ieškovu atsiskaito gera valia. Teismų praktikoje⁸³ sumokėtas žyminis mokestis gražinamas, vadovaujantis CPK 87 straipsnio 1 dalies 3 punktu, kai prašymas taikyti laikinąsias apsaugos priemones iki ieškinio teismui padavimo dienos atmetamas.

Teismas, pritaikęs laikinąsias apsaugos priemones iki ieškinio pareiškimo, nustato terminą (terminas negali būti ilgesnis kaip keturiolika dienų), per kurį turi būti pateiktas ieškinys. Nepareiškus per nustatytą terminą ieškinio, pritaikytos laikinosios priemonės yra panaikinamos, o sumokėtas žyminis mokestis negražinamas. Prašymas taikyti laikinąsias apsaugos priemones iki ieškinio padavimo teismui dienos, turi būti pateikiamas teismui, kuris pagal teisingumo taisykles nagrinės patį ieškinį.

Civilinio proceso teisės teorijoje⁸⁴ reikalavimas sumokėti pusę žyminio mokesčio grindžiamas šiais argumentais: 1) laikinųjų apsaugos priemonių taikymas iki bylos iškėlimo teisme iš esmės reiškia ieškovo (kreditoriaus) tam tikro pranašumo prieš atsakovą (skolininką) įgijimą; 2) teismų praktikoje nereti atvejai, kad ieškovai naudoja laikinąsias apsaugos priemones, kaip tam tikro poveikio priemones atsakovui, o teismui pritaikius šias priemones ieškinys teismui nepareiškiamas.

3.3. Teismo nutartis

Dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo teismas priima motyvuotą nutartį, kurioje turi būti nurodyta laikinoji apsaugos priemonė, jos mastas, įvykdymo tvarka ir būdas (CPK 145 straipsnio 4 dalis). Teismo nutartis dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo priimama visais atvejais, nesvarbu, ar jos taikomos iki bylos iškėlimo, iškeliant bylą ar jau vykstant bylos nagrinėjimui. Nutartyje dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo nurodoma (CPK 148 straipsnio 4 dalis⁸⁵):

1. nutarties priėmimo laikas ir vieta;

⁸³ Žr. Vilniaus m. 2 apylinkės teismo 2007 m. sausio 23 d. nutartis civilinėje byloje V. V., E. G. v. D. K., Nr. 2-10440-580/2006.

⁸⁴ *Cit. op. 4*, p. 390.

⁸⁵ Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad CPK 148 straipsnyje yra techninio pobūdžio klaida, nes neteisingai yra sunumeruotos šio straipsnio dalys. Iš tikrųjų šiame straipsnyje yra septynios dalys, o ne šešios. Dvi dalys pažymėtos vienu skaičiumi – 4.

2. teismo, priėmusio nutartį, pavadinimas ir sudėtis;
3. nutarties priėmimo motyvai ir laikinųjų apsaugos priemonių taikymo pagrindas;
4. asmuo, kuriam taikomos laikinosios apsaugos priemonės (fizinio asmens vardas, pavardė, asmens kodas (jeigu žinomas), gyvenamoji vieta; juridinio asmens pavadinimas, buveinės adresas, kodas);
5. asmuo, kurio reikalavimų įvykdymui užtikrinti taikomos laikinosios apsaugos priemonės (fizinio asmens vardas, pavardė, asmens kodas, gyvenamoji vieta; juridinio asmens pavadinimas, buveinės adresas, kodas);
6. taikomos laikinosios apsaugos priemonės apibūdinimas (jeigu laikinoji apsaugos priemonė susijusi su turtu, tai nurodoma turto pavadinimas, kodas (jei turtas registruotas turto registre), trumpas aprašymas, buvimo vieta ir kiti turta identifikuojantys duomenys);
7. jeigu laikinoji apsaugos priemonė susijusi su turtu, turto savininkas (bendratūriai) – fizinio asmens vardas, pavardė, asmens kodas, gyvenamoji vieta; juridinio asmens pavadinimas, buveinės adresas, kodas;
8. laikinosios apsaugos priemonės taikymo mastas, įvykdymo būdai, taip pat kalendorine data nustatytas laikinosios apsaugos priemonės taikymo terminas, jeigu jis nustatomas;
9. kiti su taikoma laikinąja apsaugos priemone susiję teisių apribojimai, jeigu jie taikomi;
10. jeigu laikinoji apsaugos priemonė susijusi su turtu, turto saugotojas ar administratorius (fizinio asmens vardas, pavardė, asmens kodas, gyvenamoji vieta; juridinio asmens pavadinimas, buveinės adresas, kodas), jeigu jį skiria teismas;
11. nutarties vykdymo tvarka;
12. nutarties apskundimo tvarka.

Toks nutarties turinys privalomas taikant visų rūšių laikinąsias apsaugos priemones, tačiau taikant konkrečias laikinąsias apsaugos priemones, nutarties turinys, nurodytas CPK 148 straipsnio 4 dalyje, gali keistis. Pavyzdžiui, jeigu yra taikomas turto areštas (CPK 145 straipsnio 1 dalies 1, 3 punktai), teismas nutartyje turi išspręsti to turto saugojimo, valdymo bei naudojimo klausimą (CPK 145 straipsnio 4 dalis). Jeigu taikoma CPK 145 straipsnio 1 dalies 3 punkte numatyta laikinoji apsaugos priemonė, o būtent, lėšų, esančių bankų ir kitų kredito įstaigų sąskaitose, areštas, teismas nutartyje turi nurodyti, kokias operacijas leidžiama atlikti su tokiomis lėšomis (CPK 145 straipsnio 6 dalis). Tais atvejais, kai areštuojamos apyvartoje esančios prekės, žaliavos, pusgaminiai,

pagaminta produkcija (CPK 145 straipsnio 1 dalies 3 punktas), teismas nutartyje gali nustatyti, kad turto valdytojas neturi teisės keisti šios turto sudėties ir formos net ir tuo atveju, jei nemažės jų bendra vertė. Teismo nutartyje nenustačius tokio draudimo, turto valdytojas turi teisę atlikti minėtus veiksmus (CPK 145 straipsnio 7 dalis). CPK 148 straipsnio 4 dalis numato, kad jeigu taikoma laikinoji apsaugos priemonė susijusi su turtu, išsamūs turto duomenys nutartyje gali būti nenurodyti, jeigu areštuojamas turto registre neregistruojamas kilnojamas daiktas arba nutarties priėmimo dieną teismui nėra žinoma, kiek ir kokio turto turi atsakovas. Šiais atvejais surasti ir aprašyti atsakovo turta pavedama antstoliui.

3.4. Laikinių apsaugos priemonių taikymas teismo įsakymo išdavimo procedūroje bei dokumentiniame procese

Laikinių apsaugos priemonių taikymas numatytas ir teismo įsakymo išdavimo procedūroje bei dokumentiniame procese (CPK 433 straipsnio 1 dalies 5 punktas, 436 straipsnio 2 dalies 9 punktas, 427 straipsnio 5 dalis).

Nagrinėjant bylą dokumentinio proceso tvarka laikinosios apsaugos priemonės taikomos laikantis CPK I dalies penktame skirsnyje nustatytos tvarkos, tačiau apie prašymo taikyti laikinasias apsaugos priemones nagrinėjimą atsakovui nepranešama.

Laikinių apsaugos priemonių taikymas teismo įsakymo išdavimo procedūroje turi tam tikrų ypatumų. LAT vienoje iš savo konsultacijų⁸⁶ yra nurodęs, kad jeigu teismas, išduodamas teismo įsakymą, nutaria patenkinti kreditoriaus pareiškime dėl teismo įsakymo išdavimo išdėstytą motyvuotą prašymą dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo, turi priimti atskirą nutartį taikyti skolininkui laikinasias apsaugos priemones. CPK pakeitimo įstatymo projekte siūloma šią LAT poziciją įtvirtinti pačiame CPK, papildant CPK 436 straipsnio 6 dalį sakiniu „prašymas dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo išsprendžiamas atskira teismo nutartimi“. Teismo įsakyme turi būti nurodoma tik laikinių apsaugos priemonių rūšis⁸⁷, o atskiroji nutartis dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo turi atitikti CPK 148 straipsnio 4 dalyje numatytus reikalavimus⁸⁸. Skolininkas negali skųsti priimto teismo įsakymo, bet priimta nutartis dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo gali būti skundžiama atskiroju skundu. Galima situacija, kai teismas

⁸⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. balandžio 11 d. konsultacija Nr. A3-82.

⁸⁷ CPK pakeitimo įstatymo projekte siūloma CPK 436 straipsnio 2 dalies 9 punktą, kuriame nustatyta, kad teismo įsakyme turi būti nurodoma laikinių apsaugos priemonių rūšis, jeigu tokios priemonės taikomos, pripažinti netekusiu galios.

⁸⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. birželio 12 d. konsultacija Nr. A3-83.

tenkina kreditoriaus pareiškimą dėl teismo įsakymo išdavimo, bet atsisako taikyti laikinąsias apsaugos priemones. Šiuo atveju teismas taip pat priima du savarankiškus procesinius dokumentus: teismo įsakymą ir motyvuotą nutartį atsisakyti taikyti laikinąsias apsaugos priemones. Kreditorius turi teisę tokią nutartį skųsti atskiruoju skundu.

Atsižvelgtina į tai, kad teismas teismo įsakymo išdavimo procedūroje kreditoriaus prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo turi išspręsti CPK 436 straipsnio 1 dalyje nustatytu terminu, nors CPK 148 straipsnio 1 dalyje nustatytas ilgesnis terminas. Skolininkui apie tokio prašymo nagrinėjimą nepranešama⁸⁹.

⁸⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. balandžio 11 d. konsultacija Nr. A3-82.

4. ATSAKOVO NUOSTOLIŲ, GALIMŲ DĖL LAIKINŲJŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ TAIKYMO, ATLYGINIMO UŽTIKRINIMAS

Laikinųjų apsaugos priemonių taikymas visais atvejais yra susijęs su tam tikru atsakovo (skolininko) teisių laikinu suvaržymu. Tačiau teismas, taikydamas šias priemones, privalo siekti ieškovo ir atsakovo interesų pusiausvyros, t. y. užtikrinti ir ieškovo, ir atsakovo teisių bei turtinių interesų apsaugą. CPK, apsaugodamas ieškovo interesus, susijusius su galimai jo atžvilgiu palankaus būsimo teismo sprendimo priėmimu ir vykdymu, taip pat siekia apsaugoti ir atsakovo turtinius interesus, kurie gali būti pažeisti dėl nepagrįsto laikinųjų apsaugos priemonių taikymo. Viena iš šalių interesų derinimo priemonių numatyta CPK 147 straipsnio 1 dalyje. Šioje dalyje nustatyta, kad teismas, taikydamas laikinąsias apsaugos priemones, gali pareikalauti, kad ieškovas ar kitas prašymą taikyti laikinąsias apsaugos priemones padavęs asmuo pateiktų atsakovo nuostolių, galinčių atsirasti dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimą, t. y. nustatyti konkrečią sumą, kurią laikinąsias apsaugos priemones taikyti prašantis asmuo turi įmokėti į teismo depozitinę sąskaitą, arba šiai sumai pateikti banko garantiją. Įstatymų leidėjas, nustatydamas tokią teismo teisę, garantuoja ieškovo ir atsakovo interesų ir procesinių poveikio priemonių pusiausvyrą, šalių lygiateisiškumą, prašymų taikyti laikinąsias apsaugos priemones sąžiningumą ir protingumą bei šių priemonių proporcingumą siekiamiems tikslams. LApT vienoje civilinėje byloje⁹⁰ yra nurodęs, kad CPK 147 straipsnio 1 dalyje numatytos priemonės paskirtis plačiąja prasme – užtikrinti atsakovo galimybę ir pirmumo teisę reikalauti padengti dėl ieškovo iniciatyva pritaikytų laikinųjų apsaugos priemonių turėtus nuostolius iš ieškovo įmokėtos sumos.

Pagrindinė nuostolių, galimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimo funkcija yra apsaugoti atsakovo (skolininko) teises ir interesus. Ši priemonė taip pat riboja ieškovo galimybę piktnaudžiauti savo teisėmis. Kai kurie autoriai⁹¹ mano, kad CPK 147 straipsnio 1 dalyje numatyta priemonė gali tarnauti ne tik atsakovo interesams, bet ir ieškovo interesams. Jie teigia, kad ieškovas, kuris yra užtikrintas savo reikalavimu pagrįstumu ir supranta būtinybę taikyti atsakovui laikinąsias apsaugos priemones, jei teismui iškyla dvejonų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo būtinumo, gali pats pasiūlyti pateikti galimų atsakovo nuostolių atlyginimo užtikrinimą ir

⁹⁰ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. gegužės 11 d. nutartis civilinėje byloje A. Š. v. UAB „Akresta“, Nr. 2-238/2006, kat. 110.2 (S).

⁹¹ *Cit. op. 30*, p. 534.

taip pasiekti, kad laikinosios apsaugos priemonės atsakovui vis dėlto būtų pritaikytos. Tačiau vargu, ar teismų praktikoje būtų galima surasti tokių pavyzdžių. Paprastai ieškovai nesutinka, kad jiems būtų pritaikyta tokia priemonė.

CPK 147 straipsnio 1 dalyje nenurodoma, kieno iniciatyva gali būti taikoma atsakovo nuostolių atlyginimą užtikrinanti priemonė. Teismų praktikoje ši priemonė dažniausiai taikoma gavus atsakovo prašymą. Neretai pasitaiko, kad teismas savo iniciatyva taiko tokią priemonę, bet tai būna tik tais atvejais, kai yra būtinumas ginti viešąjį interesą arba kai būsimų nuostolių atsiradimas dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo yra akivaizdus ir galima nustatyti apytikslių tokių nuostolių sumą. Pavyzdžiui, Vilniaus apygardos teismas vienoje civilinėje byloje⁹², kurioje buvo sprendžiamas klausimas dėl viešo konkurso rezultatų pripažinimo negaliojančiais, patenkindamas ieškovo prašymą taikyti laikinąsias apsaugos priemones, kartu įpareigojo ieškovą pateikti atsakovo nuostolių, galinčių atsirasti dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimą. Teismas nurodė, jog ieškovo pasiūlytos laikinosios apsaugos priemonės galėtų sąlygoti atsakovo nuostolių atsiradimą, todėl, siekdamas užtikrinti šalių interesų pusiausvyrą, viešąjį interesą bei atsižvelgdamas į tai, kad ieškovas yra verslininkas, įpareigojo ieškovą įmokėti į teismo depozitinę sąskaitą 200 000 Lt arba pateikti banko garantiją galimų atsakovo nuostolių atlyginimo užtikrinimui. Teismas pritaikė šią priemonę be atsakovo prašymo, t. y. savo iniciatyva. LAPT, išnagrinėjęs⁹³ ieškovo skundą dėl Vilniaus apygardos teismo nutarties, panaikino šios nutarties dalį, kuria ieškovas buvo įpareigotas užtikrinti atsakovo galimų nuostolių atlyginimą, ir šį klausimą perdavė pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo. Tačiau Vilniaus apygardos teismo nutarties dalis buvo panaikinta ne dėl to, kad teismas savo iniciatyva pritaikė CPK 147 straipsnio 1 dalyje nurodytą priemonę, o dėl to, kad pirmosios instancijos teismas nepagrindė nuostolių atlyginimo užtikrinimo dydžio, neatsižvelgė į galimų nuostolių dydį.

CPK nenumato termino, per kurį atsakovas gali prašyti teismą taikyti nuostolių, galimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimą. Atsakovo nuostolių, galinčių atsirasti laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimo institutas yra sudėtinė laikinųjų apsaugos priemonių instituto dalis, todėl atsakovo prašymas taikyti šią priemonę gali būti paduodamas bet kurioje civilinio proceso

⁹² Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. spalio 31 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Bitė Lietuva“ v. Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos*, Nr. 2-2709-54/2006.

⁹³ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. gruodžio 14 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Bitė Lietuva“ v. Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos*, Nr. 2-688/2006, kat. 110.2.

stadijoje, taip pat iki ieškinio teismui padavimo (kai yra atitinkamas ieškovo prašymas taikyti laikinąsias apsaugos priemones nepareiškus ieškinio).

Pažymėtina, kad 147 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta teismo teisė, o ne pareiga, taikant laikinąsias apsaugos priemones, užtikrinti atsakovo nuostolių, galinčių atsirasti dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimą, atsižvelgiant į prašymo dėl šios procesinės priemonės taikymo pagrįstumą bei kitas bylos aplinkybes. Turi būti atsakovo nuostolių atsiradimo tikimybė. Jeigu tokios tikimybės nėra, ši priemonė neturėtų būti taikoma. Tai patvirtina ir teismų praktika. Vienoje civilinėje byloje⁹⁴ LApT atmetė atsakovo prašymą taikyti CPK 147 straipsnio 1 dalyje numatytą priemonę, konstatuodamas, kad byloje nėra jokių duomenų, leidžiančių daryti išvadas apie atsakovo nuostolių, galinčių atsirasti dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atsiradimo tikimybę bei galimą jų dydį.

Teismų praktikoje⁹⁵ išskiriamos dvi sąlygos, kurioms esant teismas gali taikyti atsakovo nuostolių, galimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimą: 1) esant galimybei tokiems nuostoliams atsirasti ateityje; 2) esant galimybei, kad dėl kokių nors ieškovo veiksmų atsakovo nuostolių atlyginimas gali būti apsunkintas, pavyzdžiui, nuostoliai gali būti žymūs, ieškovas gali būti finansiškai nepajėgus juos padengti, nes neturi turto, gali vengti atlyginti nuostolius ir pan.

CPK 147 straipsnio 1 dalis nenumato konkrečių kriterijų, pagal kuriuos teismas nustato nuostolių atlyginimo užtikrinimo dydį. Tai palikta spręsti teismų praktikai. Pavyzdžiui, LApT yra nurodęs⁹⁶, kad nuostolių atlyginimo užtikrinimo dydį teismas nustato atsižvelgdamas į preliminarų galimų nuostolių dydį, kuris nustatomas įvertinus laikinųjų apsaugos priemonių rūšį, jų taikymo mastą, poveikį atsakovui, laikinųjų apsaugos priemonių pasekmes ribojant veiklą, galimų nuostolių susidarymo mechanizmą, jų dydį ir kitas reikšmingas aplinkybes. Atsakovui, reikalaujančiam pateikti nuostolių atlyginimo užtikrinimą, pakanka pateikti įrodymus, kad nuostoliai iš tiesų gali atsirasti ateityje ir pateikti preliminarų tokių nuostolių paskaičiavimą, tačiau nebūtina pagrįsti konkretaus nuostolių dydžio. Tai reiškia, kad teismas nebūtinai turi turėti įrodymus, jog tam tikro dydžio nuostoliai ateityje tikrai atsiras. Teismui pakanka įsitikinti tokių

⁹⁴ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. lapkričio 11 d. nutartis civilinėje byloje *D. Š. v. UAB „Kaminera“ ir kt.*, Nr. 2-554/2004, kat. 1.4.

⁹⁵ Žr.: Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. kovo 23 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Tele 2“ v. AB „Lietuvos dujos“*, Nr. 2-162/2006, kat. 110.2; Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. rugsėjo 7 d. nutartis civilinėje byloje *likviduojama UAB „Utetra“ v. L. M., J. M. ir M. B.*, Nr. 2-447/2006, kat. 110.1.

⁹⁶ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. lapkričio 9 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Iterija“, European Dynamics S. A. v. Viešųjų pirkimų tarnyba prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės*, Nr. 2-604/2006, kat. 110.2.

nuostolių, pritaikius laikinas apsaugos priemones, atsiradimo tikimybe. Taip pat būtina atsižvelgti į ieškovo turtinę padėtį. Teismų praktikoje⁹⁷ akcentuojama, jog būtinumas atsižvelgti į ieškovo turtinę padėtį grindžiamas tuo, kad CPK 147 straipsnio 1 dalies taikymas neturi paneigti ieškovo teisės į tinkamą ir efektyvią jo pažeistų teisių gynybą. Tačiau galima rasti pavyzdžių, kai teismas atsižvelgia į ieškovo turtinę padėtį, o kartais nurodo, kad ieškovo turtinė padėtis neturi įtakos nuostolių užtikrinimo dydžiui. Pavyzdžiui, LApT vienoje byloje⁹⁸ nustatė, kad pirmosios instancijos teismas, įpareigodamas ieškovą užtikrinti atsakovo galimų nuostolių atlyginimo užtikrinimą, atsižvelgė tik į atsakovų nurodytus nuostolius, bet neatsižvelgė į ieškovo turtinę padėtį, nes nuostolių atlyginimo užtikrinimo dydis gali sutrikdyti visą finansinę – ūkinę veiklą. Kitoje civilinėje byloje⁹⁹ LApT pasakė, kad ieškovo turtinės padėties lygis, deklaruojamas teismo nutarties įvykdymo negalimumas, teisinant tai tam tikro ekonominiu finansiniu potencialu, negali būti laikomas objektyviu teisiniu pamatu uždedant pareigą užtikrinti atsakovo galimų nuostolių atlyginimą arba atleidžiant nuo tokios pareigos. Šie pavyzdžiai dar kartą rodo, kad teismas, sprenddamas klausimą dėl 147 straipsnio 1 dalyje numatytos priemonės taikymo, turi atsižvelgti į daugybę faktorių, neapsiribojant vienu kriterijumi. Vieno ar kito kriterijaus išskyrimas priklauso nuo konkrečios bylos aplinkybių. Visais atvejais nuostolių atlyginimo užtikrinimo suma turi atitikti protingumo kriterijus ir nepagrįstai nesuvaržyti ieškovo teisių bei atitikti abiejų šalių interesų pusiausvyrą.

Pažymėtina, kad bylos nagrinėjimo metu pasikeitus aplinkybėms, sudarančioms pagrindą kitaip vertinti galimų atsakovo nuostolių dėl taikytų laikinųjų apsaugos priemonių preliminarų dydį, suinteresuotų šalių prašymu taikyta nuostolių atlyginimo užtikrinimo suma gali būti atitinkamai sumažinta arba padidinta.

Teismas nutartį užtikrinti galimų ieškovo nuostolių atlyginimą priima rašytinio proceso tvarka, neinformuodamas byloje dalyvaujančių asmenų¹⁰⁰. Kiekvieną kartą, įpareigodamas ieškovą sumokėti į teismo specialiąją sąskaitą tam tikrą pinigų sumą arba pateikti banko garantiją, teismas nutartyje privalo nurodyti terminą, iki kurio tai turi būti padaryta. Šis terminas turi būti realus. Teismų praktikoje dažniausiai nustatomas

⁹⁷ Žr.: Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. kovo 23 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Tele 2“ v. AB „Lietuvos dujos“*, Nr. 2-162/2006, kat. 110.2; Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. gegužės 11 d. nutartis civilinėje byloje *A. Š. v. UAB „Akresta“*, Nr. 2-238/2006, kat. 110.2 (S).

⁹⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. rugpjūčio 17 d. nutartis civilinėje byloje *AB „Išlaužo žuvis“ v. G. S. ir R. G.*, Nr. 2-418/2006, kat. 110.2; 113.6.1.10 (S).

⁹⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. lapkričio 9 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Iterija“, European Dynamics S. A. v. Viešųjų pirkimų tarnyba prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės*, Nr. 2-604/2006, kat. 110.2;

¹⁰⁰ *Cit. op. 70*, p. 343.

dešimties dienų terminas, tačiau esant dideliam nuostolių atlyginimo užtikrinimo dydžiui, šis terminas gali būti ilgesnis. Kadangi beveik visais atvejais ieškovas atskiruoju skundu skundžia teismo nutartį, kuria jam pritaikyta CPK 147 straipsnio 1 dalyje numatyta priemonė, teismo nustatytas terminas visada praleidžiamas. Todėl apeliacinės instancijos teismas, palikdamas galioti pirmosios instancijos teismo nutartį, nustato naują terminą. Ieškovo atskirojo skundo padavimas sustabdo nutarties, kuria ieškovui pritaikytas atsakovo nuostolių atlyginimo užtikrinimas, vykdymą.

Jeigu asmuo, kuris teismo nutartimi buvo įpareigotas įmokėti tam tikrą sumą į teismo deponitinę sąskaitą arba pateikti banko garantiją, to nepadaro per teismo nustatytą terminą, pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės panaikinamos (CPK 147 straipsnio 2 dalis).

Išanalizavus teismų praktiką, pastebėtina, kad atsakovų prašymų pritaikyti CPK 147 straipsnio 1 dalyje numatytą priemonę nėra labai daug. Dažniausia tokie prašymai yra netenkinami, nes atsakovai nesugeba pagrįsti net apytikslės galinčių atsirasti nuostolių sumos. Pastebėta, kad dažniau ši priemonė taikoma tose bylose, kuriose ginčijami viešojo pirkimo konkurso procedūros. Šiose bylose ieškovai prašo taikyti laikinąsias apsaugos priemones, susijusias su viešojo pirkimo konkurso procedūrų stabdymu ir uždraudimu perkančiajai organizacijai sudaryti sutartis su konkurso laimėtoju. Pritaikius tokias laikinąsias apsaugos priemones, atsakovai, negalėdami laiku sudaryti sutarčių su konkursą laimėjusiu ūkio subjektu, patiria didelius nuostolius. Atkreiptinas dėmesys, kad šioje situacijoje atsakovo prašymą taikyti CPK 147 straipsnio 1 dalyje numatytą priemonę teismas pakankamai dažnai tenkina.

Vokietijos civiliniame procese taip pat numatytas atsakovo nuostolių atlyginimo užtikrinimas¹⁰¹. Analogiška priemonė nustatyta Estijos CPK 153 straipsnio 3 dalyje ir Rusijos CPK 146 straipsnyje. Tačiau Latvijoje tokia priemonė gali būti taikoma tik tuo atveju, jeigu prašoma taikyti laikinąsias apsaugos priemones iki ieškinio teismui padavimo dienos (Latvijos CPK 138 straipsnio 4 dalis).

CPK 147 straipsnio 3 dalis numato, kad įsiteisėjus sprendimui, kuriuo ieškinys atmestas, atsakovas turi teisę reikalauti, jog ieškovas atlygintų nuostolius, kuriuos jam padarė ieškovo prašymu taikytos laikinosios apsaugos priemonės. LAT vienoje civilinėje byloje¹⁰² pažymėjo, kad CPK 147 straipsnio 3 dalies taikymui reikalingos dvi sąlygos: 1) įsiteisėjęs teismo sprendimas, kuriuo ieškovo (kreditoriaus), prašiusio taikyti laikinąsias

¹⁰¹ *Cit. op.* 82, p. 108.

¹⁰² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. gruodžio 15 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Miltzer and Munch Fortransas“ v. Vokietijos bendrovė „Lex System“ GmbH, Nr. 3K-3-589/2006, kat. 99.6, 110.6.

apsaugos priemonės, ieškinys atmestas; 2) dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo atsakovas (skolininkas) patyrė nuostolių. Ši teisės norma suteikia teisę atsakovui reikšti naują ieškinį po bylos, kurioje ieškovo iniciatyva atsakovui buvo pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės, išnagrinėjimo. Minėtoje byloje teismas taip pat konstatavo, kad ieškinio atmetimas kaip nuostolių priteisimo sąlyga pagal CPK 147 straipsnio 3 dalį reiškia, kad ieškinys, nepriklausomai nuo to, ar pareikštas sąžiningai, buvo nepagrįstas, o išvadą apie jo nepagrįstumą lemia teismo sprendimas jį atmesti. Ieškinio atmetimas taip pat lemia tai, kad su ieškinio pareiškimu tiesiogiai susijusių laikinųjų apsaugos priemonių taikymas taip pat vertinamas kaip nepagrįstas. Pagal CPK 147 straipsnio 3 dalį pateikus įsiteisėjusį teismo sprendimą ieškovo kaltės atsakovui nereikia įrodinėti. Teismas šį teiginį pagrindė tuo, kad tai yra ieškovo atsakomybė už jo rizika atliktus veiksmus atvejais. Kreditoriaus rizika reiškiasi jo suvokimu, kad prašymo taikyti laikinašias apsaugos priemones tenkinimas jokia būdu nereiškia jam palankaus galutinio ginčo sprendimo. Tokiu atveju, prašydamas laikinos teisių apsaugos iki ginčo išsprendimo, jis veikia savo rizika ir turi pareigą atlyginti skolininkui nuostolius. Vokietijoje šis klausimas sprendžiamas analogiškai, t. y. nereikalaujama ieškovo kaltės dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymu atsakovui padarytų nuostolių atsiradimo. Ieškovo pareiga atlyginti atsakovo nuostolius be ieškovo kaltės vadinama atsakomybe už riziką¹⁰³.

Šio darbo autorius mano, kad atsakovas gali reikalauti, jog ieškovas atlygintų nuostolius, kuriuos jam padarė ieškovo prašymu taikytos laikinosios apsaugos priemonės, remdamasis ne tik CPK 147 straipsnio 3 dalimi, bet CPK 95 straipsnio 1 dalimi. Šioje dalyje nustatyta, kad šalis, kuri nesąžiningai pareiškė nepagrįstą ieškinį (apeliacinį, kasacinį skundą) arba sąmoningai veikė prieš teisingą ir greitą bylos išnagrinėjimą ir išsprendimą, gali būti teismo įpareigota atlyginti kitai šaliai jos patirtus nuostolius. Ši pozicija grindžiama ir LAT išsakyta nuomone jau minėtoje civilinėje byloje¹⁰⁴. Šioje byloje LAT taip pat pažymėjo, kad proceso teisės normos nustato galimybę atsakovui (skolininkui) ginti savo teises ir iki pagrindinio ginčo išsprendimo CPK 95 straipsnio nustatyta tvarka, kai atsakovas iki bylos išnagrinėjimo iš esmės pareiškia prašymą atlyginti nuostolius, atsiradusius taikant laikinašias apsaugos priemones. Šis atsakovo teisių gynimo būdas skiriasi nuo įtvirtinto CPK 147 straipsnio 3 dalyje ne tik procesine forma, bet ir sąlygomis, suteikiančiomis teisę reikalauti nuostolių atlyginimo. Teismas konstatavo, kad pagal CPK 95 straipsnį turi būti įrodytas piktnaudžiavimas procesinėmis

¹⁰³ *Cit. op.* 82, p. 113.

¹⁰⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. gruodžio 15 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Miltzer and Munch Fortransas“ v. Vokietijos bendrovė „Lex System“ GmbH, Nr. 3K-3-589/2006, kat. 99.6, 110.6.

teisėmis, o pagal CPK 147 straipsnio 3 dalį pateikus įsiteisėjusį teismo sprendimą ieškovo kaltės atsakovui įrodinėti nereikia. Nesąžiningas naudojimas procesinėmis teisėmis, taip pat ir prašant taikyti laikinas apsaugos priemones, gali būti viena iš ieškovo veiksmus kvalifikuojančių aplinkybių. Pavyzdžiui, kai ieškovas pareiškė ieškinį ir prašo taikyti laikinas apsaugos priemones areštuojant atitinkamos vertės atsakovo turta, žinodamas, kad turi reikalavimo teisę į gerokai mažesnę nei reikalauja sumą. Tai jau vertintina kaip piktnaudžiavimas savo procesinėmis teisėmis. Tokiu atveju atsakovas, remdamasis CPK 95 straipsnio 1 dalimi, gali prašyti atlyginti nuostolius dėl ieškovo piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis. Atkreiptinas dėmesys, kad LAT vienoje iš savo konsultacijų¹⁰⁵ pasisakė, kad CPK 95 straipsnio 1 dalies pagrindu reiškiamas reikalavimas atlyginti nuostolius, kurie vienai ginčo šaliai atsirado dėl kitos šalies piktnaudžiavimo procesu, yra ne materialinio, o procesinio teisinio pobūdžio, kuris neatsiejamai susijęs su nagrinėjama civiline byla ir gali būti sprendžiamas tik toje pačioje byloje. Teismas konsultacijoje taip pat pažymėjo, kad CPK 95 straipsnio 1 dalies pagrindu paduodant prašymą dėl nuostolių, atsiradusių ginčo šaliai piktnaudžiaujant procesu, atlyginimo mokėti žyminio mokesčio nereikia.

Teismų praktikoje¹⁰⁶ kartais pasitaiko situacija, kai ieškovas prašo taikyti laikinas apsaugos priemones atsakovui iki ieškinio teismui padavimo dienos. Teismas pritaiko laikinas apsaugos priemones, tačiau per teismo nurodytą terminą ieškovas ieškinio nepateikia. Šio darbo autoriaus nuomone, esant sąlygai, kad dėl pritaikytų laikinųjų apsaugos priemonių atsakovui atsirado nuostoliai, atsakovas, remdamasis CPK 147 straipsnio 3 dalimi arba CPK 95 straipsnio 1 dalimi, galėtų teismine tvarka iš ieškovo reikalauti nuostolių atlyginimo.

CPK pakeitimo įstatymo projekte siūloma papildyti CPK 147 straipsnio 3 dalį nuostata, kuri palengvintų atsakovui nuostolių, patirtų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, priteisimo procesą. Naujovės esmė yra tokia: jeigu teismas ieškovui buvo pritaikęs CPK 147 straipsnio 1 dalyje nurodytą priemonę, o vėliau ieškinys buvo atmestas, tai atsakovas per keturiolikos dienų terminą po teismo sprendimo dėl ginčo esmės įsiteisėjimo dienos motyvuotu ir įrodymais pagrįstu prašymu gali prašyti teismą priteisti iš ieškovo pateikto užtikrinimo padarytus nuostolius. Nuostolių atlyginimo iš ieškovo pateikto užtikrinimo klausimas išsprendžiamas teismo nutartimi rašytinio proceso tvarka. Teismo priimta nutartis skundžiama atskiruoju skundu. Pagal naują nuostatą atsakovui nereikės pradėti atskiro proceso (rašyti ieškinį, mokėti žyminį mokestį). Šio

¹⁰⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. gegužės 20 d. konsultacija Nr. A3-106.

¹⁰⁶ Vilniaus m. 2 apylinkės teismo 2006 m. vasario 24 d. nutartis civilinėje byloje A. R. v. Lietuvos profesinė sąjunga „Solidarumas“, Nr. 2-1948-294/2006.

darbo autoriaus nuomone, šis pakeitimas vertintinas teigiamai. Šiuo pakeitimu sustiprinama atsakovo teisių gynyba.

5. LAIKINŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ GALIOJIMAS, PANAIKINIMAS IR VIENOS LAIKINOSIOS PRIEMONĖS PAKEITIMAS KITA

CPK 148 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad nutartis dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo įsigalioja nuo jos priėmimo momento. Tai reiškia, kad teismo pritaikyta laikinoji apsaugos priemonė pradeda galioti nuo nutarties priėmimo momento. Kitaip tariant, laikinosios apsaugos priemonės galiojimo pradžia siejama su nutarties priėmimo momentu. Net atskirojo skundo padavimas dėl pritaikytos laikinosios priemonės nesustabdo jos galiojimo. Kitaip galiojimo pradžia nustatoma, kai viena laikinoji apsaugos priemonė pakeičiama kita. Šiuo atveju vietoje senos laikinosios apsaugos priemonės pritaikyta kita (nauja) laikinoji apsaugos priemonė pradeda galioti nuo nutarties pakeisti vieną laikinąją apsaugos priemonę kita įsigaliojimo.

Aptarus laikinųjų apsaugos priemonių galiojimo pradžios momentą, reikėtų paminėti ir laikinųjų apsaugos priemonių galiojimo pabaigos momentą. Pritaikyta laikinoji apsaugos priemonė galioja: 1) teismui atmestus ieškinį – iki šio teismo sprendimo įsiteisėjimo momento (CPK 150 straipsnio 4 dalis); 2) teismui ieškinį patenkinus – iki teismo sprendimo įvykdymo (CPK 150 straipsnio 5 dalis); 3) iki nutarties, kuria ši laikinoji apsaugos priemonė yra panaikinama, įsigaliojimo momento; 4) iki nutarties, kuria ši laikinoji apsaugos priemonė pakeista kita, įsigaliojimo momento.

Jeigu ieškinys buvo atmestas, pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės galioja iki teismo sprendimo įsiteisėjimo, o tai reiškia, kad padavus apeliacinį skundą jos galioja, kol byla išnagrinėjama apeliacine tvarka. Tokiu atveju pritaiktų laikinųjų apsaugos priemonių galiojimas baigiasi apeliacinės instancijos teismui palikus nepakeistą pirmosios instancijos teismo sprendimą. CPK nenumato, jog kasacinio skundo dėl įsiteisėjusio teismo sprendimo, kuriuo buvo atmestas ieškinys ir panaikintos taikytos laikinosios apsaugos priemonės, pateikimas savaime įtakotų laikinųjų apsaugos priemonių galiojimą. Vienoje civilinėje byloje¹⁰⁷ LApT atkreipė dėmesį, kad tokioje situacijoje ieškovas galėtų pasinaudoti CPK 363 straipsnyje įtvirtinta teise. Šiame straipsnyje nustatyta, kad LAT pirmininkas, Civilinių bylų skyriaus pirmininkas, teisėjų atrankos kolegija, teisėjų kolegija ar Civilinių bylų skyriaus plenarinė sesija turi teisę sustabdyti kasacine tvarka skundžiamo sprendimo ar nutarties vykdymą tol, kol byla bus išnagrinėta kasacine tvarka. Atsižvelgiant į tai, ieškovas, paduodant kasacinį skundą, gali motyvuotai prašyti

¹⁰⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. balandžio 27 d. nutartis civilinėje byloje *M. N. v. UAB „JGK Statyba“*, Nr. 2-220/2006, kat. 110.4 (S).

kasacinės instancijos teismą sustabdyti kasacine tvarka skundžiamo teismo sprendimo vykdymą.

Laikinosios apsaugos priemonės gali būti panaikinamos teismo, kurio žinioje yra byla, nutartimi (CPK 150 straipsnio 1 dalis). Atkreiptinas dėmesys, kad CPK 150 straipsnio 1 dalyje nekalbama apie atvejus, kai apeliacinės instancijos teismas, išnagrinėjęs atsakovo atskirąjį skundą, panaikina pirmosios instancijos teismo pritaikytas laikinasias apsaugos priemones. Ši teisės norma skirta tiems atvejams, kai civilinę bylą nagrinėjantis teismas panaikina pritaikytas laikinasias apsaugos priemones byloje dalyvaujančių ir kitų suinteresuotų asmenų prašymu arba savo iniciatyva. Išimties tvarka teismas gali panaikinti savo iniciatyva laikinasias apsaugos priemones šiais atvejais (CPK 150 straipsnio 2 dalis): 1) kai to reikalauja viešasis interesas; 2) jeigu asmuo, kuris kreipėsi dėl laikinosios apsaugos priemonės taikymo, per teismo nustatytą terminą nepaduoda ieškinio (CPK 148 straipsnio 2 dalis); 3) jeigu asmuo, kuris CPK 147 straipsnyje nustatyta tvarka turėjo įmokėti pinigų sumą į banko sąskaitą, neįvykdo šios pareigos per nustatytą terminą. Pagal CPK 150 straipsnio 3 dalyje nustatytą taisyklę laikinųjų apsaugos priemonių panaikinimo klausimą teismas išsprendžia rašytinio proceso tvarka. Apie posėdį byloje dalyvaujantys ir kiti suinteresuoti asmenys neinformuojami.

Įstatymų leidėjas, siekdamas išlaikyti ieškovo ir atsakovo interesų pusiausvyrą, nustatė atsakovo teisių gynbos priemones. Viena iš tokių priemonių yra pritaikytų laikinųjų apsaugos priemonių panaikinimas dėl pasikeitusių aplinkybių. Nors CPK 150 straipsnio 1 dalis tiesiogiai nenumato, kad teismas gali panaikinti pritaikytas laikinasias apsaugos priemones būtent dėl pasikeitusių aplinkybių, tačiau tokią išvadą galima drąsiai daryti. Pavyzdžiui, Vokietijos CPK 927 straipsnyje tiesiogiai nustatyta teismo teisė panaikinti laikinasias apsaugos priemones dėl pasikeitusių aplinkybių. Šio darbo autoriaus nuomone, Lietuvos teismas, kurio žinioje yra civilinė byla, taip pat gali panaikinti pritaikytas laikinasias apsaugos priemones, kai atsakovas bylos nagrinėjimo iš esmės metu pateikia teismui pakankamus įrodymus, paneigiančius būsimo teismo sprendimo neįvykdymo grėsmę, t. y. įrodymus, patvirtinančius laikinųjų apsaugos priemonių taikymo pagrindo išnykimą. Be abejo, atsakovo prašymas panaikinti pritaikytas laikinasias apsaugos priemones šiuo pagrindu turi būti pagrįstas įrodymais.

Dar viena priemonė, skirta tarnauti atsakovo teisių gynybai, yra numatyta CPK 146 straipsnio 2 ir 3 dalyse. Teismas gali panaikinti taikytas laikinasias apsaugos priemones, jeigu atsakovas įmoka ieškovo reikalaujamą sumą į teismo specialiąją sąskaitą arba už atsakovą yra laiduojama, taip pat, kai atsakovas įkeičia turimą turtą. Verta dėmesio viena

LApT nutartis¹⁰⁸, kurioje teismas pasisakė, kad teismai, vadovaudamiesi CPK 146 straipsnio 2 ir 3 dalimis, gali panaikinti laikinas apsaugos priemones, jeigu reikalaujamą sumą į teismo specialiąją sąskaitą įmoka pats atsakovas, o ne tretysis asmuo atsakovo pusėje. Teismas pažymėjo, kad trečiojo asmens įnešti į teismo depozitinę sąskaitą pinigai neužtikrina teismo sprendimo šioje byloje vykdymo, kadangi būsimos teismo sprendimo *res judicata* bei vykdomoji galia yra nukreiptos tik į atsakovo turtą (CPK 18, 642, 662-671 straipsniai). Šioje nutartyje teismas taip pat nurodė, kad atsakovas, prašydamas panaikinti laikinąją apsaugos priemonę, CPK 146 straipsnio 2 dalies pagrindu pakeičiant ją pinigine įmoka, pats turi šią įmoką įmokėti į teismo specialiąją sąskaitą arba, trečiajam asmeniui įmokėjus pinigine įmoka už atsakovą, pateikti įrodymus apie atsakovo skolos ieškovo perkėlimą trečiajam asmeniui (CK 6.115 straipsnis), be to, tretysis asmuo gali už atsakovą laiduoti.

Teismas visais atvejais turi panaikinti laikinas apsaugos priemones, jeigu ieškinys yra atmetamas (CPK 150 straipsnio 4 dalis). Ši klausimą teismas turi išspręsti sprendimu. Panaikinti laikinas apsaugos priemones teismas turi ir tada, kai priima ieškovo atsisakymą nuo ieškinio. Tai patvirtina ir teismų praktika. LApT vienoje¹⁰⁹ iš bylų pasisakė, kad teismui, priėmus ieškovo atsisakymą nuo ieškinio ir nutraukus bylą, kaip ir tuo atveju, kai ieškinį teismas atmeta, išnyksta laikinųjų apsaugos priemonių taikymo būtinumas. Laikinosios apsaugos priemonės turi būti teismo panaikintos ir tuo atveju, kai ieškinys paliekamas nenagrinėtas, nes tokiu atveju teismo sprendimas nėra priimamas, todėl nelieka pagrindo taikyti teismo sprendimo įvykdymą užtikrinančias priemones.

Teismas dalyvaujančių byloje ar kitų suinteresuotų asmenų pagrįstu prašymu gali pakeisti vieną laikinąją apsaugos priemonę kita (CPK 146 straipsnio 1 dalis). Pavyzdžiui, teismas areštavo atsakovo gyvenamąjį namą, bet vėliau atsakovas, įsigijęs kitą nekilnojamąjį turtą, prašo pakeisti jau pritaikytą areštą gyvenamajam namui, areštuojant kitą nekilnojamąjį turtą. LApT vienoje civilinėje byloje¹¹⁰ yra nurodęs, kad nagrinėjant asmens, prašančio pakeisti laikinąją apsaugos priemonę, argumentus būtina nustatyti, ar pakeitus laikinąją apsaugos priemonę kita, ši apsaugos priemonė vis dar atliks savo funkciją – užtikrins realių galimai palankaus ieškovo teismo sprendimo įvykdymą, o taip pat tai, ar nebus pažeisti ekonomiškumo ir proporcingumo principai.

¹⁰⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. gegužės 11 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Bumba“ v. UAB „Svajonių mozaika“*, Nr. 2-236/2006, kat. 110.3; 110.6.

¹⁰⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. liepos 19 d. nutartis civilinėje byloje *SIA „Parex Express Kredīts“ v. UAB „Parex lizingas“*, Nr. 2-2/2006, kat. 110.4; 118.4 (S).

¹¹⁰ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Talda“ v. UAB „Valdlita“*, Nr. 2-541/2005, kat. 110.3.

Minėtas prašymas nagrinėjamas rašytinio proceso tvarka, tačiau apie jo nagrinėjimą teismas privalo pranešti dalyvaujantiems byloje ar kitiems suinteresuotiems asmenims, kurie dėl tokio prašymo turi teisę pareikšti prieštaravimus (CPK 146 straipsnio 1, 6 dalys). Teismas, sprenddamas prašymą, turi įvertinti ne tik prašyme nurodytus argumentus, bet ir pareikštus prieštaravimus.

Pagal bendrąją taisyklę vieną laikinąją apsaugos priemonę pakeisti kita teismas gali dalyvaujančių byloje ar kitų suinteresuotų asmenų prašymu. Tačiau tais atvejais, kai reikia apginti viešąjį interesą, teismas tai gali padaryti savo iniciatyva.

CPK numato dar vieną pagrindą pakeisti laikinąją apsaugos priemonę. CPK 146 straipsnio 2 ir 3 dalyse numatyta, kad po to, kai laikinoji apsaugos priemonė buvo pritaikyta, teismas nutartimi gali paskirtą laikinąją apsaugos priemonę pakeisti, jeigu atsakovas įmoka reikalaujamą sumą į teismo specialiąją sąskaitą arba už atsakovą yra laiduojama, taip pat, kai atsakovas įkeičia turimą turtą. Iš esmės šiuo atveju vyksta ne laikinosios apsaugos priemonės keitimas, o jau pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės panaikinimas, vietoj jos taikant kitas priemones (piniginė įmoka, laidavimas, turto įkeitimas), kurios atsakovo jau turi būti įvykdytos prieš pateikiant teismui tokį prašymą.

Jeigu asmuo, kuriam taikomos laikinosios apsaugos priemonės, atliko CPK 146 straipsnio 2 dalyje numatytus veiksmus, jis gali kreiptis į teismą su prašymu pakeisti ar panaikinti laikinąsias apsaugos priemones. Tokį prašymą teismas išnagrinėja rašytinio proceso tvarka, tačiau nepranešant apie posėdį byloje dalyvaujantiems ar kitiems suinteresuotiems asmenims. Tokią išvadą patvirtina LApT, kuris vienoje byloje¹¹¹ pasisakė, kad CPK 146 straipsnio 2 dalyje nėra nurodyta, kad teismas privalo apie prašymo nagrinėjimą pranešti byloje dalyvaujantiems asmenims. Sisteminiu būdu aiškinant CPK 153 straipsnio 2 dalies, 146 straipsnio 1 ir 2 dalių teisės normas, darytina išvada, kad teismas neprivalo pranešti apie tokio prašymo nagrinėjimą, kadangi CPK 146 straipsnio 2 dalyje nėra nurodyta, skirtingai nuo to paties straipsnio 1 dalies normos, jog teismas privalo pranešti apie šį procesinį veiksmą.

¹¹¹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. spalio 3 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Lit-Invest“ v. UAB „Paribys“*, Nr. 2-508/2006, kat. 110.3; 110.4.

6. LAIKINŲJŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ VYKDYMAS IR APSKUNDIMAS

Civilinį procesą reglamentuojantis įstatymas numato, kad teismo nutartis dėl laikinosios apsaugos priemonės taikymo vykdoma skubiai (CPK 152 straipsnio 1 dalis). Teismų praktika¹¹² paaiškina, ką reiškia skubus vykdymas. Skubus vykdymas reiškia, kad teismo nutartis vykdoma nedelsiant, kad atsakovas neparduotų turto ar nutrauktų atitinkamus veiksmus. Nutarties pakeisti vieną laikinąją priemonę kita arba ją panaikinti vykdymo momentas yra kitoks. CPK 152 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad nutartis pakeisti vieną laikinąją apsaugos priemonę kita arba ją panaikinti vykdoma įsiteisėjus šiai nutarčiai. Teismo nutarties taikyti laikinąsias apsaugos priemones vykdymo negali sustabdyti net atskirojo skundo dėl šios nutarties padavimas (CPK 151 straipsnio 3 dalis). Ši teisės norma yra visiškai logiška, nes įtvirtinus atsakovui teisę stabdyti minėtos nutarties vykdymą paduodant atskirąjį skundą, laikinųjų apsaugos priemonių institutas netektų savo paskirties. Atskirojo skundo padavimas sustabdo tik nutarties panaikinti laikinąsias apsaugos priemones arba jas pakeisti kitomis vykdymą (CPK 151 straipsnio 4 dalis). Ši teisės norma sistemiškai aiškinama su CPK 152 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta norma. Toks teisinis reglamentavimas grindžiamas siekiu nesumažinti būsimos teismo sprendimo tinkamo įvykdymo garantijų.

Praktikoje neretai kyla problemos dėl CPK 152 straipsnio 3 dalies taikymo. Šioje dalyje nustatyta, kad CPK 152 straipsnyje nurodyta nutartis nedelsiant nusiunčiama antstoliui, viešo registro tvarkytojui arba kitam pareigūnui ar asmeniui, įgaliotam vykdyti nutartis. Problemos esmė yra tame, kad šioje teisės normoje nenurodytas subjektas, privalantis atlikti minėtus veiksmus. Neaišku, ar teismas turi išsiųsti nutartį, ar pats asmuo, kurio prašymu laikinoji apsaugos priemonė buvo pritaikyta, panaikinta ar pakeista kita. Iš dalies šią problemą išsprendė LAT, pateikdamas savo konsultaciją¹¹³. LAT nurodė, kas lingvistinė CPK 152 straipsnio 3 dalies teisės normos prasmė neleidžia teigti, jog būtent teismas yra tas subjektas, kuriam tenka pareiga išsiųsti antstoliui bet kurią priimtą nutartį dėl laikinosios apsaugos priemonės taikymo, vienos priemonės pakeitimo kita ar jos panaikinimo. LAT, pritaikęs sisteminį teisės aiškinimo metodą, pažymėjo, kad pats teismas antstoliui, kurio aptarnaujamoje teritorijoje yra vykdymo vieta, išsiunčia

¹¹² Žr.: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. birželio 12 d. nutartis civilinėje byloje *Antstolis Darius Bliznikas v. UAB „Vilniaus kapitalinė statyba“*, *Vilniaus m. savivaldybės administracija*, Nr. 3K-3-393/2006, kat. 101; 110.6 (S); Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. vasario 23 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Vežo statyba“ v. UAB „Masyvas“*, Nr. 2-106/2006, kat. 110.1.

¹¹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. balandžio 11 d. konsultacija Nr. A3-82.

CPK 152 straipsnio 1 ir 2 dalyse nurodytas nutartis tik tuo atveju, kai tokia nutartis priimta teismo iniciatyva (CPK 144 straipsnio 2 dalis, 146 straipsnio 5 dalis, 150 straipsnio 2 dalis). Atkreiptinas dėmesys, kad LAT pasisakė tik dėl pareigos išsiųsti nutartį antstoliui, nors CPK 152 straipsnio 3 dalyje minimi ir kiti subjektai, įgaliojami vykdyti nutartis dėl laikinųjų apsaugos priemonių. Bet kuriuo atveju teismas nutartyje turi aiškiai nurodyti privalančius ją vykdyti asmenis.

Išanalizavus teismų praktiką¹¹⁴, pastebėtina, kad visose nutartyse, kuriose taikoma laikinoji apsaugos priemonė, susijusi su turto areštu, teismas nurodo šią nutartį išsiųsti Turto arešto aktų registru, ieškovui ir atsakovui. Turto arešto akto registru nutartis siunčiama faksu, o ieškovui ir atsakovui paštu. Jeigu prie nutarties vykdymo turi prisidėti antstolis (pavyzdžiui, surasti ir aprašyti atsakovo turimą turtą), teismas nutartyje išaiškina ieškovui, kad jis gali kreiptis į pasirinktą antstolį. Pagal iš teismo gautą nutartį Turto arešto registre laikinai registruojamas turto arešto aktas (tuo atveju, jeigu ieškovas nenurodė, kiek ir kokio turto turi atsakovas). Todėl teismas nutartyje išaiškina ieškovui, kad jis per vieną mėnesį nuo turto arešto laikino įregistravimo dienos hipotekos skyriui nepateikus turto arešto akto, kuriame nurodyti visi areštuotą turtą identifikuojantys duomenys, laikinai įregistruotas turto arešto aktas gali būti išregistruotas iš turto arešto aktų registro.

Jeigu nutartis dėl laikinųjų apsaugos priemonių pavedama vykdyti antstoliui, tai antstolis ją vykdo CPK VI dalyje nustatyta tvarka (CPK 152 straipsnio 4 dalis). Praktikoje pasitaiko atvejų, kai antstolis areštuoja atsakovo turtą ne nutartyje nurodytai sumai, o didesnei sumai. Tai reiškia, kad antstolis netinkamai vykdo teismo nutartį. Tokie antstolio veiksmai turi būti skundžiami CPK VI dalyje nustatyta tvarka, nors teismų praktikoje¹¹⁵ pasitaiko atvejų, kad atsakovas neskundžia antstolio veiksmų, o kreipiasi į bylą nagrinėjantį teismą su prašymu taikytas laikinąsias apsaugos priemones pakeisti sumažinant areštuotino turto dydį.

Taip pat teismų praktikoje buvo ne kartą kilęs klausimas, ar dėl nutarties, kuria taikomos, pakeičiamos ar panaikinamos laikinosios apsaugos priemonės, turi būti išduodamas vykdomasis raštas. CPK aiškiaus atsakymo nėra. Randama teismų praktikos pavyzdžių¹¹⁶, kai pats ieškinio dalykas yra prašymas išduoti vykdomąjį raštą nutarties,

¹¹⁴ Žr.: Vilniaus m. 2 apylinkės teismo 2005 m. lapkričio 14 d. nutartis civilinėje byloje *J. V., R. V. v. J. B.*, Nr. 2-9282-655/2005; Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. sausio 2 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Refakta“ v. UAB „BA investiciniai projektai“*, Nr. 2-2986-51/2006.

¹¹⁵ Žr. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. sausio 26 d. nutartis civilinėje byloje *VĮ „Tarpautinis Vilniaus oro uostas“ v. AB aviakompanija „Lietuvos avialinijos“*, Nr. 2-59-1/2006, kat. 110.1.

¹¹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. lapkričio 10 d. nutartis civilinėje byloje *V. B., A. B. v. L. K.*, Nr. 3K-3-518/2004, kat. 119.

kuria buvo panaikintos taikytos laikinosios apsaugos priemonės, pagrindu. Visų instancijų teismai atmetė tokį prašymą. Šioje byloje LAT konstatavo, kad teismo nutartis, kuria buvo panaikinta laikinoji apsaugos priemonė, pati savaime yra vykdomasis dokumentas, todėl remiantis ja vykdomasis raštas negali ir neturi būti išduodamas. Teismas vadovavosi CPK 152 straipsnio 2 ir 4 dalimis, 584 ir 587 straipsniais. Pažymėtina, kad ne tik nutartis panaikinti taikytas laikinąsias apsaugos priemones yra vykdomasis dokumentas, bet ir kitos teismo nutartys dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo ir pakeitimo. Tai patvirtina LAT, kuris savo konsultacijoje¹¹⁷ pažymėjo, kad teismo nutartis dėl laikinosios apsaugos priemonės taikymo, vienos priemonės pakeitimo kita arba jos panaikinimo pati savaime yra vykdomasis dokumentas (CPK 587 straipsnio 4 punktą), todėl šios nutarties pagrindu vykdomasis raštas neturi būti išduodamas. Šios pozicijos LAT nuosekliai laikosi ir nagrinėdamas konkrečias bylas¹¹⁸.

Nepaisant to, kad nutartis taikyti laikinąsias apsaugos priemones įsigalioja nuo jos priėmimo momento, tačiau per septynias dienas gali būti skundžiama atskiruoju skundu (CPK 148 straipsnio 4 dalis). Įstatymas suteikia šalims teisę atskiruoju skundu skųsti ne tik nutartį dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, bet ir bet kokią pirmosios instancijos teismo priimtą nutartį dėl laikinųjų apsaugos priemonių (CPK 151 straipsnio 1 dalis). Apeliacinės instancijos teismas atskirąjį skundą nagrinėję vadovaudamasis CPK III dalies XVI skyriaus antruoju skirsniu. Atskirojo skundo padavimas nesustabdo bylos nagrinėjimo, todėl šiuo atveju apeliacinės instancijos teismui su atskiruoju skundu turi būti siunčiama ne visa byla, kurioje pirmosios instancijos teismo priimta nutartis dėl laikinųjų apsaugos priemonių yra skundžiama atskiruoju skundu, o tik ta bylos medžiagos dalis, kuri turi reikšmės šio skundo nagrinėjimui apeliacinės instancijos teisme (pavyzdžiui, dalyvaujančio byloje ar kito suinteresuoto asmens prašymas imtis laikinųjų apsaugos priemonių, pakeisti vieną laikinąją apsaugos priemonę kita, panaikinti laikinąsias apsaugos priemones; įrodymai, kuriais yra grindžiamas toks prašymas; pirmosios instancijos teismo nutarties dėl laikinųjų apsaugos priemonių originalas)¹¹⁹.

Pagal bendrąją taisyklę, numatytą CPK 335 straipsnyje, atskirasis skundas gali būti paduotas per septynias dienas nuo nutarties priėmimo dienos. Tai reiškia, kad terminas atskirajam skundui paduoti skaičiuojamas nuo nutarties priėmimo dienos. Tačiau CPK 151 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad jeigu nutartis taikyti laikinąsias apsaugos priemones buvo priimta ir apie tai nepranešta asmeniui, kuris duoda skundą, terminas skundui

¹¹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. balandžio 11 d. konsultacija Nr. A3-82.

¹¹⁸ Žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. birželio 12 d. nutartis civilinėje byloje *Antstolis Darius Bliznikas v. UAB „Vilniaus kapitalinė statyba“*, *Vilniaus m. savivaldybės administracija*, Nr. 3K-3-393/2006, kat. 101; 110.6 (S).

¹¹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. lapkričio 13 d. konsultacija Nr. A3-93.

paduoti skaičiuojamas nuo nutarties nuorašo įteikimo šiam asmeniui dienos. Paprastai tai būna tais atvejais, kai siekiant laikinasias apsaugos priemones taikyti nedelsiant, nutartis išimties tvarka (CPK 148 straipsnio 1 dalis) buvo priimta nepranešus atsakovui. Termino pradžia priklauso nuo to, ar atskirąjį skundą paduodantis asmuo buvo informuotas apie teismo posėdį, kurio metu buvo sprendžiamas klausimas dėl laikinųjų apsaugos priemonių. LAPT, nagrinėdamas atskirąjį skundą¹²⁰, pažymėjo, jog pagal CPK 151 straipsnio 2 dalį informavimas sukelia tokias pasekmes: terminas pateikti atskirąjį skundą dėl nutarties, kuria pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės, pradėdamas skaičiuoti nuo nutarties priėmimo dienos, jei šalis buvo informuota arba nuo nutarties nuorašo įteikimo dienos, jei šalis nebuvo informuota.

Jau buvo minėta, kad atskirojo skundo dėl nutarties taikyti laikinasias apsaugos priemones padavimas nesustabdo nutarties vykdymo, o dėl nutarties panaikinti laikinasias apsaugos priemones arba jas pakeisti kitomis – sustabdo.

CPK 151 straipsnio 5 dalis nurodo, kad apeliacinės instancijos teismo nutartys dėl laikinųjų apsaugos priemonių neskundžiamos. LAT vienoje civilinėje byloje¹²¹ konstatavo, kad kasacine tvarka neskundžiamos apeliacinės instancijos teismo nutartys, kuriomis taikomos laikinosios apsaugos priemonės, tiek ir apeliacinės instancijos teismo nutartys, priimtose išnagrinėjus atskiruosius skundus dėl pirmosios instancijos teismo nutarčių laikinųjų apsaugos priemonių taikymo klausimais. Tai yra dar vienas kasacijos ribojimas, nenumatytas CPK 341 straipsnyje.

Išanalizavus Vilniaus m. 2 apylinkės teismo praktiką, pastebėtina, kad atskirojo skundo dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo nagrinėjimas apeliacinėje instancijoje užima labai daug laiko. Dažnai pasitaiko situacija, kai atskirasis skundas išnagrinėjamas tuo metu, kai pirmosios instancijos teismas šalių ginčą jau yra išsprendęs iš esmės. Pavyzdys iš teismų praktikos¹²²: pirmosios instancijos teismo nutartis taikyti laikinasias apsaugos priemones priimta 2006 m. balandžio 25 d.; apeliacinės instancijos teismas atskirąjį skundą išnagrinėjo 2006 m. rugsėjo 11 d., nors ginčas tarp šalių buvo išspręstas 2006 m. rugsėjo 6 d.

¹²⁰ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. rugsėjo 28 d. nutartis civilinėje byloje *V. M. v. A. M. ir B. M.*, Nr. 2-506/2006, kat. 110.1.

¹²¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. gruodžio 17 d. nutartis civilinėje byloje *L. K. v. A. B. ir V. B.*, Nr. 3K-3-1063/2003, kat. 117.

¹²² Vilniaus m. 2 apylinkės teismo 2006 m. balandžio 25 d. nutartis civilinėje byloje „*Lunetex L.L.C.*“ v. *UAB „Medisėja“*, Nr. 2-4353-553/2006.

7. ATSAKOMYBĖ DĖL LAIKINŲJŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ PAŽEIDIMO

CPK 148 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad apie nutarties dėl laikinųjų apsaugos priemonių priėmimą CPK nustatyta tvarka yra pranešama asmeniui, kuriam taikoma laikinoji apsaugos priemonė, ir jam išaiškinama atsakomybė už nustatytų apribojimų pažeidimą. Įstatymas nedetalizuoja, koku būdu asmeniui turi būti išaiškinama apie tokią atsakomybę. Darbo autoriaus nuomone, geriausiai apie tokią atsakomybę pažymėti pačioje teismo nutartyje dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo. Teismų praktikoje asmenys apie atsakomybę išpėjami pačioje nutartyje.

Pažymėtina, kad atsakomybė asmeniui gali būti taikoma ne dėl bet kurios nutarties, kuria taikytos (pakeistos) laikinosios apsaugos priemonės, nevykdymo. CPK 149 straipsnis numato konkrečius draudimus ir įpareigojimus, kuriuos pažeidus asmeniui galima taikyti atsakomybę, t. y.: 1) draudimas atsakovui dalyvauti tam tikruose sandoriuose arba imtis tam tikrų veiksmų; 2) draudimas kitiems asmenims perduoti atsakovui turtą arba vykdyti kitas prievoles; 3) draudimas atsakovui išvykti iš nuolatinės gyvenamosios vietos ir 4) įpareigojimas atlikti veiksmus, užkertančius kelią žalai atsirasti ar padidėti. Už šių draudimų (įpareigojimų) pažeidimą kaltiesiems asmenims teismas gali paskirti iki vieno tūkstančio litų baudą. Skirdamas baudą, teismas taip pat privalo vadovautis CPK 106 straipsniu.

Teismų praktikoje yra pavyzdžių, kai teismas skiria baudas pagal CPK 149 straipsnį. Vienoje civilinėje byloje¹²³ atsakovams buvo paskirta po 300 Lt bauda už tai, kad jie nevykdė teismo nutarties dėl laikinųjų apsaugos priemonių, kuria atsakovai buvo įpareigoti sustabdyti vykdomus griovimo ir statybos darbus ieškovo priklausančioje aikštelėje bei leisti ieškovui naudotis aikštele.

Dėl minėtų draudimų (įpareigojimų) pažeidimo ieškovas gali patirti nuostolių. Vien baudos už šiuos neteisėtus veiksmus kaltiesiems asmenims paskyrimas nepatenkins ieškovo. Tad įstatymas suteikia teisę ieškovui išieškoti iš tų asmenų nuostolius, atsiradusius dėl teismo nutarties dėl laikinųjų apsaugos priemonių neįvykdymo.

Dar vienas atsakomybės atvejis numatytas CPK 145 straipsnio 8 dalyje. Šiuo atveju atsakomybė tenka asmeniui, kuris pažeidė apribojimus, susijusius su jo turto areštu. Įstatymas nustato, nuo kada asmuo atsako už nustatytų ribojimų pažeidimą. Jis atsako nuo

¹²³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. birželio 12 d. nutartis civilinėje byloje *Antstolis Darius Bliznikas v. UAB „Vilniaus kapitalinė statyba“, Vilniaus m. savivaldybės administracija*, Nr. 3K-3-393/2006, kat. 101; 110.6 (S).

nutarties areštuoti turtą paskelbimo jam momento. Jeigu nebuvo galimybės paskelbti nutarties arba kai nutartis buvo priimta šiam asmeniui nedalyvaujant, atsakomybė atsiranda nuo nutarties įregistravimo turto areštų registre momento.

8. LAIKINŲJŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ TAIKYMO YPATUMAI CIVILINĖSE BYLOSE, TURINČIOSE UŽSIENIO (TARPTAUTINĮ) ELEMENTĄ

Pagal CPK įtvirtintą bendrąją taisyklę Lietuvos teismas jam teisingoje byloje turi teisę taikyti laikinas apsaugos priemones. Tačiau praktikoje pasitaiko atveju, kai prašoma: areštuoti turtą, esantį užsienio valstybėje; uždrausti atsakovui atlikti tam tikrus veiksmus, nors atsakovas Lietuvoje neturi gyvenamosios vietos; areštuoti užsienio subjekto turtą, esantį Lietuvoje, kai šalių ginčas nagrinėjamas užsienio teisme arba tarptautiniame arbitraže. Pavyzdžių, susijusių su laikinųjų apsaugos priemonių taikymu civilinėse bylose, turinčiose užsienio (tarptautinį) elementą, galima rasti daugiau.

Lietuvos teismų praktikoje¹²⁴ ir teisės doktrinoje¹²⁵ akcentuojama, kad Lietuvos teismas negali taikyti laikinųjų apsaugos priemonių, jeigu jos susijusios su turto, esančio užsienio valstybėje, areštu. Nurodoma, kad analogiškai turėtų būti sprendžiamas klausimas ir tais atvejais, kai užsienio valstybės teismas, nagrinėdamas Lietuvos teismui neteisingą bylą, gauna ieškovo prašymą taikyti laikinas apsaugos priemones areštuojant Lietuvoje esantį atsakovo turtą. Tokiu atveju Lietuvos teismas turi teisę spręsti prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo bendrais pagrindais. LAT vienoje byloje¹²⁶ yra konstatavęs, kad Lietuvos teismas turi nagrinėti prašymus dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo bendrąja tvarka, nors ginčą nagrinėja ne teismas, o tarptautinis arbitražas.

Jeigu Lietuvos teismas jo kompetencijai priklausančioje civilinėje byloje gauna ieškovo prašymą būsimo teismo sprendimo įvykdymo užtikrinimui areštuoti atsakovo turtą, esantį užsienio valstybėje, teismas turi išaiškinti ieškovui jo teisę kreiptis į atitinkamos užsienio valstybės teismą su prašymu taikyti laikinas apsaugos priemones arba pats kreiptis su teismo pavedimu, jeigu su atitinkama užsienio valstybe pasirašyta teisinės pagalbos sutartis. Tokia teisės doktrinos pozicija grindžiama ta aplinkybe, jog pritaikius daiktinio pobūdžio laikinąją apsaugos priemonę pasikeičia daikto teisinis statusas, o šis siejamas su daikto buvimo vietos valstybės teise¹²⁷.

Tačiau ne visos taikomos laikinosios apsaugos priemonės yra susijusios su turto areštu. Gali būti taikomos ir asmeninio pobūdžio laikinosios apsaugos priemonės.

¹²⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senato 2000 m. gruodžio 21 d. apžvalga Nr. 28 „Dėl Lietuvos Respublikos teismų praktikos, taikant tarptautinės privatinės teisės normas“.

¹²⁵ *Cit. op. 45*, p. 559.

¹²⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 1999 m. vasario 3 d. nutartis civilinėje byloje *O. G. S. v. AB „Akmenės cementas“*, Nr. 3K-8/1999, kat. 45.

¹²⁷ *Cit. op. 45*, p. 559.

Lietuvos teismas gali taikyti asmeninio pobūdžio laikinąją apsaugos priemonę (pavyzdžiui, numatytą CPK 145 straipsnio 1 dalies 6 punkte), nors atsakovas Lietuvoje neturi gyvenamosios vietos. Tokiu atveju teismo priimta nutartis turėtų būti pripažįstama toje užsienio valstybėje, kurioje ji turi būti vykdoma. Todėl reikėtų plačiau aptarti klausimus, susijusius su užsienio teismų nutarčių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo pripažinimu ir vykdymu.

Jeigu nėra dvišalės teisinės pagalbos sutarties arba kitokios tarptautinės sutarties, kuri reguliuotų užsienio valstybės teismo nutarties dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo pripažinimą ir vykdymą, taikomas CPK 817 straipsnis. Minėtas straipsnis taikomas tada, kai prašoma pripažinti ir vykdyti valstybės, kuri nėra Europos Sąjungos narė, teismo nutartį dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo. Europos Sąjungos valstybių narių teismų nutarčių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo pripažinimui ir vykdymui taikoma speciali tvarka, numatyta 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamente (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo bei vykdymo užtikrinimo¹²⁸ (toliau – Tarybos reglamentas „Briuselis I“). LAPT vienoje civilinėje byloje¹²⁹ pažymėjo, kad Lietuvos teismas gali spręsti laikinųjų apsaugos priemonių klausimą, nes pagal Tarybos reglamento „Briuselis I“ 31 straipsnį prašymas dėl laikinųjų, įskaitant ir apsaugos priemonių, kurias numato tos valstybės įstatymas, taikymo gali būti paduotas valstybės narės teismui, netgi jeigu pagal minėtą reglamentą kitos valstybės narės teismai turi jurisdikciją nagrinėti bylą iš esmės.

CPK 817 straipsnyje nustatyta, kad Lietuvos teismai gali pripažinti ir vykdyti užsienio valstybių teismų nutartis dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo. Šios nutartys Lietuvos Respublikoje pripažįstamos ir vykdomos ta pačia tvarka kaip ir užsienio valstybių teismų (arbitražų) sprendimai (CPK 809-815 straipsniai) ir tik tuo atveju, jeigu suinteresuotai šaliai buvo tinkamai pranešta apie teismo posėdžio laiką ir vietą.

Jeigu prašoma pripažinti užsienio valstybės, su kuria Lietuva yra pasirašiusi dvišalę teisinės pagalbos sutartį, teismo nutartį dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, Lietuvos teismas turi patikrinti, ar nėra konkrečioje dvišalėje sutartyje nurodytų nutarties nepripažinimo pagrindų. Analogiškai klausimas turi būti išspręstas ir tais atvejais, kai Lietuva yra prisijungusi prie daugiašalės tarptautinės sutarties.

Kitaip šis klausimas sprendžiamas, jeigu prašoma pripažinti Europos Sąjungos valstybės narės teismo nutartį dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo. Šiuo atveju taikomas CPK 818 straipsnis ir atitinkami Europos Sąjungos reglamentai. Vienas iš tokių

¹²⁸ OL, 2001 L 012.

¹²⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. rugsėjo 7 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Super Montes“ v. UAB „Euroeko“ P. P. O., Nr. 2-457/2006, kat. 110.1.

reglamentų yra jau minėtas Tarybos reglamentas „Briuselis I“. Šiame reglamente pabrėžiamas tarpusavio pasitikėjimo principas, kuriuo vadovaujantis vienoje Europos Sąjungos valstybės narėje priimto teismo sprendimo¹³⁰ vykdymo kitoje valstybėje narėje procesas turi būti veiksmingas ir greitas. Tam tikslui teismo sprendimas turėtų būti paskelbtas vykdytinu automatiškai, formaliai patikrinus pateiktus dokumentus, nepaliekant teismui jokios galimybės savo iniciatyva nurodyti bet kurią sprendimo nevykdymo pagal minėtą reglamentą pagrindą¹³¹.

Komerčio arbitražo įstatymo 20 straipsnis arbitražiniam teismui suteikia teisę taikyti priemonę, savo pobūdžiu panašią į laikinąją apsaugos priemonę, t. y. atsakovo įpareigojimą sumokėti atitinkamą piniginių užstatą ieškiniui užtikrinti. Taigi, norint pritaikyti kitokias laikinas apsaugos priemones, pavyzdžiui, atsakovo turto areštą, draudimą atsakovui atlikti tam tikrus veiksmus ir pan., arbitražo teismui ar šaliai tenka kreiptis su prašymu į valstybės teismą taikyti laikinas apsaugos priemones¹³². Komerčio arbitražo įstatymo 20 straipsnyje numatyta, kad arbitražinis teismas gali bet kurios iš ginčo šalių prašymu kreiptis į arbitražinio teismo vietos apylinkės teismą dėl ieškinių užtikrinimo, jeigu šalių susitarimas nenumato ko kita. Šio darbo autoriui nepavyko teismų praktikoje rasti pavyzdžių, kad arbitražinis teismas kreiptųsi į teismą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo.

Lietuvos norminiai teisės aktai suteikia teismui teisę taikyti laikinas apsaugos priemones ir tada, kai tarp šalių kilęs ginčas nagrinėjamas tarptautiniame arbitraže. Šalių susitarimas nagrinėti ginčą ne teisme, o arbitraže, vadinamas arbitražiniu susitarimu. Komerčio arbitražo įstatymo 12 straipsnyje nustatyta, kad šalies kreipimasis į teismą iki arbitražinio nagrinėjimo pradžios arba jo metu prašant imtis priemonių ieškiniui užtikrinti ir teismo nutartis dėl tokių priemonių taikymo nėra nesuderinama su arbitražiniu susitarimu. LAT vienoje byloje¹³³ yra pažymėjęs, kad pagal Komerčio arbitražo įstatymo 12 straipsnį arbitražinio susitarimo buvimas nėra kliūtis suinteresuotam asmeniui kreiptis į teismą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo. Laikinosios apsaugos priemonės tokiais atvejais gali būti taikomos bendrais pagrindais (CPK 144-152 straipsniai). Pažymėtina, kad laikinosios apsaugos priemonės šiuo atveju gali būti taikomos dar iki arbitražinio nagrinėjimo pradžios, o ne tik vykstant nagrinėjimui.

¹³⁰ Sąvoka „teismo sprendimas“ suprantama plačiai, t. y. bet kuris teismo priimtas procesinis dokumentas.

¹³¹ *Cit. op. 45*, p. 628.

¹³² MIKELĖNAS, Valentinas. Arbitražo proceso klausimai remiantis Lietuvos teismų praktika. *Justitia*, 2006, Nr. 2 (60), p. 27.

¹³³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. kovo 27 d. nutartis civilinėje byloje *JAV ribotos atsakomybės bendrovė „Main Bridge, L.L.C.“ v. UAB „Lakvita“*, Nr. 3K-3-681/2002, kat. 96.

Teismų praktikoje kyla problemų dėl to, koks teismas – apylinkės, apygardos ar LApT – turi nagrinėti šalies prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, jeigu pats ginčas nagrinėjamas arbitraže. Vienoje ir savo bylą¹³⁴ LAT pasisakė, kad pagal Komercinio arbitražo 8 straipsnį LApT pirmąja instancija negali nagrinėti pareiškėjo prašymo dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, jeigu ginčas nagrinėjamas arbitraže. Teismas pasakė, kad šio klausimo sprendimą įstatymas priskiria pirmosios instancijos teismui, t. y. arbitražinio teismo vietos apylinkės teismui. Atkreiptinas dėmesys, kad tuo atveju, jeigu šalių ginčą nagrinėja užsienio valstybėje esantis arbitražas, prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo turėtų nagrinėti atsakovo gyvenamosios vietos (buveinės) apylinkės teismas arba turto buvimo vietos apylinkės teismas. Tačiau minėtoje LAT byloje¹³⁵ teismas, atsižvelgęs į tai, kad ieškinio suma yra didesnė kaip 100 000 Lt, nurodė, jog prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių turi nagrinėti apygardos, o ne apylinkės teismas. Teismų praktika¹³⁶ rodo, kad šalis, prašanti taikyti laikinąsias apsaugos priemones, kai ieškinio suma viršija 100 000 Lt, kreipiasi į apygardos, o ne apylinkės teismą. Tačiau vienoje byloje¹³⁷ pareiškėjas, kurio ieškinio suma buvo didesnė kaip 100 000 Lt, kreipėsi į apygardos teismą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo. Apygardos teismas atsisakė priimti tokį prašymą ir nurodė, kad toks prašymas turi būti nagrinėjamas apylinkės teisme. LApT, išnagrinėjęs ieškovo atskirąjį skundą dėl šios apygardos teismo nutarties, nesutiko su apelianto argumentu, kad šį prašymą turėjo nagrinėti apygardos teismas, ir paliko apygardos teismo nutartį nepakeistą.

Šio darbo autoriaus nuomone, toks prašymas turi būti sprendžiamas apygardos teisme. Tokia išvada grindžiama Komercinio arbitražo įstatymo 8 straipsnio ir CPK 27 straipsnio aiškinimu sisteminės analizės metodu.

Būtina atkreipti dėmesį į tai, kad teismų praktikoje yra atveju, kai laikinosios apsaugos priemonės taikomos jau išsprendus ginčą, t. y. baigus teisminę bylos procedūrą užsienio valstybėje esančiame arbitražiniame teisme. LApT tokioje byloje¹³⁸ yra konstatavęs, kad šiuo atveju ieškovo prašymo taikyti laikinąsias apsaugos priemones

¹³⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 1999 m. vasario 3 d. nutartis civilinėje byloje *O. G. S. v. AB „Akmenės cementas“*, Nr. 3K-8/1999, kat. 45.

¹³⁵ *Ibidem*.

¹³⁶ Žr.: Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. liepos 13 d. nutartis civilinėje byloje *Lenkijos Respublikos įmonė „Dispomed S. A.“ v. AB „Oida“*, Nr. 2-371/2006, kat. 110.1; Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. birželio 9 d. nutartis civilinėje byloje *„Rual Trade Limited“ v. „Viva Trade L.L.C.“, V. R.*, Nr. 2-225/2005, kat. 110.1; Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. gruodžio 4 d. nutartis civilinėje byloje *AB firma „VITI“ v. UAB „Kaminta“*, Nr. 2-466/2003, kat. 116; 95.3.

¹³⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. spalio 12 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Rempaka“ v. Latvijos įmonė SIA „RKS-Technologija“*, Nr. 2-548/2006, kat. 110.1.

¹³⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. balandžio 29 d. nutartis civilinėje byloje *AS „Parekss banka“ v. UAB „Parex lizingas“*, Nr. 2-249/2004, kat. 85.2; 95.3.

nagrinėjimas priskirtinas išimtinai LApT kompetencijai. Teismas motyvavo, kad užsienio valstybės arbitražinio teismo sprendimas jau yra priimtas ir vykdytinas Lietuvos Respublikos teritorijoje, tačiau šio sprendimo negalima vykdyti, kol jis nebus pripažintas Lietuvos Respublikoje. Lietuvos norminiai teisės aktai numato, kad prašymus dėl užsienio arbitražo sprendimų pripažinimo ir vykdymo nagrinėja LApT.

Praktikoje pasitaiko atvejų¹³⁹, kai nei ieškovas, nei atsakovas nėra Lietuvos Respublikoje įregistruoti ūkio subjektai, bet atsakovas Lietuvoje turi jam priklausantį turtą. Nors jų ginčas nagrinėjamas užsienio arbitraže, ieškovo prašymu Lietuvos teismas areštavo atsakovo turtą, esantį Lietuvoje, tuo užtikrino būsimo arbitražo sprendimo įvykdymą.

Būtina paminėti dar vieną klausimą – arbitražo sprendimų, susijusių su laikinųjų apsaugos priemonių taikymu, pripažinimas ir vykdymas. Sprendžiant šį klausimą reikėtų vadovautis 1958 m. Niujorko konvencija dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo¹⁴⁰ (toliau – 1958 m. Niujorko konvencija). Lietuvoje yra teismų praktika¹⁴¹, kai teismo prašoma pripažinti užsienio arbitražo sprendimą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo.

Buvo minėta, kad pagal Komercinio arbitražo įstatymą arbitražas gali taikyti tik vieną laikinąją apsaugos priemonę – įpareigojimą atsakovui sumokėti atitinkamą piniginių užstatą ieškiniui užtikrinti. Šio darbo autoriaus nuomone, arbitražui reikėtų suteikti teisę taikyti ir kitas laikinąsias apsaugos priemones. Ieškovui nereikės kreiptis į teismą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo. Tai galėtų paskatinti šalis ginčą spręsti arbitraže.

¹³⁹ Žr.: Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. vasario 3 d. nutartis civilinėje byloje „Duke Investment Limited“ v. Kaliningrado srities administracija, Kaliningrado srities regioninis vystymo fondas, Nr. 2-2/2005, kat. 110.1; Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje Firma „A&P Holding (TZ) Ltd“ v. Firma „Aircraft Guaranty Management L. L. C. Trustee“, firma „EWEC AG JSC“, Nr. 2-37/2002, kat. 29; 116.

¹⁴⁰ Valstybės žinios, 1995, Nr. 10-208.

¹⁴¹ Žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. sausio 21 d. nutartis civilinėje byloje Šveicarijos įmonė „Apatit Ferlizers S. A.“ v. AB „Lifosa“, Nr. 3K-3-146/2002, kat. 124.

IŠVADOS

1. Laikinių apsaugos priemonių tikslas yra būsimo teismo sprendimo tinkamas įvykdymas. Negalima apriboti atsakovo teisių daugiau, nei būtina šiam tikslui pasiekti. Kritikuotina tokia praktika, kai laikinių apsaugos priemonių institutu pasinaudojama kaip tam tikra poveikio priemone skolininkui, kuris kartais verčiamas atsiskaityti su kreditoriumi dar neišsprendus ginčo teisme iš esmės.
2. Nustatytas teisinis reglamentavimas suteikia ieškoviui teisę prašyti teismą taikyti laikinas apsaugos priemones iki ieškinio teismui padavimo dienos. Viena vertus, ieškovas gali piktnaudžiauti tokia teise. Kita vertus, įstatymas numato tam tikras priemones, kurios ieškovo piktnaudžiavimo galimybę šia teise sumažina iki minimumo.
3. Siekiant apginti viešąjį interesą, teismas turi teisę taikyti laikinas apsaugos priemones savo iniciatyva. Ši teismo teisė riboja dispozityvumo ir šalių procesinio lygiateisiškumo principus. Atsižvelgtina į tai, kad užsienio valstybėse laikinosios apsaugos priemonės taikomos tik šalių iniciatyva. Tačiau toks ribojimas pateisinamas būtinumu apginti viešąjį interesą. Kadangi vieningos viešojo intereso sampratos nėra ir negali būti, teismas konkrečioje byloje turi nuspręsti yra viešasis interesas taikyti laikinąją apsaugos priemonę ar nėra. Teismų praktikoje teismas šia teise praktiškai nesinaudoja.
4. Nors CPK nėra įtvirtinta, bet teismų praktikoje yra pripažįstama, kad didelė ieškinio suma įrodo realų pavojų, jog būsimo teismo sprendimo įvykdymas gali pasunkėti arba pasidaryti nebeįmanomas. Problema yra ta, kad dažnai teismai, neatsižvelgdami į atsakovo turtinę padėtį, taiko laikinas apsaugos priemones, vadovaujantis vien tik šiuo kriterijumi. Kritikuotina ir tokia teismų praktika, kai didelė ieškinio suma pripažįstama 3500 Lt suma.
5. Pagal CPK ieškovas, prašantis taikyti laikinas apsaugos priemones, neturi teismui pateikti įrodymų, jog tarp ginčo šalių yra susiklostę materialieji teisiniai santykiai. Taip pat nereikalaujama įrodyti ieškinio pagrįstumo. Tai vertintina, kaip teisinio reglamentavimo trūkumas. Užsienio šalyse yra reikalaujama, kad ieškovas nurodytų pakankamą pagrindą tikėti jo reikalavimo pagrįstumu. Šiuo metu teismai, remdamiesi šiuo pagrindu, atmeta visus atsakovo argumentus dėl pateikto ieškinio nepagrįstumo.
6. Pagal CPK įtvirtintą bendrąją taisyklę apie prašymo taikyti laikinas apsaugos priemones nagrinėjimą yra pranešama atsakovui, o išimtiniais atvejais gali būti

nepranešama. Teismų praktikoje ši taisyklė taikoma atvirkščiai, t. y. beveik visais atvejais atsakovas nėra informuojamas, o išimtiniais atvejais yra informuojamas. Užsienio šalyse atsakovas paprastai neinformuojamas apie nagrinėjimą ir tai nelaikytina jo teisės būti išklaustyta pažeidimu, nes savo argumentus atsakovas galės išsakyti vėliau. Laikinosios apsaugos priemonės turi būti taikomos staigiai, yra svarbus netikėtumo efektas. Tad reikėtų pakeisti tokį teisinį reglamentavimą ir nustatyti, kad apie prašymo taikyti laikinąsias apsaugos priemones nagrinėjimą atsakovas neinformuojamas.

7. Išlaikydamas ieškovo ir atsakovo interesų pusiausvyrą, įstatymų leidėjas suteikia teismui teisę įpareigoti ieškovą pateikti atsakovo nuostolių, galinčių atsirasti dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimą. Tai yra viena iš priemonių, užtikrinančių atsakovo teisių gynybą. Teismų praktikoje ši priemonė nėra labai populiari, nes teismai griežtai reikalauja, kad atsakovas įrodytų nuostolių atsiradimo tikimybę bei galimą jų dydį. Dažnai atsakovo prašymas taikyti šią priemonę ieškovui yra atmetamas.
8. Dar viena priemonė, kuri garantuoja atsakovo teisių gynybą, yra galimybė apskusti teismo nutartį dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo. Problema yra ta, kad dažnai pasinaudojimas šia galimybe lieka beprasmis, nes skundo nagrinėjimas apeliacinėje instancijoje užima daug laiko. Teismų praktikoje yra situacijų, kai atskirasis skundas išnagrinėjamas tada, kai šalių ginčas pirmosios instancijos teisme jau yra išspręstas iš esmės.
9. Lietuvos įstatymuose nepakankamai aiškiai reglamentuota, kuris teismas (apylinkės ar apygardos) turi nagrinėti ieškovo prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, jei pats ginčas nagrinėjamas užsienio teisme arba arbitraže. Komercinio arbitražo įstatyme minimas tik apylinkės teismas. Pagal teisingumo taisyklės apygardos teismo kompetencijai priklauso bylos, kurių ieškinio suma yra didesnė kaip 100 000 Lt. Teismų praktika vienu atveju tokį prašymą priskiria apylinkės teismo kompetencijai, o kitu atveju – apygardos. Iš tikrųjų, šio klausimo (kai ieškinio suma viršija 100 000 Lt) sprendimas turėtų priklausyti apygardos teismo kompetencijai.
10. Išnagrinėjus teismų praktiką, pastebėta, kad probleminių klausimų, susijusių su laikinųjų apsaugos priemonių taikymu, nėra daug. Daugiau probleminių situacijų būtų galima rasti nagrinėjant konkrečių laikinųjų apsaugos priemonių taikymą.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Norminiai teisės aktai:

- 1) 1958 m. Niujorko konvencija dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo (Valstybės žinios, 1995, Nr. 10-208);
- 2) 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo bei vykdymo užtikrinimo (OL, 2001 L 012);
- 3) Lietuvos Respublikos Konstitucija (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014);
- 4) Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2002, Nr. 36-1340);
- 5) Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262);
- 6) Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 1964, Nr. 19-1369);
- 7) Lietuvos Respublikos dizaino įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2002, Nr. 112-4980);
- 8) Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2001, Nr. 31-1010);
- 9) Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2001, Nr. 31-1012);
- 10) Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2000, Nr. 92-2844);
- 11) Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 1999, Nr. 50-1598);
- 12) Turto arešto aktų registro įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 1999, Nr. 101-2897);
- 13) Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 1996, Nr. 39-961);
- 14) Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 1996, Nr. 84-2000);
- 15) Lietuvos Respublikos patentų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 1994, Nr. 8-120);

- 16) Sprendimų vykdymo instrukcija, patvirtinta Teisingumo ministro 2005 m. spalio 27 d. įsakymu Nr. 1R-352 (Valstybės žinios, 2005, Nr. 130-4682);
- 17) Estijos civilinio proceso kodeksas [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-01]. Prieiga per internetą: <<http://icpo-vad.tripod.com/civpren.html>>;
- 18) Latvijos civilinio proceso kodeksas [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-01]. Prieiga per internetą: <<http://icpo-vad.tripod.com/civpren.html>>;
- 19) Rusijos civilinio proceso kodeksas [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-01]. Prieiga per internetą: <<http://www.gdezakon.ru/grpr>>;
- 20) *Гражданское процессуальное уложение Германии (Zivilprozessordnung Deutschlands)*. Москва: Волтерс Клувер, 2006.

Specialioji literatūra:

- 21) Алехина, С. А., *et al.* *Комментарий к Гражданскому процессуальному кодексу Российской Федерации*. Москва: Проспект, 2003;
- 22) DRIUKAS, Artūras, *et al.* *Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso komentaras*. Vilnius: Justitia, 2004. I t.;
- 23) DRIUKAS, Artūras, *et al.* *Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso komentaras*. Vilnius: Justitia, 2005. II t.;
- 24) DRIUKAS, Artūras; VALANČIUS, Virgilijus. *Civilinis procesas: teorija ir praktika: vadovėlis*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005. I t.;
- 25) DRIUKAS, Artūras; VALANČIUS, Virgilijus. *Civilinis procesas: teorija ir praktika: vadovėlis*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006. II t.;
- 26) DRIUKAS, Artūras; VALANČIUS, Virgilijus. *Civilinis procesas: teorija ir praktika: vadovėlis*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007. III t.;
- 27) GEČAITĖ, Vilma. Viešojo intereso samprata civiliniame procese. *Justitia*, 2006, Nr. 2 (60), p. 60-71;
- 28) LAUŽIKAS, Egidijus; MIKELĖNAS, Valentinas; NEKROŠIUS, Vytautas. *Civilinio proceso teisė: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2003. I t.;
- 29) LAUŽIKAS, Egidijus; MIKELĖNAS, Valentinas; NEKROŠIUS, Vytautas. *Civilinio proceso teisė: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2005. II t.;
- 30) MAČYS, Vl. *Civilinio proceso paskaitos*. Sine loco: Teisių fakulteto leidinys, 1924;
- 31) MIKELĖNAS, Valentinas. *Civilinis procesas*. Pirmoji dalis. Antrasis leidimas. Vilnius: Justitia, 1997;
- 32) MIKELĖNAS, Valentinas. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Trečioji knyga. Šeimos teisė*. Vilnius: Justitia, 2002;

- 33) MIKELĖNAS, Valentinas. Arbitražo proceso klausimai remiantis Lietuvos teismų praktika. *Justitia*, 2006, Nr. 2 (60), p. 19-29;
- 34) PELENIS, Dainius. Laikinoji teisinė apsauga Vokietijos civiliniame procese: nustatymo sąlygos ir priemonių sistema. *Teisė*, 2002, Nr. 42, p. 96-106;
- 35) PELENIS, Dainius. Skolininko teisių gynība laikinosios teisinės apsaugos procese Vokietijos civilinio proceso teisės pavyzdžiu. *Teisė*, 2002, Nr. 42, p. 107-114;
- 36) PELENIS, Dainius. Laikinosios teisinės apsaugos institutas naujajame Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse: pamatinės nuostatos. *Teisė*, 2004, Nr. 50, p. 113-124;
- 37) ŠULCAS, Irmantas. Kad sprendimas būtų įvykdytas (1). *Juristas*, 2006, Nr. 5, p. 3-11;

Praktinė medžiaga:

- 38) Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. birželio 5 d. nutarimas konstitucinės justicijos byloje *dėl Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 371²³ straipsnio 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai* (Valstybės žinios, 2001, Nr. 49-1717);
- 39) Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas konstitucinės justicijos byloje *dėl Lietuvos respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 85 straipsnio 3 dalies (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), 139 straipsnio 2, 3 dalių (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 306 straipsnio (2004 m. liepos 8 d. redakcija), 308 straipsnio (2006 m. birželio 1 d. redakcija) 2 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 324 straipsnio 12, 13 dalių (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 377 straipsnio (2004 m. liepos 8 d. redakcija) 9 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 448 straipsnio 7 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 454 straipsnio 5, 6 dalių (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 460 straipsnio 4, 5 dalių (2002 m. kovo 14 d. redakcija), Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 268 straipsnio 3 dalies (2002 m. vasario 28 d. redakcija), 285 straipsnio 2, 5 dalių (2002 m. vasario 28 d. redakcija), 286 straipsnio 1 dalies (2002 m. vasario 28 d. redakcija), 288 straipsnio 4 dalies (2002 m. vasario 28 d. redakcija), 289 straipsnio 2 dalies (2002 m. vasario 28 d. redakcija), 303 straipsnio 2 dalies (2002 m. vasario 28 d. redakcija), 320 straipsnio 2 dalies (2002 m. vasario 28 d. redakcija), 325 straipsnio 2, 3 dalių (2002 m. vasario 28 d. redakcija), 358 straipsnio 2, 3 dalių (2002 m. vasario 28 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip pat dėl pareiškėjo – seimo narių grupės prašymo ištirti, ar Lietuvos Respublikos*

- teismų įstatymo 119 straipsnio 2 dalies 1 punktas (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 119 straipsnio 5 dalis (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 120 straipsnio (2003 m. sausio 21 d. redakcija) 1 punktas (2002 m. sausio 24 d. redakcija), Lietuvos Respublikos Prezidento 2003 m. vasario 19 d. dekretas Nr. 2067 „Dėl apygardos teismo teisėjo įgaliojimų pratęsimo“, Lietuvos Respublikos Prezidento 2003 m. birželio 18 d. dekretas Nr. 128 „Dėl apygardų teismų skyrių pirmininkų skyrimo“ ta apimtimi, kuria nustatyta, kad Vilniaus apygardos teismo teisėjas Konstantas Ramelis skiriamas šio teismo civilinių bylų skyriaus pirmininku, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Nr. 35/03-11/06 (Valstybės žinios, 2006, Nr. 102-3957);*
- 40) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senato 1997 m. birželio 13 d. nutarimas Nr. 5 „Dėl įstatymų, reguliuojančių teismo sprendimo priėmimo ir išdėstymo tvarką, taikymo teismų praktikoje“;
- 41) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 1999 m. vasario 3 d. nutartis civilinėje byloje *O. G. S. v. AB „Akmenės cementas“*, Nr. 3K-8/1999, kat. 45;
- 42) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senato 2000 m. gruodžio 21 d. apžvalga Nr. 28 „Dėl Lietuvos Respublikos teismų praktikos, taikant tarptautinės privatinės teisės normas“;
- 43) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. sausio 17 d. konsultacija Nr. A3-53;
- 44) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. sausio 21 d. nutartis civilinėje byloje *Šveicarijos įmonė „Apatit Ferlizers S. A.“ v. AB „Lifosa“*, Nr. 3K-3-146/2002, kat. 124;
- 45) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. kovo 27 d. nutartis civilinėje byloje *JAV ribotos atsakomybės bendrovė „Main Bridge, L.L.C.“ v. UAB „Lakvita“*, Nr. 3K-3-681/2002, kat. 96;
- 46) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. balandžio 11 d. konsultacija Nr. A3-82;
- 47) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. birželio 12 d. konsultacija Nr. A3-83;
- 48) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. lapkričio 13 d. konsultacija Nr. A3-93;
- 49) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. gruodžio 17 d. nutartis civilinėje byloje *L. K. v. A. B. ir V. B.*, Nr. 3K-3-1063/2003, kat. 117;
- 50) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. gegužės 20 d. konsultacija Nr. A3-106;

- 51) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. spalio 28 d. konsultacija Nr. A3-113;
- 52) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. lapkričio 10 d. nutartis civilinėje byloje *V. B., A. B. v. L. K.*, Nr. 3K-3-518/2004, kat. 119;
- 53) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. birželio 12 d. nutartis civilinėje byloje *Antstolis Darius Bliznikas v. UAB „Vilniaus kapitalinė statyba“, Vilniaus m. savivaldybės administracija*, Nr. 3K-3-393/2006, kat. 101; 110.6 (S);
- 54) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. gruodžio 15 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Miltzer and Munch Fortransas“ v. Vokietijos bendrovė „Lex System“ GmbH*, Nr. 3K-3-589/2006, kat. 99.6, 110.6;
- 55) Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje *Firma „A&P Holding (TZ) Ltd“ v. Firma „Aircraft Guaranty Management L. L. C. Trustee“, firma „EWEC AG JSC“*, Nr. 2-37/2002, kat. 29; 116;
- 56) Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. birželio 19 d. nutartis civilinėje byloje *UAB FMĮ „VB Vilfima“ v. UAB „Alma Littera“ ir kt.*, Nr. 2-256/2003, kat. 95.3;
- 57) Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. gruodžio 4 d. nutartis civilinėje byloje *AB firma „VITI“ v. UAB „Kaminta“*, Nr. 2-466/2003, kat. 116; 95.3;
- 58) Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. balandžio 29 d. nutartis civilinėje byloje *AS „Parekss banka“ v. UAB „Parex lizingas“*, Nr. 2-249/2004, kat. 85.2; 95.3;
- 59) Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. spalio 21 d. nutartis civilinėje byloje *F. L. v. A. M.*, Nr. 2-506/2004, kat. 116; 95.3; 3.11;
- 60) Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. lapkričio 11 d. nutartis civilinėje byloje *D. Š. v. UAB „Kaminera“ ir kt.*, Nr. 2-554/2004, kat. 1.4;
- 61) Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. gruodžio 2 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Parko bildukas“ v. A. N., J. N.*, Nr. 2-567/2004, kat. 95.3; 1.4;
- 62) Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. sausio 6 d. nutartis civilinėje byloje *bankrutuojanti AB „Ekinsta“ v. V. Kiaušo firma „Tikalis“*, Nr. 2-13/2005, kat. 1.5;
- 63) Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. vasario 3 d. nutartis civilinėje byloje *„Duke Investment Limited“ v. Kaliningrado srities administracija, Kaliningrado srities regioninis vystymo fondas*, Nr. 2-2/2005, kat. 110.1;

- 64) Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. birželio 9 d. nutartis civilinėje byloje „*Rual Trade Limited*“ v. „*Viva Trade L.L.C.*“, V. R., Nr. 2-225/2005, kat. 110.1;
- 65) Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. rugpjūčio 11 d. nutartis civilinėje byloje *bankrutuojanti UAB „Tradicija“* v. *UAB „LNTV“*, V. P., Nr. 2-389/2005, kat. 110.1; 110.6;
- 66) Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Laumeksa“* v. *AB SEB Vilniaus bankas*, *UAB „Klaipėdos monolitas“*, Nr. 2-540/2005, kat. 110.1;
- 67) Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Talda“* v. *UAB „Valdlita“*, Nr. 2-541/2005, kat. 110.3;
- 68) Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. sausio 26 d. nutartis civilinėje byloje *VĮ „Tarptautinis Vilniaus oro uostas“* v. *AB aviakompanija „Lietuvos avialinijos“*, Nr. 2-59-1/2006, kat. 110.1;
- 69) Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. vasario 2 d. nutartis civilinėje byloje *P. A., T. A. v. A. B.*, *UAB „Metbalta“*, Nr. 2-52/2006, kat. 110.1;
- 70) Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje *bankrutuojanti UAB „Nidos rūta“* v. *UAB „Palangos statyba“*, Nr. 2-105/2006, kat. 110.1;
- 71) Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. vasario 23 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Vezo statyba“* v. *UAB „Masyvas“*, Nr. 2-106/2006, kat. 110.1;
- 72) Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. kovo 23 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Tele 2“* v. *AB „Lietuvos dujos“*, Nr. 2-162/2006, kat. 110.2;
- 73) Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. balandžio 13 d. nutartis civilinėje byloje *O. J. v. R. A. D.*, Nr. 2-198/2006, kat. 110.1;
- 74) Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. balandžio 27 d. nutartis civilinėje byloje *M. N. v. UAB „JGK Statyba“*, Nr. 2-220/2006, kat. 110.4 (S);
- 75) Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. gegužės 11 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Bumba“* v. *UAB „Svajonių mozaika“*, Nr. 2-236/2006, kat. 110.3; 110.6;
- 76) Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. gegužės 11 d. nutartis civilinėje byloje *A. Š. v. UAB „Akresta“*, Nr. 2-238/2006, kat. 110.2 (S);
- 77) Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. birželio 29 d. nutartis civilinėje byloje *bankrutuojanti AB „Lietuvos kuras“* v. *UAB „Gepala“*, Nr. 2-383/2006, kat. 110.3;

- 78) Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. liepos 13 d. nutartis civilinėje byloje *Lenkijos Respublikos įmonė „Dispomed S. A.“ v. AB „Oida“*, Nr. 2-371/2006, kat. 110.1;
- 79) Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. liepos 19 d. nutartis civilinėje byloje *SIA „Parex Express Kredits“ v. UAB „Parex lizingas“*, Nr. 2-2/2006, kat. 110.4; 118.4 (S);
- 80) Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. rugpjūčio 17 d. nutartis civilinėje byloje *AB „Išlaužo žuvis“ v. G. S. ir R. G.*, Nr. 2-418/2006, kat. 110.2; 113.6.1.10 (S);
- 81) Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. rugsėjo 7 d. nutartis civilinėje byloje *likviduojama UAB „Utetra“ v. L. M., J. M. ir M. B.*, Nr. 2-447/2006, kat. 110.1;
- 82) Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. rugsėjo 7 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Super Montes“ v. UAB „Euroeko“ P. P. O.*, Nr. 2-457/2006, kat. 110.1;
- 83) Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. rugsėjo 28 d. nutartis civilinėje byloje *V. M. v. A. M. ir B. M.*, Nr. 2-506/2006, kat. 110.1;
- 84) Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. spalio 3 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Lit-Invest“ v. UAB „Paribys“*, Nr. 2-508/2006, kat. 110.3; 110.4;
- 85) Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. spalio 12 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Rempaka“ v. Latvijos įmonė SIA „RKS-Technologija“*, Nr. 2-548/2006, kat. 110.1;
- 86) Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. lapkričio 9 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Iterija“, European Dynamics S. A. v. Viešųjų pirkimų tarnyba prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės*, Nr. 2-604/2006, kat. 110.2;
- 87) Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Palink“ v. Raseinių rajono savivaldybė*, Nr. 2-670/2006, kat. 110.1;
- 88) Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje *V. M. v. S. M. K., T. S.*, Nr. 2-671/2006, kat. 110.1 (S);
- 89) Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. gruodžio 14 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Bitė Lietuva“ v. Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos*, Nr. 2-688/2006, kat. 110.2;

- 90) Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. gruodžio 14 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Relinė apsauga“ v. AB „Rytų skirstomieji tinklai“, Nr. 2-689/2006, kat. 110.1; 110.2;
- 91) Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. spalio 31 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Bitė Lietuva“ v. Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos, Nr. 2-2709-54/2006;
- 92) Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. sausio 2 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Refakta“ v. UAB „BĄ investiciniai projektai“, Nr. 2-2986-51/2006;
- 93) Vilniaus m. 2 apylinkės teismo 2005 m. liepos 12 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Miko ir Tado leidyklos spaustuvė“ v. G. Butkaus individuali įmonė „Agvila“, Nr. L2-6143-726/2005;
- 94) Vilniaus m. 2 apylinkės teismo 2005 m. spalio 14 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Vilniaus energija“ v. E. T., Nr. L2-8522-592/2005;
- 95) Vilniaus m. 2 apylinkės teismo 2005 m. lapkričio 14 d. nutartis civilinėje byloje J. V., R. V. v. J. B., Nr. 2-9282-655/2005;
- 96) Vilniaus m. 2 apylinkės teismo 2006 m. vasario 24 d. nutartis civilinėje byloje A. R. v. Lietuvos profesinė sąjunga „Solidarumas“, Nr. 2-1948-294/2006;
- 97) Vilniaus m. 2 apylinkės teismo 2006 m. balandžio 25 d. nutartis civilinėje byloje „Lunetex L.L.C.“ v. UAB „Medisėja“, Nr. 2-4353-553/2006;
- 98) Vilniaus m. 2 apylinkės teismo 2006 m. rugpjūčio 21 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Vilniaus energija“ v. S. K., Nr. 2-7387-726/2006;
- 99) Vilniaus m. 2 apylinkės teismo 2006 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Ardiva“ v. UAB „Mitrumas“, Nr. 2-9514-433/2006;
- 100) Vilniaus m. 2 apylinkės teismo 2006 m. lapkričio 22 d. nutartis civilinėje byloje A. Ambraso projektavimo firma v. UAB „Forumus“, Nr. 2-9498-726/2006;
- 101) Vilniaus m. 2 apylinkės teismo 2006 m. gruodžio 8 d. nutartis civilinėje byloje V. V., E. G. v. D. K., Nr. 2-10440-580/2006;
- 102) Vilniaus m. 2 apylinkės teismo 2007 m. sausio 23 d. nutartis civilinėje byloje V. V., E. G. v. D. K., Nr. 2-10440-580/2006;
- 103) Vilniaus m. 2 apylinkės teismo 2007 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje V. Raukštaus įmonė „Renesansas“ v. UAB „M&M Militzer&Munch Baltica“, Nr. L2-2092-726/2007;

104) Vilniaus m. 2 apylinkės teismo 2007 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Temidės žvilgsnis“ v. UAB „Statybų organizavimas ir konsultacijos“, Nr. 2-2476-726/2007;

Travaux Préparatoires:

105) Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo įstatymo projektas (gautas iš projekto rengimo darbo grupės nario).

SANTRAUKA

Kiekvienas žmogus turi teisę kreiptis teisminės gynybos. Civilinio ginčo nagrinėjimas teisme paprastai prasideda civilinės bylos iškelimu, o baigiasi priimto teismo sprendimo tinkamu įvykdymu. Civilinės bylos nagrinėjimas trunka tam tikrą laiką. Kartais dėl atsakovo nesažiningų veiksmų gali tapti sunku arba neįmanoma tinkamai įvykdyti teismo sprendimą. Pavyzdžiui, atsakovas, sužinojęs apie pareikštą ieškinį, jam priklausančią turtą gali perleisti kitiems asmenims, paslėpti arba sunaikinti. Įstatymai numato, kad esant tokiam pavojui teismas gali pritaikyti laikinąsias apsaugos priemones. Šių priemonių taikymo tikslas yra būsimo teismo sprendimo tinkamas įvykdymas.

Laikinių apsaugos priemonių taikymas yra susijęs su tam tikrų apribojimų atsakovui nustatymu. Todėl jos turi būti taikomos vadovaujantis teisingumo, ekonomiškumo ir proporcingumo principais. Laikinosios apsaugos priemonės negali būti taikomos be pagrindo. Reali grėsmė būsimo teismo sprendimo tinkamam įvykdymui yra pakankamas pagrindas taikyti šias priemones. Teismas pats turi įvertinti, ar konkrečioje byloje yra pagrindas taikyti laikinąsias apsaugos priemones, ar nėra.

Ieškovo prašymą dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo teismas nagrinėja rašytinio proceso tvarka. Apie prašymo nagrinėjimą pranešama atsakovui. Tačiau, kai yra reali grėsmė, jog toks pranešimas sutrukdytų laikinių apsaugos priemonių taikymą, prašymas gali būti išnagrinėtas nepranešus atsakovui. Įstatymas numato ieškovui teisę prašyti taikyti laikinąsias apsaugos priemones iki ieškinio teismui padavimo dienos. Tačiau tai yra išimtinė situacija.

Siekdamas išlaikyti ieškovo ir atsakovo interesų pusiausvyrą, įstatymų leidėjas numato atsakovo teisių gynybos priemones: teismas gali įpareigoti ieškovą užtikrinti atsakovo nuostolių, galimų dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo, atlyginimą; atsakovui suteikta teisė skusti teismo nutartį dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo; atsakovas gali prašyti panaikinti pritaikytą laikinąją apsaugos priemonę, jei įmoka reikalaujamą sumą į teismo specialiąją sąskaitą, įkeičia turtą arba pateikia laidavimo sutartį.

Teismo nutartis dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo įsigalioja nuo jos priėmimo momento ir vykdoma nedelsiant. Nutartis yra skundžiama, bet atskirojo skundo padavimas nesustabdo šios nutarties vykdymo.

Lietuvos teismai gali taikyti laikinąsias apsaugos priemones ir tuo atveju, jei šalių ginčas priskirtas užsienio teismo arba arbitražo kompetencijai.

SUMMARY

Problematic issues pertaining to the application of interim measures

Every person is entitled to judicial protection. Judicial consideration of a civil dispute usually begins by initiation of civil proceedings and ends up with the due enforcement of a court judgment. Consideration of a civil case continues for a certain period of time. Sometimes by reason of defendant's bad faith the due enforcement of a judgment may become difficult or even impossible. For instance, a defendant may assign his property to other persons, conceal it or destroy after becoming aware of legal action instituted against him. The law provides that in case of such risk the court may apply interim measures. The purpose of their application is the due enforcement of a future judgment.

Application of interim measures entails placement of certain restrictions on the defendant. Therefore, they shall be applied in accordance with the principles of justice, cost-effectiveness and proportionality. Interim measures cannot be applied unreasonably. Real threat for enforcement of a future judgment is a sufficient basis for applying such measures. It is the court that determines as to the existence or otherwise of particular grounds for the application of interim measures in a given case.

The court shall consider the plaintiff's application to apply interim measures by means of written procedure. The defendant shall be notified about the consideration of the application. However, in the event of a real threat that such notification may prevent the application of interim measures, the application may be considered without notice to the defendant. The law provides for the right of the plaintiff to apply for interim measures by the date of addressing to court with an action. However, this situation is an exception.

In order to maintain the balance of interests of the plaintiff and the defendant, the legislature provides for remedies available to the defendant: the court may require that the plaintiff secures the compensation of loss that may be possibly incurred by the defendant by reason of application of interim measures; a defendant is entitled to appeal against a court order ordering the application of interim measures; a defendant may apply for the annulment of an interim measure after having paid the required amount in the court's special account or after property mortgage or provision of a surety agreement.

A court order ordering the application of interim measures shall take effect from the moment of its adoption and shall be subject to immediate enforcement. The order is subject to appeal, however, lodging of a specific complaint shall not suspend the enforcement of that order.

Lithuanian courts may also apply interim measures in case a dispute between the parties is subject to the jurisdiction of a foreign court or arbitration tribunal.